

Mitropolit Nicolae

ANUL XXXII Martie—Aprilie 1942 Nr. 3—4

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICEASCĂ

REDACTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

INCHINARE ARHIPĂSTORULUI

Acum doi ani, în prag de vară, obștea ortodoxă românească de dincoace de Carpați și solii fraților de dincolo, au sârguit cu sufletele primenite de sărbătoare în spre cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului, ca să aducă Arhipăstorului nostru ofrandele recunoștinței ce i-o purta Biserica și Neamul pentru strălucitele Sale înfăptuiri din primele două decenii de arhipăstorire și să dea graiu admirației neprecupețite cu care era privită pretutindeni puternica Sa personalitate.

Pluteau în aer neliniștile unor tainice prevestiri. Continentul era în fierbere și răsboiul din Apus grăbea spre desnodământul pe care-l cunoaștem.

Prăznuirea dela Sibiu, pornită cu multe luni înainte, a trebuit să-și micșoreze proporțiile. Era dorința insistentă a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, de repetate ori exprimată organizatorilor sărbătoririi, ca programul să nu depășască limitele îngăduite de împrejurări. Toate energiile noastre trebuesc pregătite pentru a face față ceasurilor grele ce vor veni — ni se spunea de către Inaltul Ierarh.

Din acea zi de praznic luminat, a rămas mărturie strălucită peste ani și peste vremi a meritelor actualului Mitropolit al Ardealului și a alipirii sufletului obștesc față de idealurile pe cari le-a făurit El cu egală râvnă și pricepere, un splendid *Volum Omagial*, demn de proporțiile operei Ierarhului sărbătorit. Pentru tot ce a făcut ca să le sporească prestigiul în lume, Biserica și Neamul îi exprimau I. P. Sf. Mitropolit Nicolae în paginile fremătătoare ale

acestei cărţi monumentale, prin rostul celor mai încercate talente ale scrisului nostru, omagiile şi recunoştinţa lor deplină.

După zece zile, străvechiul hotar românesc dela Răsărit era pângărit — pentru a câta oară? — de hămesitul nostru vecin de peste Nistru, iar spre sfârşitul verii, am asistat cu inimile covârşite de nespusă durere la îngustarea zării româneşti din spre Miazănoapte şi Apus.

Am auzit în acele ceasuri de cumpănă glasul Arhipăstorului nostru, tăgăduind oamenilor, cu o solemnă gravitate, dreptul de-a strica orânduirea mai presus de fire care porunceşte ca pământul să fie stăpânit de neamurile ce-l locuesc.

In cei doi ani cari s'au scurs de-atunci, I. P. Sf. Sa a stat mereu pe parapete, străduindu-se ca nimeni altul să convertească asfinţitul brutal al împlinirilor lui 1918 într'un măreţ răsărit de ţară nouă, primenită sufleteşte şi gata la ori ce jertfe pentru refacerea grabnică şi definitivă a patrimoniului naţional vătămat de lăcomia vrăjmaşilor. Pastoralele întocmite în acest răstimp de I. P. Sf. Sa, vădesc statornic această supremă grije reparatoare. Prin glasul Său ascultat cu emoţie şi respect, vorbia Ardealul însuşi, cu toţi viii şi morţii săi.

Pe de altă parte, inima largă de părinte a Inaltului Ierarh îmbrăţişa cu dragoste şi înţelegere pe toţi cei ocoliţi de noroc, ajutorând cu mână darnică ostaşii de pe front, răniţii din spitale, orfanii şi văduvele, refugiaţii şi nevoiaşii Ţării.

In această ipostază de arhanghel al idealurilor panromâneşti învestit cu aptitudinile evanghelice ale bunului samaritean, împlineşte înaltul nostru patron şi ocrotitor, la 27 Aprilie ale anului acestuia, venerabila vârstă de 60 de ani.

Respectând după cuviinţă înalta vrere a luminatului nostru Chiriarh de-a ocoli orice manifestaţie sărbătorească din acest prilej, ne mărginim să-I urăm, discret şi demn, împlinirea desăvârşită şi neîntârziată a tuturor năzuinţelor ce frământă marele Său suflet.

Intru mulţi, fericiţi ani, Stăpâne!

REVISTA TEOLOGICĂ

PASTORAȚIA CREȘTINĂ IN TIMP DE RĂSBOI

de

Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA
Consilier arhiepiscopesc

Așa pe cum există o economie specială și indispensabilă pentru menținerea și salvarea vieții trupești a indivizilor și a popoarelor în timp de răsboi, așa pe cum există planuri și sisteme speciale pentru păstrarea și distribuirea bunurilor de ordin material, tot astfel există și o pastorație creștină specială pentru îngrijirea și hrănirea sufletului nostru în aceste vremuri grele. Pastorația aceasta specială trebue aplicată astăzi în toate amănuntele ei, în primul rând în liniile „frontului intern".

Este lucru știut că în afară de frontul în care bubuie tunul și se încleștează baionetele, înapoia linilor în care curge cu îmbelșugare sângele, există un front și mai uriaș, există o luptă cel puțin tot atât de crâncenă ca cea din tranșee, lupta așa numitului *„front intern"*.

Pentru răsboiul modern, frontul intern, cu extraordinara lui încordare, cu ofensivele, cu înaintările, cu retragerile strategice, cu „cota" înălțimilor cucerite sau pierdute, cu belșugul sau lipsa de armament special și de material explosiv, este adeseori mai important decât însuși frontul primelor linii de foc. Pe acest front intern stăruie necontenit ziua și noaptea, vara și iarna, în zile senine și în zile mohorâte, în zile de lucru și în zile de sărbătoare, cu o tenacitate uimitoare, o ofensivă uriașă. In încleștarea sălbatecă și în focul nepotolit al acestui front au intrat — spre deosebire de frontul din afară — deopotrivă bărbați și femei, tineri și bătrâni, fecioare și copii, români și străini, indiferent dacă sunt sănătoși sau bolnavi, întregi sau infirmi, puternici sau slabi. Toată suflarea neamului și a tuturor neamurilor pământului este astăzi angajată în

acest răsboi gigantic, este prinsă în cuptorul de foc ale cărui flăcări mistue continuu vieți prețioase, energii scumpe și bogății fără de seamăn. Frontul intern, prin universalitatea lui, a ajuns astăzi o uzină imensă, un furnal în care se toarnă, se topesc și se făuresc toate armele necesare frontului extern, un arsenal uriaș în care se călesc toate energiile, toate voințele și întreg sufletul neamului. Acest arsenal alcătuește în întregime temelia frontului dinafară. Căci fiecare luptă și fiecare biruință din răsboiul propriu zis este astăzi în strânsă dependență, în funcțiune directă de tăria, de rezistența, de sănătatea, de unitatea, de gradul temperaturii sufletești, de elanul, de răbdarea și spiritul de jertfă al frontului intern. Frontul extern rezistă și este puternic numai atâta timp și numai în măsura în care frontul lăuntric este tare și poate să furnizeze mereu muniții, să trimită necontenit arme și energii proaspete pentru înaintatele linii de foc ale frontului dinafară. Și invers, orice stagnare în interior și defecțiunea cea mai mică pe frontul rezistenții sufletești e în stare în orice clipă să prăbușească vertiginos întreg frontul dinafară. Căci armele, oricât de moderne și de perfecte ar fi ele, sunt o primejdie de moarte pentru dușman și ajung biruitoare numai atunci când există voință și suflet, care să le înalțe pe culmi de victorie. Deci, pentru orice luptă, pentru orice încordare și pentru orice rezistență, sufletul este elementul care condiționează totul, motorul care pune în mișcare întreg aparatul răsboiului și cheia cea dintâi a oricărei victorii.

E mai presus de orice îndoială că ofițerul cel mai de seamă al unităților frontului intern, că omul care pregătește în gradul cel mai înalt voința și sufletul purtător de biruință este preotul. Păstorul de suflete este stegarul cel dintâi în liniile frontului intern și în special în liniile frontului spiritual. El este investit cu dar deosebit, cu putere de Sus; lui i s'a dat toiagul conducerii sufletelor, el s'a pregătit ani dearândul în școli de specialitate, el are tot dreptul și toată obligațiunea de a frământa în adâncuri și în permanență întreg aluatul sufletesc al credincioșilor săi. Totdeauna apasă pe umerii preotului greutatea mare a răspunderilor pentru suflet, dar în timp de răsboi po-

vara aceasta crește, se mărește, obligațiile de conștiință devin copleșitoare și el trebue să pună în funcțiune toate puterile sale de muncă, toată priceperea, tot spiritul de jertfă, cu alte cuvinte, ființa întreagă a adevăratului apostol creștin, a adevăratului urmaș al lui Iisus Hristos. In astfel de împrejurări, opera duhovnicească și pastorală a preotului trebue intensificată la maximum, iar metodele de lucru trebuesc adaptate condițiilor speciale de răsboi, prin care trece țara și neamul.

Subiectul preocupărilor preotului, adică sufletul omului, prezintă în general în timp de răsboi anumite desavantagii și în acelaș timp anumite avantagii pentru conducerea pastorală creștină.

Așa bună oară, răsboiul mărește totdeauna și înmulțește la infinit durerile oamenilor și el face să curgă pretutindeni potop de lacrimi. Sub povara durerilor, care ies acum din comun, mulți cetățeni se descurajează și în aceste vremuri descurajarea se răspândește cu ușurință mare, întocmai ca o boală grea și deosebit de molipsitoare. Sub influința descurajării, mulțimile se clatină și cele mai perfecte organizări sociale se prăbușesc cu ușurință dacă lipsesc elementele menite să învioreze nădejdile, dacă lipsesc preoții cei buni, care au datoria să hrănească și să întărească mereu sufletul credincioșilor. In timp de răsboi, când apele sunt adeseori tulburi, dușmanii credinței creștine și ai neamului fac pescuit bogat. Sectele religioase se înmulțesc cu ușurință și microbul lor roade ca un vierme neadormit la temelia adevăratei credințe și la temelia neamului. Cele mai absurde curente sociale iau ființă în timp de răsboi și pe întărâtatele lor valuri poartă mii și mii de victime. Ispitele sunt tot mai multe, instinctele tot mai năvalnice, frâna moralității tot mai slăbită, sărăcia tot mai mare, lipsurile tot mai felurite și mai cumplite. Toate aceste stări înăspresc terenul, îngreuiază munca și ridică obstacole în drumul păstoririi sufletelor.

Pe de altă parte însă, răsboiul creiază și anumite condiții prielnice pentru pastorația creștină. Pericolul de moarte, în care se găsește în fiecare clipă viața celor din răsboi, face ca atât cei de pe front cât și cei de acasă să

trăiască cu o teamă continuă în sufletul lor. Răsboiul modern, cu bombardamentele aeriene săvârşite la mari distanţe în spatele liniilor frontului, pune apoi adeseori în aceeaşi nesiguranţă şi viaţa celor rămaşi acasă. In măsura în care creşte pericolul, e natural să se mărească şi teama oamenilor. In faţa acestor realităţi, creştinul ajunge să-şi vadă toată neputinţa, să-şi dea acum şi mai bine seama că viaţa lui întreagă atârnă în fiecare clipă exclusiv de voinţa lui Dumnezeu. De aceea, teama, neputinţa şi nesiguranţa determină pe om să mediteze mai mult, să se roage mai cald şi să simtă o necesitate lăuntrică de a sta mai des de vorbă cu Creatorul său. De aceea, în vremuri de răsboi nu mai rămâne în sufletul creştinului adevărat loc pentru nepăsare, pentru indiferenţă, pentru amânarea luării hotărîrilor mari şi binefăcătoare atât pentru viaţa de aici cât şi pentru viaţa viitoare. Păstorul de suflete trebue să aibă în vedere pas de pas şi clipă de clipă, în activitatea sa pastorală, toate aceste stări sufleteşti cu caracter general, inerente răsboiului, toate aceste avantagii şi desavantagii pentru zările sufletului. La aceste stări generale se adaugă apoi anumite particularităţi ale neamului, pe care preotul nostru ortodox e dator să le cunoască deasemenea, pentrucă numai dacă le cunoaşte poate să elaboreze planul general al activităţii fericite, care să aducă rod bogat atât pentru neam cât şi pentru împărăţia lui Dumnezeu.

Luat în general, poporul nostru este un popor creştin, un neam cucernic, blând, iertător şi paşnic. Creştinismul său însă nu este o credinţă de profunzimi inepuizabile şi nu este mai ales încă o credinţă integral plivită de toată buruiana superstiţiilor, o credinţă cu totul lămurită, o credinţă cu totul luminată şi temeinicită din toate punctele de vedere. Pe deoparte, din cauza aceasta şi desigur şi din cauza temperamentului, a firii şi a sângelui nostru, în faţa încercărilor grele, n'avem calm şi rezistenţă de durată lungă, n'avem stăruinţă, continuitate şi sobrietate nici în cele mai mari acte ale vieţii noastre. Schimbăm cu prea mare uşurinţă convingerile, ne întoarcem în fiecare zi după cum suflă vântul şi în valuri furtunoase ne îndoim şi ne afundăm întocmai ca Petru pe mare. La răscrucile vieţii

ne părăsește adeseori seninătatea; când primim lovituri grele, ne pierdem cu ușurință echilibrul vieții și încrederea în viitor. Suntem apoi legați cu prea multe cingători de bunurile pământești și de viața aceasta trecătoare. De aceea, în fața morții ne tânguim cu disperare și pe eroi îi plângem de cele mai multe ori fără nici o mândrie și fără credința vie a trăirii în veșnicie. Iată un capitol care reclamă o pastorație proprie neamului nostru în timp de răsboi, iată o problemă pe care nici un păstor de suflete nu o poate trece cu vederea fără să abdice dela una din marile și multiplele sale îndatoriri.

Atât împrejurările de ordin general cât și cele de ordin special românesc, cer ca preotul să se străduiască acum și în focul celor mai cumplite dureri să lămurească credința, să adâncească rădăcinile adevăratului creștinism în toată ființa neamului, să facă să pătrundă legea evangheliei lui Hristos până în cele mai tainice unghere ale sufletului românesc. In foc se lămurește aurul, în dureri și suferință trebue lămurită și întărită credința creștină!

Ființa întreagă a individului și a neamului trebue acum oțelită și convingerile fortificate în așa măsură, încât nici o furtună să nu fie în stare să clatine hotărîrile noastre și să schimbe pașii istoriei și ai drepturilor noastre românești. De jos și până în vârful piramidei, să avem pe scara conducerii neamului caractere statornice, oameni neclintiți în hotărîrea și voința lor de biruință.

De asemenea, acum este momentul potrivit pentru ca preotul să stărue și să deslege pe fiecare creștin de prea puternicele sale legături pământești și să-l înalțe pe culmile celor mai strălucitoare idealuri. Trebue să facem ca în conștiința fiecărui creștin să stărue mai presus de orice convingerea supușeniei sale cerești, a acestei cetățenii veșnice. In fața unei asemenea convingeri, moartea și în special moartea eroică în răsboiul pentru apărarea credinței, pentru apărarea „sărăciei, a nevoilor și a neamului", nu mai e un lucru care înspăimântă, nu este nimic altceva decât trecerea în împărăția lui Dumnezeu, unde cei care pleacă astăzi se vor întâlni mâne cu cei care au rămas acum acasă. Deci, în această duioasă despărțire temporală

nu trebue să fie cuprins de disperare nici un creştin. La o parte deci cu tânguirea, cu descurajarea şi cu sbuciumul desnădăjduit!

Aceeaşi pastoraţie vie şi însufleţită trebue să facă pe credincioşi să fie mai conştienţi de viaţa neamului şi mai legaţi de perpetuarea acestei vieţi în istorie. Neamul este o realitate cu menire să dăinuiască peste veacuri şi să se realizeze integral pe plan spiritual şi material. In această mare unitate (neamul), individul nu este nimic altceva decât un mădular mai mult sau mai puţin important, decât o mlădiţă fragedă a unei tulpini uriaşe. Conştiinţa unităţii şi a perpetuării neamului peste veacuri şi peste generaţii, trebue să asimileze pe fiecare individ până la gradul de a-i robi toate puterile de muncă, toată truda vieţii şi chiar viaţa însaşi, marilor idealuri ale neamului. Prin neam trăesc în noi moşii şi strămoşii noştri, prin neam s'a păstrat şi transmis întreg tezaurul comorilor spirituale şi materiale ale înaintaşilor şi prin neam lăsăm moştenire urmaşilor noştri toate bunurile pentru care am trăit, am luptat şi am murit. A fi erou, într'un neam conştient de misiunea lui în lume, însemnează a trăi mereu, însemnează a fi primit cinstea cea mai înaltă, însemnează a fi trecut cu slavă în nemurire. O asemenea conştiinţă face nebiruit un popor, în orice împrejurări ale vieţii sale.

Dar pentru răsboiul nostru actual preotul are şi alte motive cu totul speciale, are mijloace cu adevărat extraordinare de pastoraţie creştină. Acest răsboi nu este ca oricare altul, nu este un răsboi obişnuit, ci el este în primul rând o cruciadă sfântă contra păgânismului, este o luptă gigantică pentru Hristos şi Biserică, pentru cruce şi credinţă, pentru lumină şi cultură, pentru ordine şi civilizaţie, un răsboi al creştinismului contra lui Lucifer, contra Satanei, contra iadului, contra întunerecului, contra necredinţei, contra barbariei şi contra anarhiei. A fi cruciat în acest răsboiu însemnează a fi un ales al Cerului, iar a fi erou însemnează a primi cununa cea neveştejită a lui Hristos, însemnează a fi un cuceritor sigur al împărăţiei lui Dumnezeu. Deci, a lupta ca neam în acest răsboiu sfânt însemnează un privilegiu fericit, pe care Dumnezeu

îl hărăzeşte numai popoarelor pe care voieşte să le înalţe prin luptă, prin durere şi suferinţă sfântă.

Concepţia aceasta de răsboi sfânt, purtat de creştinătate contra păgânismului, concepţie care corespunde întru toate realităţii, e mult superioară atât ca valoare cât şi ca putere chiar concepţiei de răsboi purtat pentru reîntregirea neamului şi recucerirea plaiurilor noastre voevodale. Împărăţia lui Dumnezeu, chiar şi în lumea aceasta văzută, este totdeauna deasupra împărăţiilor lumeşti şi neamul nostru se luptă acum atât pentru această împărăţie a lui Dumnezeu, cât şi pentru împărăţia drepturilor sale istorice. Iată prin urmare ce trebue să ştie astăzi fiecare preot şi iată ce unealtă minunată de îndrumare a sufletelor spre Dumnezeu este însuşi acest răsboi sfânt.

Biruirea obstacolelor pe care răsboiul le ridică în calea păstoririi sufletelor şi promovarea condiţiilor favorabile pe care răsboiul le creează acestei pastoraţii, se face în mare măsură şi prin intensificarea tuturor slujbelor religioase, în toate parohiile din ţară.

In primul rând, păstorul de suflete conştient de importanţa clipelor şi de mulţimea greutăţilor prin care trece ţara şi fiii ei, în timp de răsboi, va căuta ca prin taina sfintei mărturisiri şi prin împărtăşirea cu trupul şi sângele Mântuitorului să pregătească în chip special, pentru orice eventualitate, pe fiecare credincios din parohia sa, care e chemat sub arme. Nu trebue lăsat să plece în armată nici un membru al parohiei fără această pregătire specială, fără mărturisirea completă şi sinceră a păcatelor, fără eliberarea penitentului de sub povara fărădelegilor şi fără merindea spirituală a sfintei împărtăşanii. Indeplinirea acestei datorii înalţă sufleteşte atât pe cei care pleacă, cât şi pe cei care rămân acasă, îi întăreşte în credinţă şi aduce tuturor o mare mulţumire şi o mare mângăiere lăuntrică.

Preotul va căuta apoi să alcătuiască un program de slujbe religioase, săvârşite în biserică şi în casele credincioşilor. Se înţelege că acest program va fi mult mai bogat şi mai variat decât cel din timp de pace. In fruntea acestui program va sta de sigur sfânta liturghie, care este centrul întregului cult ortodox. Prin misterul suprana-

rugăciunile dătătoare de nădejdi curate dela această taină, sunt o hrană spirituală de nebănuită valoare pentru toţi aceia care au copii părinţi, bărbaţi, fraţi şi alte rudenii, bolnavi sau răniţi, internaţi prin diferite spitale ale ţării. Se înţelege că la asemenea slujbe preotul va pomeni cu numele pe fiecare membru al parohiei sale, care se găseşte în boală şi în suferinţă. E bine ca în vreme de război preoţii să săvârşească taina sfântului maslu cel puţin odată pe săptămână în fiecare parohie. In aceste zile grele, preoţii să nu aştepte să fie invitaţi de credincioşi şi plătiţi pentru săvârşirea acestei taine. Nu, ci fiecare preot să iniţieze voluntar şi fără nici o plată impusă toate serviciile religioase, care ajută la întărirea sufletului şi la desăvârşirea vieţii spirituale a neamului.

Biserica parohiei va fi acum deschisă toată ziua, pentruca creştinii să poată intra şi să se roage în orice oră din zi în faţa icoanei, deasupra căreia pâlpăie lumina candelei aprinse.

Buna păstorire a credincioşilor cere deasemenea ca preotul să organizeze în parohie, mai ales acum în timpul postului, adevărate săptămâni spirituale. Prin meditaţii religioase, prin post, prin rugăciuni, prin mărturisirea cât mai deasă a păcatelor şi prin împărtăşirea cu sfintele taine religiositatea sporeşte, credinţa se întăreşte şi rezistenţa neamului se asigură în măsură mare prin aceste mijloace.

Paralel cu această activitate, preotul va insista şi asupra necesităţii slujbelor şi a rugăciunilor săvârşite în casele credincioşilor. In special sfinţirea apei şi stropirea casei şi a tuturor membrilor familiei cu apă sfinţită, are darul să înalţe atmosfera religioasă a căminului şi să apropie pe credincioşi de părintele lor sufletesc.

Nu trebue uitată sau neglijată nici importanţa rugăciunii particulare, pe care credinciosul e dator s'o facă seara şi dimineaţa şi chiar în cursul zilei, când sufletul însetează după această apă vie a vieţii, după convorbirea cu Dumnezeu.

Un alt mijloc de întărire şi îndrumare a sufletelor, care trebue iarăşi mult intensificat în timp de război, este

rugăciunile dătătoare de nădejdi curate dela această taină, sunt o hrană spirituală de nebănuită valoare pentru toţi aceia care au copii părinţi, bărbaţi, fraţi şi alte rudenii, bolnavi sau răniţi, internaţi prin diferite spitale ale ţării. Se înţelege că la asemenea slujbe preotul va pomeni cu numele pe fiecare membru al parohiei sale, care se găseşte în boală şi în suferinţă. E bine ca în vreme de răsboi preoţii să săvârşească taina sfântului maslu cel puţin odată pe săptămână în fiecare parohie. In aceste zile grele, preoţii să nu aştepte să fie invitaţi de credincioşi şi plătiţi pentru săvârşirea acestei taine. Nu, ci fiecare preot să iniţieze voluntar şi fără nici o plată impusă toate serviciile religioase, care ajută la întărirea sufletului şi la desăvârşirea vieţii spirituale a neamului.

Biserica parohiei va fi acum deschisă toată ziua, pentrucа creştinii să poată intra şi să se roage în orice oră din zi în faţa icoanei, deasupra căreia pâlpăie lumina candelei aprinse.

Buna păstorire a credincioşilor cere deasemenea ca preotul să organizeze în parohie, mai ales acum în timpul postului, adevărate săptămâni spirituale. Prin meditaţii religioase, prin post, prin rugăciuni, prin mărturisirea cât mai deasă a păcatelor şi prin împărtăşirea cu sfintele taine religiositatea sporeşte, credinţa se întăreşte şi rezistenţa neamului se asigură în măsură mare prin aceste mijloace.

Paralel cu această activitate, preotul va insista şi asupra necesităţii slujbelor şi a rugăciunilor săvârşite în casele credincioşilor. In special sfinţirea apei şi stropirea casei şi a tuturor membrilor familiei cu apă sfinţită, are darul să înalţe atmosfera religioasă a căminului şi să apropie pe credincioşi de părintele lor sufletesc.

Nu trebue uitată sau neglijată nici importanţa rugăciunii particulare, pe care credinciosul e dator s'o facă seara şi dimineaţa şi chiar în cursul zilei, când sufletul înseteazâ după această apă vie a vieţii, după convorbirea cu Dumnezeu.

Un alt mijloc de întărire şi îndrumare a sufletelor, care trebue iarăşi mult intensificat în timp de răsboi, este

vizitarea famililor. In aceste vremuri preotul nu trebue să piardă nici un prilej și nici o clipă și să nu pregete nici o osteneală întru săvârșirea zilnică a vizitelor pastorale în parohie. Cine altul este mai chemat decât preotul și cine anume ar putea mai bine decât el să pătrundă în case și în sufletele bătrânilor îndurerați, care au pierdut pe front copilul drag, bucuria, toiagul și nădejdea întreagă a bătrânețelor lor? Cine altul decât preotul ar putea să mângăie și să înalțe spre zările cerești sufletele cernite ale acestor părinți?

Și iarăși, cine în lumea întreagă este mai chemat decât preotul-duhovnic să mângăie, să îmbărbăteze și să povățuiască desinteresat pentru tot ceeace este lucru pământesc și interesat în gradul cel mai înalt pentru tot ceeace este credință, virtute și valoare spirituală pe văduva nenorocită, care și-a pierdut bărbatul în luptele grele cu dușmanul?

Și tot preotul este dator să fie părinte adevărat, tată bun, omul cel mai plin de dragoste și de interes pentru micuții orfani, pentru copilașii al căror tată a murit departe, luptând ca să lase urmașilor o țară mai bună și să le asigure un viitor mai strălucit, o viață cu dreptate, cu onoare și demnitate. In fața preotului se deschide acum un câmp de activitate vastă, un ogor înțelenit, plin de spini, care înghimpă până la sânge în fiecare clipă. Dar cu cât eforturile sunt mai mari, cu cât greutățile biruite au fost mai puternice, cu atât va fi mai strălucitoare și cununa neveștejită a luptei celei bune, pe care va primi-o preotul adevărat pentru opera sa.

Păstorul de suflete trebue să facă în timp de răsboi dese vizite pastorale și la aceia, care fără să aibă eroi, au totuși părinți, copii, frați, bărbați, etc. plecați pe front. Se cuvine ca preotul să se intereseze cât mai mult despre ceeace scriu cei plecați, despre sănătatea lor, despre greutățile cu care luptă, etc. E bine chiar ca din când în când să scrie și preotul din partea sa câte o scrisoare celor plecați departe. In același timp, preotul prin vizita pastorală, să culeagă informațiuni reale asupra stărilor sufletești și materiale în care se găsesc cei de acasă. Cu alte cuvinte, păstorul de suflete e dator să păstreze un contact cât mai

viu și mai natural și prin vizitele pastorale cu toți fii săi sufletești.

Nu trebue trecută cu vederea nici împrejurarea că adeseori răsboiul creează stări sufletești și condițiuni speciale, care dau cu ușurință posibilități de a face vizită pastorală și la cei care s'au înstrăinat de multă vreme de Dumnezeu, de Biserică și de preot. Chiar așa numiții dușmani ai Bisericii și ai preotului, pot ajunge acum în împrejurări de așa natură încât vizita pastorală a preotului să fie dorită, să fie primită cu bucurie și ea să devină o adevărată binefacere pentru viața lor sufletească. Multe suflete pot fi salvate acum dela moarte sigură prin o intensă, conștientă și devotată activitate pastorală.

In timp ce păstorul de suflete își îndeplinește datoria aceasta, de a cerceta cât mai des casele enoriașilor săi, trebue să aibă și el atât inima cât și casa sa totdeauna deschise și gata de a primi pe toți aceia care vin să-i ceară o îndrumare, un sfat, un ajutor, o intervenție pentru săvârșirea dreptății, etc. etc. Păstorul cel bun va fi totdeauna gata să-și pună întreg sufletul pentru oile sale și pentru mântuirea lor.

Pastorația creștină trebue făcută simțită în toate timpurile, dar mai ales acum în vreme de răsboi și pe terenul ajutorării deaproapelui. Văduvele, orfanii, bolnavii și toți săracii din parohie trebuesc ajutați astfel încât pe lângă toate mângăierile sufletești, ei să aibă și hrana necesară întreținerii vieții pământești, să aibă îmbrăcămintea și lemnele necesare încălzirii căminului în timp de iarnă. In primul rând, păstorul de suflete e dator să premeargă cu exemplu și să ajute din ale sale pe toți cei lipsiți din parohie. El singur însă nu va putea să satisfacă toate necesitățile din parohie pe acest teren. Deaceea va trebui neapărat să procedeze, să inițieze funcționarea carității creștine organizată. Toți bunii creștini din parohie sunt datori, în aceste vremuri, să contribue, cei care au mult din belșugul lor, cei care au puțin din sărăcia lor, la ajutorarea celor ce se găsesc în cumplite lipsuri și necazuri.

Formele de ajutorare a celor necăjiți pot fi în fiecare parohie infinit de multe. Bani, alimente, haine, materii prime,

lână, cânepă, seminţe, lemne pentru foc, material de construcţie, braţe de muncă, etc. etc. sunt tot atâtea mijloace prin care caritatea creştină organizată poate veni întru ajutorarea celor copleşiţi de lipsuri, întru întărirea vieţii trupeşti şi sufleteşti a celor slăbiţi din cauza tuturor crizelor provocate de răsboi. In această operă, preotul şi toţi credincioşii săi trebue să facă cât mai vădită iubirea lor faţă de Dumnezeu, faţă de aproapele şi faţă de patrie şi neam.

Indeplinind păstorul de suflete cu conştiinciositate toate îndatoririle acestea, precum şi pe acelea pe care viaţa cu multiplele ei forme şi experienţa cu nesfârşitele ei descoperiri le scot mereu în calea preotului, putem fi siguri că frontul intern se consolidează mereu, atât din punct de vedere spiritual, cât şi din punct de vedere material. Această consolidare va aduce de sigur neamului, pe lângă câştigarea tuturor biruinţelor pe toate fronturile luptelor văzute, şi câştigarea luptei din răsboiul cel nevăzut, câştigarea mântuirii sufletelor dreptcredincioase, câştigarea fericirii veşnice în împărăţia lui Dumnezeu.

BISERICA CU HRAMUL „SF. TREIME"
DIN RĂȘINARI

de

Prot. Stavrofor EMILIAN CIORAN
Consilier mitropolitan

In *Volumul Omagial închinat I. P. Sf. Sale Mitropolitului Nicolae al Ardealului la 20 de ani de arhipăstorire,*[1] am înfățișat istoricul Bisericii vechi din Rășinari, cu hramul Cuv. Paraschiva, zidită în veacul XVIII. Zidirea acestei biserici și terminarea ei, cu zugrăvirea exterioară și interioară, coincid cu cea mai grea luptă purtată de Rășinăreni pe două fronturi: lupta pentru desrobirea religioasă, cu biruința retrocedării bisericii vechi pe seama ortodocșilor cari au zidit-o și stăpânit-o și înainte, și a doua, lupta pentru salvarea moșiei și a drepturilor străbune, cu biruința politică-națională, când după un proces de 53 de ani cu magistratul Sibiului, împăratul Iosif II declară comuna Rășinari, la anul 1786, de „liberă regească". Am arătat că cea mai veche biserică datează dela anul 1383, zidită fiind de Radu Vodă Negru, iar cea cu hramul Cuv. Paraschiva s'a zidit între anii 1725—1758, zugrăvirea fiind terminată abia la anul 1795.

Biserica din sat, cu hramul Cuv. Paraschiva, deși spațioasă, totuși nu putea cuprinde marele număr de credincioși ai comunei, căci după o însemnare a preoților și bătrânilor, făcută spre sfârșitul veacului XVIII, ni se arată că: „Famelii sântem noi dăjdeari Rășinăreni, care dăm dajde împăratului 1002".

Această biserică situată în „sat", în piață, pe alvia „Râului Caselor", era la o distanță bunișoară de populația care locuia pe „Râul Ștezii". Intre aceste râuri se ridică dealul numit „Copăcele". O mare parte din oameni nu cer-

---

[1] Sibiu 1940, p. 324—335.

cetau biserica din sat; unii, pentru că nu încăpeau, iar alții pentru depărtarea locului — aşa se plânge un preot din acele vremi, în însemnările ce ne-au rămas.

Ca mulțumită lui Dumnezeu pentru cele două biruinți câștigate cu mari jertfe şi fiindcă biserica veche era neîncăpătoare, creştinii evlavioşi se sfătuesc în vederea zidirii unei alte biserici în Răşinari.

La începutul veacului XIX, ca şi în tot cursul veacului XVIII, zidirea unei biserici pe seama ortodocşilor întâmpina mari greutăţi. In cazul de faţă, zidirea altei biserici în aceeaşi localitate era îngrădită şi cu cele 11 puncte severe din „Patenta" anului 1762, restricţiuni statorite de stăpânitorii vremii, anume spre a împiedeca existenţa şi dăinuirea credinţei ortodoxe. De mai bine de o sută de ani, până la 1810, nu am avut Episcop ortodox. In timpul de care vorbim, aveam doar pe vicarul Ioan Popovici, protopopul din Hondol. Dacă totuşi se permite zidirea unei biserici ortodoxe, aceasta se face cu condiţia: „să nu se îngreuneze locuitorii"... Autorizaţia de zidire trebuia cerută dela curtea din Viena. Cronicarii vremii ne spun că biserica s'a isprăvit „prin multe şi mari ostenele", prin care se înţeleg şicanele oficiale şi alte greutăţi: lipsa de fonduri, năcazurile vremii şi nepăsarea sau lipsa simţului de jertfă din partea unor enoriaşi.

ZIDIREA BISERICII

Biserica cu hramul „Sf. Treime", biserica „cea nouă", „cea mare", biserica din „Câmp", din „Copăcele", s'a urzit la anul 1800 şi a fost terminată la 1814. A fost concepută în proporţii prea mari pentru oamenii şi împrejurările de atunci. Istoricul acestei biserici cuprinde unele momente caracteristice, unice, păstrate în însemnările păr. Vasile Papp dela „Şteaza", fost dascăl normalicesc, diacon şi preot. Unele din aceste episoade şi momente sunt de interes local, altele de interes general bisericesc, după cum vom vedea în cele ce urmează.

Tradiţia ne-a păstrat, în legătură cu zidirea acestei biserici, următoarele ştiri:

Biserica cu hramul Sf. Treime au început s'o zidească până la ferestre doi creştini: Bungărzan şi Cojocariu. Acesta din urmă dăduse o parte din terenul necesar pentru zidire. Ctitorul principal, Ioan Bungărzan, proiectase zidirea bisericii în „Ştează", în apropierea râului cu acelaş nume. Se susţine că ar fi visat că terminând biserica, a venit o apă mare — râul „Ştezii" — şi a dus biserica. Astfel au hotărît s'o zidească în „Dealul lui Cojocariu". Ajungând cu zidirea până la ferestre, omului de bine, care era destul de bogat, i s'au terminat banii şi astfel s'au întrerupt lucrările 3 ani de zile. Ctitorul Bungărzan s'ar fi dus la împărat să ceară ajutor. Un alt Răşinărean, Stan Lungu, s'a dus la „Tablă", deasemenea pentru ajutor bănesc. Nici unul, nici altul nu s'au dus după bani, ci autorităţile străine de neam au oprit lucrările, pe lângă faptul că ctitorul nu mai avea din ce să jertfească, deoarece li s'au părut prea mari proporţiile bisericii ce se zidea. Lucrarea a mai fost întreruptă spre sfârşitul ei şi din cauza foametei ce bântuia în acea vreme.

Biserica, în forma şi dimensiunile ei mari, a fost urzită de marele ctitor şi evlaviosul creştin Ioan Bungărzan, om plin de râvnă pentru podoaba casei Domnului, împodobit cu toate harurile spre folosinţa mântuirii creştineşti, care văzând că foarte s'a înmulţit norodul în Răşinari, încât nu încăpea în biserica cea veche, n'a pregetat a-şi jertfi toată agoniseala şi a face drumul la Viena, înaintând cerere la 29 Ianuarie 1800, spre a obţine autorizaţia necesară pentru ridicarea unui al doilea lăcaş de rugăciune în Răşinari, spre slava Atotputernicului Dumnezeu, de unde prin hotărîrea împăratului a căpătat slobozenie spre zidirea unei sf. biserici în „Ştează", loc ce ulterior a fost abandonat, după cum am arătat.

Răşinărenii cunoşteau calea spre Viena. Pe timpul lui Iosif II au făcut-o nu odată, pentru redobândirea drepturilor străbune, prin rezoluţia împărătească dela 1786. Pe urmele vrednicilor înaintaşi şi fruntaşi, a pornit la 1800 şi Ioan Bungărzan, ctitorul bisericii, cu cererea de autorizaţie pentru clădire. Dar spuneau bătrânii: Până la Viena mergeai uşor, dară dela poarta împăratului până în casă era greu...

In concesiunea („Prefacere") de clădire cu Nr. 1689 din 15 Mai 1801, se pun unele restricții și se dă autorizație „ca la biserica ce se va zidi numai cu bani ce vor da oamenii de voie bună, fără a se asupri pe contribuenți sau pe lada satului sau orice bani de obște". Scopul e vădit: zădărnicirea edificării acestei biserici. In fața acestor greutăți de început, ctitorul I. Bungărzan își oferă întreaga sa avuție pământească, în schimbul celei cerești, și ca îndemn pentru ceilalți de a nu-și pierde nădejdea în realizarea acestui măreț și sfânt plan.

Păr. Vasile, singurul cronicar al vremii, ne-a păstrat astfel urzirea acestei biserici:

Cu numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.

In zilele Măriei Sale Preaînălțatului și Preaputernicului împăratului râmlenesc și pururea podobnic Apostolicesc Francisc al doilea. Fiind Arhiepiscop și Mitropolit Țării Ardealului Slaveno-sârbesc și rumânesc Preasfinția Sa Kiriu Kir, Stefan Stratimirovici: și vicarăș la C. Consistoriumului de legea grecească neunită Sfinția Sa: Kir Ioan Popovici de Hondol: iară director Școalelor normalicești din Ardeal, Sfinția Sa, Kir Rudolpus Tempian de Korono: iară protopop C. Scaun al Sibiiului, Sfinția Sa, Kir Sava Popovici de Rășinari și preoții satului Rășinari: protopop Coman Bârsan, popa Ioane Mâț, popa Iacob Isdrail, popa Ioan Popovici, popa Sava Popovici și popa Isaie Isdrail, însă jude satului Coman Șerb, Sândie Maniu Giurca și vornic Man Bârsan, împreună cu 40 de bătrâni, jurați și judecătorii satului însă gociman, adecă purtătoriu de grije la sfânta biserică cea mare Dumnealui Bucur Codreașul, iară dascăl normalicesc și cântăreți sfintei biserici cât și notariuș satului sau îndreptătoriu, Dumnealui Ioan Popovici de Egerseg C: Scaun al Murășului.

Aflatusau un om în Rășinari, lăcuitoriu lângă râu „Ștezii" cu numele Ioan Bungărzanu, plin cu râvnă dumnezeiască, împodobit cu toate harurile spre folosința mântuirii sufletelor creștinești, care văzând că foarte norodul în Rășinari sau înmulțit și a încăpea în biserica cea mare cu nelesnire era, nau crutat mai întâiu osteneala tinerețelor, vrând a mai ridica și altă casă de rugăciune spre slava Atotputernicului Dumnezeu. Ci au pus toată puterea sa ca un cerb la picior și au alergat (zic) cel fără aripi, ca unul ce ar fi având aripi strălucitoare în chipul aurului curând încă și până la preaînalta

curte a Austrii în Viena, de unde prin milostivirea înălţii sale împăratului Francisc al doilea, au căpătat slobozenie spre facerea şi zidirea acei sfinte biserici în locul pomenit „Şteaza" precum milostivele decreturi aicea acludăluite luminat arată:

Nr. 1689—1801.

PREFACERE

Inălţatul împărat sau milostivit a îngădui şi a slobozi ca jăluitorii săşi mai poate face o biserică în satul lor care să fie filial şi subt biserica lor cea mare din Răşinari, însă fără a se mai înmulţi numărul celor 6 preoţi care să află în Răşinari acuma aşezaţi în funcţie, adecă în slujbă, (pentru care altă preoţie canonicească sau locuri nouă dela sat nu să pot da) ci aceşti preoţi pe rând fieştecare într'o săptămână să facă slujba cea dumnezeească şi la biserica aceea ce se va zidi de aici înainte cu bani de aceia care vor da oamenii de voie bună, fără de a asuprì pe contribuenţi sau pe lada satului, sau orice bani de obşte. Care milostivă hotărîre deodată şi la crăescul Gubernium să trimite spre cunoştinţă.

Din cănţălăria consiliumului Ţării Ardealului dela Curte în Beciu, la 15 Mai 1801. ss. Iosif von Doja, crăesc săcritar de curte Ardealului.

Fiind planul bisericii de proporţii prea mari pentru mijloacele unui sat, creştinii noştri neavând de unde să primească ajutor, vremile fiind grele, apoi urmând în cursul zidirii foamete, încă dela începutul zidirii, ctitorul, care era şi epitropul bisericii, cu alţi doi împreună chivernisitori ai bisericii şi cu vornicul satului, se îndreaptă „cu plecată smerenie şi închinăciune" pentru ajutor către Grigorie Brâncoveanu († 1834), strănepotul Voevodului Constantin. Şi-au dat seama de cheltuelile ce le necesită o biserică atât de mare, cu zidul de 1 m. grosime, înaltă şi spaţioasă. In lada satului nu erau prea multe parale iar contribuţia comunei era interzisă; colecta deasemenea oprită, era firesc să se adreseze, prin legătura ce o aveau cu Ţara Românească, aceluia care era odraslă din slăvitul şi luminatul neam al Brâncovenilor, ctitor de biserici şi de sf. mânăstiri.

Astfel încă la începutul lucrărilor, în anul 1802, înaintează smerita cerere, rugându-l să se milostivească şi să

dăruiască la zidirea bisericii cât îl va lăsa inima, ca să fie „ctitorul și patronul cel dintâiu și pentruca în lumea aceasta să i se pomenească numele împreună cu al tot neamului Mării Sale"...

Apelul trimis, a ajuns în mâinile lui Gr. Brâncoveanu prin legăturile ce le aveau marii negustori din Rășinari cu bărbații influenți ai Țării Românești. El are următorul cuprins:

„Prealuminate de înalt neam născutule și preavrednice cu slăvitul nume Brâncovean, ramura și odrasla cea preacinstită împodobită cu toate harurile și nenumăratele bunătăți ale blagocestivilor Mării Tale părinți!

Cu plecată smerenie și închinăciune cădem la mila Măriei Tale până la pământ!

Fieşte care om în lumea aceasta trecătoare cugetă la norocirea vieţii sale şi de aşi agonisì hrana şi îmbrăcămintea cea de toate zilele, cu cât mai vârtos trebueşte aşi căuta iarăş (zic) fieşte care om muritoriu până este în viaţă fericirea şi mântuirea sufletului său spre a dobândi împărăţia lui Dumnezeu carea este netrecută şi nesfârşită.

Și acum de slăvitul și luminatul neam al Brâncovenilor, că de când au strălucit în lume n'au încetat a face milostenii nenumărate și alte fapte bune, precum sfinte biserici, sfinte Mânăstiri în care pururea să laudă și să proslăvește numele Atotputernicului Dumnezeu, precum și Măria Ta, împărătescul nume faceri de bine au făcut odrasla și ramura cea de Dumnezeu aleasă.

La noi în satul Rășinari, este lipsă de o sfântă biserică, după ce am căpătat slobozenie dela Preaînălțatul împăratul nostru spre a o putea zidi cu cheltuiala ce avem, pentru aceea cu smerită plecăciune până la pământ cădem la picioarele Mării Tale, și ne rugăm să Te milostivești din cele ce Ți-au dat Dumnezeu, cât te va lăsa inima să dăruiești la zidirea acei biserici sfinte, pentruca să fii ctitorul și patronul cel dintâiu și pentruca în lumea aceasta să să pomenească numele împreună cu al tot neamului Mării Tale. iară cealaltă viață fericirea sufletului și să aibi lăcașuri mai multe, după cum zice Sfta Evanghelie: „În casa Tatălui meu multe lăcașuri sunt". După măsura faptelor împărțite, cel dintâi să fii să te desfătezi, să te bucuri și să te veselești împreună cu tot neamul Mării Tale, cu bucurie nesfârșită în împărăția lui Dumnezeu, care după zisa sf.

Apostol Pavel, acel bine și acea veselie ochi de om n-au văzut, la inima omului n-a intrat, acolo să te învredniceşti să dănțuieşti cu sfinții, îndulcindu-te de vederea feții lui Dumnezeu, în veci Amin.

Rămânând în Răşinari, la 5 Aug. Ano 1802, ai Măriei Tale, din inimă fericiți rugători către Dumnezeu:

Ioan Bungărzanul, Bucur Codreaşul, Man Bârsan vornicul satului, epitropii sfintei biserici.

Scrisă prin Ioan Popovici, dascăl normalicesc şi notarăş satului".

Cine a fost ctitorul Ioan Bungărzan şi cum erau acele vremi?

Păr. Vasile ni-l înfățişează în câteva cuvinte, arătându-ne totodată şi sfârşitul acestui mare binefăcător, umbrit de nerecunoştința de totdeauna a oamenilor față de cei ce se jertfesc. Tradiția încă confirmă cele ce urmează.

Din scrisul arhaic cunoscut al păr. Vasile şi din alte însemnări, ştim că:

„Ioan Bungărzanu era un creştin bun, cu inimă largă, hăznariu şi lăcuitor în Şteaza Răşinariului, gazdă bună, şi a început a se cheltui din punga sa, ca să să mai ridice o bisericuță în „Şteaza" Răşinariului şi fiind om neprocopsit, singur din îndemnul lui Dumnezeu, a vărsat mulți bani în toate părțile până a ajuns de a căpătat la anul 1801 milostivă slobozenie dela înălțata împărăție, împărățind Franciscus întâiu prin secretarăşul de curte Iosif de Doja, român, gubernator Țării Ardealului G. Banfi.

Văzând bătrânii Răşinarilor cumcă acel om plin de râvnă dumnezeiască, a căpătat slobozenia spre a putea ridica o bisericuță, s'au sculat cu toții şi au zis: că nu în „Ştează" ci în „Copăcele" vrea tot satul să se ridice Biserică...

Până s-au lucrat aceea biserică au fost tot ani răi, adecă scumpete mare şi răsboaie: se bătea Neamțul cu Frâncul (Francezul) încât mai se cutremura şi pământul.

Anii 1813 şi 1814, au făcut vârf scumpetii, că a ajuns ferdela de grâu 16 zloți, de cucuruz 14 zloți şi oameni mulți de marea lipsă mâncau coji, tărâță şi bostani, alții nici de acestea nu aveau, la lucru nime nu-i chema. Pentru multa sărăcime ce umbla cerşind, mai toți oamenii uşile încuiate le țineau. Omul de ar fi tot mâncat sătul nu se mai vedea, aşa leşinasă oamenii dela inimă încât şi cei cu trăgaci,

nu se putea duce în pădure după lemne ci-și ardeau pălanurile și gardurile. Vin întracei ani puțin și foarte slab s'au făcut, oameni veseli și beutură nu vedeai, toți ziceau de ar mai da Dumnezeu, să ne mai vedem odată sătui, carele din nemărginita sa milă în scurtă vreme a și dat până în ciasul de acum...“

Ctitorul Bungărzanu oferise întreaga sa avuție pământească pentru zidirea bisericii. In schimbul acestei dărnicii unice, ca asigurare pentru vremea de bătrâneță și neputință, a cerut și i s'a cedat venitul dela o piatră de moară.

Popa Vasile își toarce mai departe firul povestirii sale și ne arată în legătură cu acele vremuri grele și de foamete și tragicul sfârșit al ctitorului Ioan Bungărzan, confirmat și de tradiția bătrânilor, pe care i-am apucat:

„...Și acel creștin bun, carele au scos dreptăți spre a să putea ridica pomenita biserică, mai pe urmă întratâta au ajuns *încât cerșea la ușa bisericii și foarte puțini să arăta milostivi spre el,* măcară că prea bine le părea pentru aceea biserică... Lucru de însemnat este și acesta, că tot pomenitul Ioan Bungărzanu lucrându-să biserica de către bătrâni, *l-au fost legat înaintea bisericii ca pe un mare tâlhariu de un stâlp, batjocorindu-l și zicând: „Om de nimica numai tu ne-ai pricinuit această mare cheltuială“.*

Iată sfârșitul tragic al unui creștin care a jertfit totul pentru sfânta biserică! Intre binefacere și recunoștință stă vecinic omul, cu toate strâmbătățile și îndemnurile diavolești, cărora se face rob cu atâta ușurință și nepăsare. Toate jertfele mari își au sfârșitul lor propriu, asemănător cu cea mai mare jertfă adusă de Mântuitorul pe Cruce, pentru întreg neamul omenesc.

Rășinărenii, cu toată vitregia, greutățile și lipsurile ce erau, nu puteau lăsa neterminată biserica. In vârtejul acestor greutăți, li se părea o povară mai mult și contribuția la terminarea bisericii și cum omul căuta originea acestei greutăți, s'au oprit la ctitorul și urzitorul bisericii, că numai el poartă vina și astfel l-au legat înaintea bisericii, ca pe unul care „le-a pricinuit această mare cheltuială“...

DESCRIEREA BISERICII

Biserica cea mare, cu hramul „Sfintei Treimi", a fost zidită între anii 1801—1814 de măeştrii zidari: Sutoris şi M. Betzinger, iar măestru tâmplar a fost I. Schuster. Ea are forma obicinuită a basilicei lungărețe, cu două apside laterale semironde, cu altar semirond şi cu clopotnița patrată, ridicată deasupra tinzii.[1]

In exterior, biserica e concepută în stilul renaşterii italiene târzii şi lisenele perpendiculare ajung până la cornişa cu capiteluri dorice şi arhitavre individuale. Clopotnița e împărțită în trei rânduri, cu lizene la colțuri, încheiate cu arhitrave şi cornişe pentru fiecare rând. Acoperişul e înălțat în două fețe şi contopit în crucea horelor, în formă de pâlnie. Se termină cu o mică cupolă, prevăzută cu 4 ferestruici. La clopotniță, acoperişul țuguiat are patru fețe, în forma simplă gotică.

Interiorul are formă boltită semirondă în lungime, încrucişându-se cu boltiturile horelor laterale într'un con simplu. Partea de jos e luminată prin 11 ferestre arcuite şi largi (în proporție de 1 : $2^{1}/_{2}$), iar vârful conului din crucea bisericii e luminat prin 4 ferestruici nearcuite. Uşa de intrare nu e în axul longitudinal, ci în partea de miazănoapte, de sub clopotniță. Impărțirea e cea obicinuită: tinda cu corul sau podişorul pentru tineret, pronaosul pentru femei şi naosul cu horele laterale pentru bărbați. In fund e altarul. O tâmplă de lemn, bogat sculptată, desparte naosul de altar.[2]

Biserica e zidită în forma crucii ortodoxe. Ea n'a putut fi terminată cu toate cele necesare între anii 1801—1814, din cauzele arătate: lipsa de bani şi foametea ce bântuia în acea vreme.

La terminarea bisericii, altarul era de zid, până la anul 1830, când s'a cerut părerea unui inginer din Sibiu, A. Adam, spre a fi înlăturat, deoarece serviciul dumnezeesc care se îndeplineşte din partea preoților înapoia

---

[1] După acelaş plan, în dimensiuni mai reduse, s'a zidit la anul 1822 biserica din Boița.

[2] Cf. *V. Păcală:* Monografia satului Răşinari, p. 369—71.

acelui zid, în celelalte părţi ale bisericii puţin se poate auzi. Inginerul opinează, la cererea juraţilor, că zidul dela altar se poate înlătura, „căci a fost adăugat între pereţii sanctuarului numai după terminarea totală a zidirii bisericii".

In acelaş an se încheie contract cu Petru Ştefan, „săpător", să facă din al său o tâmplă, sculptura cât şi pictura cu 2900 fl. aus. Atât sculptura cât şi pictura sunt artistic lucrate. Tradiţia ne-a păstrat ştirea că această tâmplă s'a lucrat în casa „popii Dan".

Pe icoanele împărăteşti citim: „Sau zugrăvit în Râmnic prin Dimitrie Dimitriu zugrav, în 16 Ian. 1834". Pe tâmplă: „Aceste împreună cu crucea, soarele şi luna sunt plătite de zugrăvit de Dumnealui Coman fiul lui Dumitru Isdrail, judele spre vecinica lor pomenire 1833. Răşinari".

La anul 1824 s'a suit catreta bisericii, aşezată de Ioan Zugrav din Poplaca. Mai târziu s'a înfrumseţat cu un foişor pentru tinerimea şcolară; cu un scaun săpat din lemn şi poleit, pentru Episcopul locului; cu stranele cântăreţilor şi cele de jur împrejur; cu 2 policandre, unul cinstit de Mitropolitul Şaguna, al doilea de Nic. Adam bătrânul, precum şi o Evanghelie cu catifea roşie, ferecată cu argint.

Pe icoana Mântuitorului, la femei, citim :

„Această icoană o au plătit Şerban al popii Oprea cu soţia dumnealui Ana".

Pe icoana Maicii Domnului :

„Această icoană o au plătit Petru lui Şerban dimpreună cu soţia Stanca. 1817. Ion Zugrav".

Pe Tetrapodul dela bărbaţi: 1818 Ion Zugr.

„Această icoană o a plătit Bucur Grebenea şi soţia Ana. Ion Zug. (pe partea stângă a peretelui la femei).

Mai amintim o însemnare din cărţi :

„La anul 1838 sau cutremurat pământul atât de tare cât sau crepat sf. biserică cea nouă din Copăcele noaptea pe la 10 ciasuri".

Cât de mare a fost cheltuiala ce a necesitat această mare biserică şi cât de reduse au ajuns mijloacele credincioşilor pentru terminarea şi înfrumseţarea bisericii — afară de zugrăvire, care nu s'a făcut — dovada o avem în „Adeverinţa" din anul 1833, când comuna a vândut un „Ştucu de locu" ca să se poată pardosi altarul.

ADEVERINŢĂ

Dăm noi mai josu iscăliţi la mâna lui Ionu Creţu, precum să să ştie că iamu vândut în Trainei unu ştucu de locu, lângă otaru Poplăcii de lungu de st.: 30; şi latu 14; st. începând ai măsura din părău în susu şi preţu so vândut cu: 45 zloţi, bani în hârtie şi sau dat aceşti bani la piatra care sau podit altariu la biserica cea nouă în casa judecăţii fiind faţă aceştia mai josu iscăliţi juraţi: 833 iunie 23.

Fiind jude: Isdrailă Giurculeţiu
Subjude: Petru Vidrighin
Juratu: Bucur Şerbu
„ : Bucur Bratu
„ : Lăpădat Giurcoiu
„ : Nicolae Măereanu

Vornicel: Aleman Dancăsiu
Sutaşu: Coman Mitrea
„ : Bucur Oance
„ : Maniu Băra
„ : Bucur Vidrighin

Sau scris prin Coman Cioranu.

SFINŢIREA BISERICII

Popa Vasile ne-a lăsat în scris şi sfinţirea bisericii, la anul 1815 Sept. 12, slujind ca diacon, în următoarea:

INŞTIINŢARE

Se face printr'aciasta tuturor următorilor noştri, cari se vor învrednici a ceti în aciasta, precum că în 15 Maiu 1801, numărul curţii împărăţii apostoliceşti a neamţului 1689, împărăţind Preasfinţia Sa Mărire împărătească Francisc şi guvernator Ţării noastre a Ardealului George Banfi (a căror pomenire în veci să fie neuitată) prin secretarăşul Ardealului Iosif Doja, au căpătat slobodul şi crăescul sat Răşinari milostivă slobozenie de a mai ridica o biserică în Răşinari, şi într'acel an au şi început a se zidi biserica cea din Copăcele, hramul sfintei Troiţe, care cu ajutorul lui Dumnezeu şi prin multe şi mari ostenele şi cheltueli într'atâta s'au isprăvit încât în anul 1815 în 12 zile Septemvrie s'au şi sfinţit prin prea luminatul şi preasfinţitul Domn D: Arhiereu al neuniţitor din marele principat al Ardealului Vasile Moga născut din Sasşebeş; slujitori şi ajutători la sfinţire a avut zisul episcop pe Ilie Popovici, întâiul protopop al Sibiului şi asesor scaunului episcopesc şi fungenş paroh în Maierii Sibiului din jos, pe Anghel Faurovici al doilea protopop al Sibiului şi al locului, asesor scaunului episcopesc şi fungenş paroh al Mohului; fostul capelan de oaste al slăvitului regiment Benlovsci, născut în

Abrud; Bucur Bobeş paroh Maierilor din sus ai Sibiului şi asesor scaunului episcopesc; Ioan Căzan, Sava Popovici, Aleman Căzan, Isaie Mâţ, Iacob Isdrail toţi parohi fungenşi la Răşinari; întru protodiacon a avut Măria Sa pe fungenşul dascăl din Maierii Sibiului din sus Simion Jinariu, doi diaconi ai Răşinariului, Vasile Papp de Ştează, Petru Brotea şi alt preot străin, arhivarăşul episcopesc Nicolae Adamovici născut din Abrud; au fost cântăreţi de faţă, a mai fost domnul teolog Ioan Moga, nepotul Domnului episcop.

Sâmbătă, înaintea Vecernii, au eşit călări toţi juraţii şi bătrânii şi alţi voinici mai tineri tot 2 câte 2 înaintea Domnului Vlădică până în capul Dumbrăvei şi au venit cu toţii până la biserica cea veche din sat, şi acolo s'au îmbrăcat D. ep. cu Mintia, preoţii cu sfitele, diaconii cu stiharele, şi aşa dimpreună cu tot satul făcând Litie au mers la biserica cea nouă, şi acolo cu toţii au făcut Vecernia.

Iară a doua zi Duminecă, din rânduială dumnezeiască zi foarte frumoasă, până atuncea au tot plouat şi după aceea iarăşi, cu mare bucurie s'au sfinţit zisa şi sfânta biserică, hirotonind într'ânsa şi 2 diaconi şi 2 preoţi, cu numele se ştiu 2, adecă hirotonit întru diacon George Morariu din Sasşebeş, ginere protopopului Mediaşului Nicolae Popovici din Vorumloc, întru preot pe feciorul protopopului Ilii, Iosif Nemeş din Dobra.

După săvârşirea sfintei liturgii, Domnul vlădică cu toţi preoţii şi diaconii afară din biserică, a făcut osfeştanie, şi chiar cu mâna preaosfinţii sale a botezat tot norodul până la copilul cel mai mic. Fiecare a dat după putinţă, care un zlot, care jumătate, care mai puţin, măcar că oamenii nu au ştiut obiceaiu, altmintrelea s'ar fi căpuit de acasă, de ar fi cinstit câte 10 câte 20 de zloţi, că între tot norodul era o foarte mare şi nespusă bucurie.

Apoi după osfeştanie au început oamenii a chema pe la morminte pe D. Vlădică, şi aproape ca la 100 de morminte au mers cu toţi preoţii slujbă făcând şi diaconii înainte cădind, care după putinţă unii oameni câte 2, alţii câte 3 şi câte 5 zloţi, şi l-ar fi chemat şi mai mulţi oameni la morminte şi alţii pe acasă la osfeştanie, dar s'au ostenit Măria Sa cu toţi ceialalţi că eră mai la 2 după amiază.

Şi aşa cu toţii, de multe ori pomenitul Arhiereu cu preoţii, diaconii, juraţii şi bătrânii întru adevăr cu toţii osteniţi, dar în nespusă bucurie sub tragerea a tuturor clopotelor au mers la prânz în casa repausatului paroh Daniil şi prânzind cu pace mai pe urmă s'au sculat judele Coman Şerb, a cinstit în numele a tot satul cu 100

de zloţi cu titulă de plată. Iar de ceia parte Petru Albu cu un galben de aur învăluit într'o hârtiuţă a cinstit pe arhiereul tot pomenit, şi acesta i-au sărutat pe amândoi în frunte, şi sculându-se au pornit către casă petrecându-l iarăşi o ciată de voinici până la drumul jumătate. Şi aşa s'au început sfânta slujbă în biserica din Copăcele, slujind în săptămâna cea dintâiu popa Sava cu diaconul Vasile amândoi dela Ştiază.

INSEMNAREA

Juraţilor stăpânitori, ajutători şi îndemnători la săvârşirea zisei biserici până la sfinţire.

Judele Coman Şerb om foarte tare şi de trup dar şi de minte, că măcar el carte n'au învăţat, dar aşa au fost de împodobit cu minte şi cu înţelepciune firească, la cuvânt aspru şi statornic, încât mai pe toţi procatorii îi sta cu judecata, de el toţi domnii se mira, nime nu putea crede că nu au învăţat legile Ţării, măcar cine cerea dela dânsul sfat, prea bine îl sfătuia, domnii foarte îl iubea, şi vrea ca să fie în judecată, iar el nici decum nu au vrut. Iar acum cu prilejul zidirii bisericii tot pomenite, nu pentru vre-o câştigă sau dobândă au bine voit a intra în judecată, ci chiar pentru ca să poată sta întrajutoriu, ca să să isprăvească şi sfinţască aceia biserică, precum sau isprăvit şi sfinţit, Dumnezeu încă îi va plăti pentru această mare facere de bine.

Aşişderea alt jurat un Şerban al popii Oprea, foarte tare cât cu bani cât cu alte îndemnuri, au stat întrajutoriu. Pe aceia urmă şi ceialalţi juraţi şi bătrâni Sândie Neagoe Mâţ, repausatul Aleman Băncilă, economul Coman Oance, Vlad Bozdoghină, vornicul vechiu Coman Duca, cel nou Bucur Oance, pârgarii Oprea Galea, Ion Brătuţu, Şerban Pelerea, Petru Vidrighin, Coman Hămbăşanu, Ion Sas, Maniu Băra nu puţin au ajutat. Un bun creştin Petru Albu numit, iarăşi foarte au ajutat cu bani şi altele la S. Biserică, carele au cumpărat şi un clopot mare.

Gocimanul bisericii Bucur Codreaşul prin nespusă şi necruţate osteneli au stat întrajutoriu precum şi celalalt crâznic Crăciun Obârşe şi pentru aceştia pentru toţi cari vă veţi învrednici a ceti aici să vă rugaţi lui Dumnezeu ca să le dea vecinică viaţă, pentrucă prin grele vremi şi mari nevoi şi necazuri sau silit a ajuta la aceia biserică, că în anul 1814 nu numai în Ardeal, dar şi întralte Ţări din vecini nu sau făcut nici bucatele nici poame, un an săc era încât pe iarnă de

cu primăvară 1815 de scumpete și lipsă ce era au mâncat oamenii tărâță și coji și făină de ovăs, și de aceea cumpăra oamenii cu felea și copu 62 creițari, ba încă au avut oamenii mare noroc cu Țara românească, că unii au scos bucate de au avut și au vândut. Iar partea cea mai mare cu mueri și copii fugisă acolo și întratâta slăbisă oamenii și leșinară dela inimă, încât și cei cu vite nu putea aduce lemne și ardea gardurile și pălanurile, și nici la nutrețul vitelor nu era sațiu, omul să fie tot mâncat, sătul nu să vedea, vin încă nu au fost, dar încă oameni veseli nu puteai vedea, alta nu auzeai numai de ar da Dumnezeu pe anul viitoriu, care au și dat, Amin.

Scris în Rășinariu 22 Sept. 1815 prin Vasile Papp diacon.[1]

Amintim aci, că lângă această a doua biserică, ca și lângă cea veche, ca pretutinderea în satele noastre, se afla și a doua școală:

„In anul 1823 s'a milostivit Dumnezeu spre doi oameni Bucur și Petru Albu, cari cu puținteală cheltuială au făcut școală lângă biserica cea nouă, lângă care au fost cei mai întâi îndemnători, Popa Vasile cu Popa Daniil și astfel să le fie mai cu drag a veni la școală și pruncilor celor din „Ștează" și întărindu-se prin directorul Moise Fulea, s'a început la anul 1823, Oct. 1".[2]

Actul sfințirii bisericii, ni l-a păstrat în scris tot păr. Vasile Papp — recentior Iacobici de Șteaza Rășinarului — n. la 1783 și † 1838. Din 1814—1816, diacon și dascăl normalicesc, iar din 1816 preot până la 1838. Cunoștea limba latină, maghiară și germană. A copiat unele cărți de rugăciuni, iar la actul sfințirii a slujit ca diacon.

MITROPOLITUL ȘAGUNA ȘI BISERICA CEA NOUĂ

Mitropolitul Șaguna cerceta adeseori comuna Rășinari, mai ales la sărbători, când îndeplinea serviciul divin în biserica cea mare. La aceste ocazii, uneori își anunța sosirea, alteori nu. Dar dacă Șaguna cerceta atât de des

---

[1] Cf. *E. Cioran:* O sfințire de biserică în Rășinari, Rev. Teol. an. 1910 p. 416.

[2] Cf. *E. Cioran:* Școala din Rășinari până la 1836 în: *Monografia Școalei din 1936*, p. 12 și urm.

această comună și atât de mult iubea pe credincioșii săi de aici, și Rășinărenii își țineau de sfânta datorință a-l invita și ei din când în când.

Astfel ni se păstrează cazul din anul 1856 Aprilie 29, când Șaguna împlinì dorința poporului din Rășinari, descoperită prin reprezentanții săi, de a veni la dânșii. Parohia și-a dat toată silința, ca să primească pe arhiereul său în modul cel mai potrivit.

In ajunul plecării sale la Sinodul cel mare din Viena, în anul 1850, Rășinărenii, la propunerea parohului Sava Popovici, asigură pe Mitropolitul Șaguna că nu vor înceta dela obicinuitele rugăciuni liturgice prescrise pentru ceice călătoresc, până ce se va întoarce iarăși sănătos în pace...

Șaguna răspunde Păr. Sava: *„Precum inima mea niciodată nu a răcit de către Cinstia Ta și de către întreaga mie iubită obște rășinăreană; ba totdeauna cu deosebită căldură și dragoste părintească au bătut, niciodată n'am tras la îndoială aplecarea voastră și încrederea fiiască către mine, carea mi-au îndulcit multe din orele vieții văzându-mă între fii mei sufletești...“*

Neavând în Sibiu o biserică spațioasă, Șaguna își alesese comuna Rășinari pentru săvârșirea unora dintre cele mai însemnate acte bisericești. Astfel în anul 1865, înainte de a i se face instalarea de Mitropolit, cere din Carloviț consilierului guvernial ca să se facă o reprezentație către prezidiul ministerial de stat *„ca să conceadă ținerea unei adunări bisericești în care să se compună un regulament organic valabil pentru întreaga mitropolie și singuraticele ei părți, apoi pentru fondurile bisericești și școlare și alte fundațiuni confesionale care regulament să se aștearnă M. Sale spre sancționare. Spre acest scop ar convocà 30 deputați din cler și 60 mireni din arhidieceză și dieceze. Comuna Rășinari în depărtare de $1^1/_2$ oră dela Sibiu, o designez ca locul acestei adunări, fiindcă acolo avem o biserică spațioasă și deputații ar primì cuartir gratuit având noi acolo preste 5000 suflete, între cari creștini cu bună stare"*. Adunarea proectată nu s'a ținut aici, nici instalarea, dar în locul acestora s'a sfințit întru arhiereu I. Popasu, episcopul Caransebeșului, la 15 August 1865.

Un dascăl normalicesc de pe vremuri, între alte însemnări, ne descrie actul sfinţirii şi fiindcă doreşte să se pomenească, transcriu o parte din aceste însemnări:

„In 14 August 1865 într'o Sâmbătă la 3 ciasuri după amiazi au venit în satul nostru Răşinari Excelenţa Sa Mitropolitul nostru al neuniţilor greco-răsăritean Andrei baron de Şaguna, cu episcopul Procopie tot neunit din Arad, cu arhimandritul Ioan Popazu din Braşov, pe care Duminecă la sfânta liturghie în 15 August 1865, în sf. biserică cea nouă neunită, hramul sf. Treimi a Răşinarului l-au hirotonit, sfinţit şi jurat episcop neunit Caransebeşului în Bănat, fiind mai mulţi arhimandriţi, protopopi, preoţi şi diaconi, vicepreşedinte al guvernului, toţi protopopii Sibiului, domnul Bulgăr, d. judeţ, d. inspector român al scaunului Sibiu, Petru Roşca născut în Sălişte. Incă şi alţi domni şi doamne şi mai multe persoane de bărbaţi şi femei din toate religiile învecinate şi mai depărtate au luat parte la această prea mult dorită sărbare de privelişte la care au privit o mulţime nenumărată din toate vecinătăţile de primprejur, pre câţi i-au putut încăpea biserica; angineri, maiori, căpitani, strajameşteri încă şi jandari cari au ţinut pacea liniştită, că de nu, s'ar fi călcat unul pe altul de s'ar fi omorît la intrarea şi ieşirea din sf. biserică. Această mult dorită şi aşteptată stăpânire de poruncă de când n'au mai avut poporul nostru român neunit, scaun de mitropolie nici mitropolit, foarte mult o am dorit până acum, abià o am dobândit şi căpătat. Dacă s'au săvârşit sf. Liturgie, Duminecă în ziua de sf. Maria mare, au mers persoanele cele mai înalte în institutul şcoalelor noastre unde erà gătit un prea strălucit prânz care a costat 500 fl., la care au luat parte la o 100 de persoane, iar cei mai mulţi privitori au fost poftiţi şi chemaţi la prânz mai prin toate casele locuitorilor în satul nostru Răşinari. Această privelişte s'au grăit de mai mulţi oameni bătrâni că nu s'au văzut de când îi Răşinarii. „Scrisam eu mult păcătosul, cu peană de găină şi cu mână de ţărână, mâna să putrezească, cine va ceti să mă pomenească. P. Gligore dascăl normalicesc".

Din prilejul sfinţirii întru arhiereu a episcopului I. Popasu al Caransebeşului, Mitropolitul Andrei cinsteşte unul din cele 2 policandre mari, cari împodobesc biserica cea mare.

La 1871, când s'a serbat jubileul de 25 ani de când Şaguna cârmuia biserica ortodoxă, i s'a făcut o ma-

nifestaţie de sinceră recunoştinţă din partea Românilor ardeleni. El însă din cauze sanitare, a înconjurat serbarea şi s'a retras în acea zi la Răşinari, petrecând-o în post şi rugăciune în casa preotului Sava şi în cercul prietenilor săi de aici.

La Răşinari venea de cele mai multe ori incognito, la sărbători mari, sau în preziuă, slujind în biserica cea mare sau luând parte la slujba divină, după aceea în cercul fruntaşilor săi, unde în tihnă discuta multe din problemele ce-l preocupau, de interes pentru biserica şi neamul nostru.

In testamentul său dela 1 August 1871, în pct. VII, zice: *„Las bisericii noastre cei mari din opidul Răşinari, patrumii fl. v. a. în obligaţiuni de stat pentru facerea şi conservarea criptei mele, care legat şi la acel caz să-l capete, când a-şi zidi eu în viaţă cripta mea"*.

A dorit să fie înmormântat lângă biserica cea mare, în locul pe care şi-l alesese Şaguna însuş şi de unde se deschide o frumoasă privelişte asupra împrejurimii minunate.

In anul 1873, în preziua înmormântării, ajungând cortegiul cu rămăşiţele pământeşti ale Mitropolitului Andrei la marginile hotarului comunei, fu întâmpinat de tinerimea şcolară, de învăţători, de preoţime, de membrii comunei precum şi de prea număros popor. In aceeaşi zi, seara, se făcu priveghere în biserica cea mare din Răşinari, iar a doua zi, Joi, se celebră serviciul funebral...

Tot în biserica cea mare s'au săvârşit marile parastase comemorative pentru marele arhiereu, cu participarea clerului şi poporului dreptcredincios din Mitropolia Ardealului, în anii: 1883, 1898, 1909 şi 1923. La cel din urmă, săvârşit în Ţara întregită, au participat Regele Ferdinand, Regina Maria, guvernul Ţării şi tot ce avea neamul nostru mai distins, din toate unghiurile României Mari.[1]

---

[1] Cf. *E. Cioran:* Mitropolitul Şaguna şi comuna Răşinari, in: Revista Teologică an. 1909 p. 425; an. 1923, p. 220.

DOCTRINA DESPRE VIAȚĂ A PROFESORULUI NICOLAE PAULESCU[1]

de

Diacon NICOLAE MLADIN

CAPITOLUL II

VIAȚA OMENEASCĂ

Argumentul finalității este valabil și pentru sufletul uman: e incontestabil că dacă există un principiu vital imaterial la animale, și omul are un suflet. Dar dovada existenții lui este cu totul alta: ea nu se mărginește la finalitatea morfologică și fiziologică a organismului uman. Aceasta e ceva secundar pentru om, nu planul superior și primordial al existenții lui. De aceea chiar dacă nu se acceptă latura imaterială a organismului viu, chiar dacă animalele s'ar închipui ca niște mașini ce s'au perfecționat singure, sub influința factorilor mecanici, prin aceasta nu se știrbește certitudinea existenții sufletului omenesc: *problematica lui nu depinde de problematica vieții animale; el nu poate fi încadrat în lanțul „evolutiv" al biologiei. El e dincolo de biologie:* un alt plan de existență, care nu poate fi derivat din psihismul organic al vieții. Intre animal și om nu e o simplă diferență cantitativă, de grad evolutiv; e o distanță calitativă, substanțială. Sufletul uman nu derivă din psihicul animal; nici animalul nu va putea deveni niciodată om, chiar dacă trupește are elemente de asemănare cu omul. Animalul trăește „întru imediat și pentru securitate": toate acțiunile lui servesc la conservarea vieții; ele se supun finalității fiziologice și morfologice a organismului. Omul trăește „întru mister și revelare", „e capturat de un destin creator";[2] sufletul uman nu-și găsește plinirea în finalitatea imanent-biologică: el se realizează

---

[1] Urmare și sfârșit dela p. 85.

[2] Caracterizarea aparține dlui Lucian Blaga.

numai sub lumina finalității transcendent-divine. *Sufletul animal e făcut pentru trup: acesta e tot sensul lui; sufletul uman e făcut pentru Dumnezeu: aceasta e adevărata lui finalitate.* Dar trupul? Trupul trebue să urmeze sufletului: când sufletul îngenunchiază în spuza stelelor sub lacrima iubirii lui Hristos, trupul devine trup duhovnicesc, se transfigurează. Animalul nu poate evada din trup: pământul este orizontul vieții lui și moartea capătul existenții. Sufletul uman e spirit: el nu e înghițit de trup, nu există pentru trup, ci trupul trebue să existe pentru el; orizontul lui nu este zarea de lut a pământului, ci zariștea de azur a dumnezeirii; aripile lui nu se sbat în neantul deșertăciunii terestre, ci freamătă în armonia dorurilor ce grăesc despre o altă viață, viața spiritului nemuritor. „Spiritul — zice Alexis Carrel — nu e îngrădit de cele patru dimensiuni ale continuului fizic. El se află așadar totdeodată în universul material și altundeva. E introdus în materie prin intermediul creerului și se prelungește *dincolo* de spațiu și de timp". Dimensiunile lui sunt din altă lume: Lumea Adevărului și a „Frumuseții pe care o contemplă savanții, artiștii și preoții"; lumea „Iubirii inspiratoare de sacrificiu, de eroism, de renunțare"; lumea „Mântuirii, supremă răsplată acelora cari au cântat cu patimă principiul tuturor lucrurilor".[1] El nu poate fi cuprins nici în universul material: acesta e cuprins de spirit; nici în viața biologică: pe aceasta o stăpânește; el e fiu al cerului, punte de lumină către zările veșniciei...

De aceea, repet: convingerea în existența sufletului uman nu depinde întru nimic de dovedirea existenții psihicului animal; sunt lucruri cu totul independente, tocmai prin diferențierea structurală ce le desparte. *Spiritul își justifică singur existența,* stăpânirea lui asupra lumii și a trupului, ca și nostalgia lui neștirbită după limanurile de pace, har și lumină ale veșniciei. Filosofia contimporană a început să priceapă acest fapt, în special filosofia existențială. Deși de când există omenirea până la Platon, nemurirea spiritului este una din certitudinile esențiale ale

---

[1] Cf. Alexis Carrel: o. c. p. 270—271.

vieţii umane. Adevărul pe care raţiunea îl descifrează în univers, frumosul care umple de lumină viziunea artistului, binele şi sfinţenia cari coboară pe Dumnezeu în sălaşul de taină al inimii, toată viaţa adâncurilor spirituale mărturisesc cu o orbitoare evidenţă despre lumina duhului care arde în acest vas de lut şi carne: trupul. Ştiinţa, Arta, Morala sunt coloane de sprijin în urcuşul sufletului spre Dumnezeu; ele mărturisesc în veac despre destinul de peste veac al omului. Religia, cu zările desăvârşirii ei sfinţitoare, e mărturia lui Dumnezeu pentru om: de aceea *toată viaţa spiritului se polarizează în jurul acestui centru, care nu e numai dorul transfigurării, ci însăşi puterea ei, realitatea ei vie...*

Prof. Nicolae Paulescu, conform perspectivei lui fiziologice, nu se preocupă de toată viaţa spiritului uman; în orice caz, aminteşte numai fugar anumite aspecte ale acestei trăiri: a desvoltat însă, într'un chip cu totul original şi cu adâncimi de o genială simplitate, raportul dintre instincte şi actul voluntar. Prin elucidarea acestui raport, de fundamentală importanţă pentru viaţa individuală şi socială, Paulescu a formulat cu adevărat „principiile unei morale ştiinţifice".[1] Demonstraţiile lui îmbracă austeritatea adevărului, strălucesc de prospeţimea vizionară a unei luminoase intuiţii şi urcă culmi înalte spre convingerea, ştiinţific documentată, a Dumnezeirii lui Iisus. *Ştiinţa este îngenunchierea smerită a creaturii în faţa Creatorului; Morala este prinosul de adorare al sufletului pentru Celce este întruparea sublimă a Dumnezeirii pe pământ: Hristos.* De aceea mă apropiu cu sfială şi evlavie de acest capitol din doctrina prof. N. Paulescu: e sanctuarul din ale cărui vâlvătăi şi-a aprins gândul, inima, viaţa.

1. *Instincte, patimi şi conflicte sociale.* — Omul nu e total lipsit de instincte, pentrucă trăeşte în trup, şi instinctul este *tehnica vieţii trupeşti*, o tehnică înnăscută şi oarbă. Totuşi, chiar în domeniul acesta al vieţii instinctive, fiinţa umană nu se identifică cu animalul: *a)* Omul *nu e înarmat cu toate instinctele* cu care e înzestrat animalul. Tot do-

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III, p. 17 n. 1.

meniul vieţii animale e cuprins de reacţiunile reflexe sau instinctive: omul n'are decât o parte din tehnica vieţii determinată instinctiv. Este ceea ce observă vestitul entomolog H. Fabre: „Dacă albina excelează în arta ei... este pentrucă e dotată nu numai cu *instrumentele* (necesare), ci şi cu *modul* de a le folosi. Şi acest dar este originar, perfect dela început: trecutul n'a adăogat nimic, viitorul nu va adăoga nimic. Aşa era, aşa este, aşa va fi. *De ce omul e lipsit de un astfel de privilegiu?* O insectă neînsemnată transmite (ereditar) fiului ei ştiinţa sa practică şi omul nu poate"...[1] De ce? Pentrucă *viaţa omenească n'are instinctul ca principiu de organizare, ci sufletul conştient şi voluntar.* Faptul acesta face posibilă *civilizaţia* ca ambianţă (instrument şi mod de manifestare) a vieţii materiale omeneşti, care *se învaţă,* dar nu se poate transmite ereditar, ca instinctul. Pe când e un non-sens să se vorbească de vreo „civilizaţie" animală, cu atât mai puţin despre vreo „cultură" biologică: *cultura este revelarea orizontului specific spiritului uman.* Ea n'are nici o analogie în lumea celor ce nu cuvântă.

b) Instinctele, la om, nu sunt atotputernice, nu sunt irezistibile. Animalul e necesitat să se supună impulsului instinctiv: aceasta este legea vieţii lui; omul nu; nu aceasta este legea vieţii lui. Omul e *liber* să-i asculte chemarea sau să nu i-o asculte. De aceea animalul e iresponsabil de actele lui; nu tot aşa şi omul. Deasupra instinctelor stă puterea de viaţă şi legea duhului: *sufletul spiritual nu are instinctul ca lege, ci îl domineazǎ, îl stăpâneşte.* Zările trăirii lui depăşesc aria instinctelor trupeşti, sunt dincolo de biologic. Această suveranitate a spiritului, ca principiu al vieţii umane, nu numai în creaţiunile proprii (civilizaţie şi cultură), ci şi peste viaţa instinctivă, se manifestă — între altele — în luminile raţiunii şi'n tăriile voinţii. Raţiunea, ajutată de harul divin, vizionează sensul de azur şi lumină al vieţii umane: *viaţa biologică nu mai e un scop în sine, ci un mijloc în serviciul perspectivelor spirituale;* ea însăşi se infuzează de duh nou, *e disciplinată,* e pusă sub călău-

---

[1] Cf. Th. Moreaux o. c. p. 232—233.

zirea sensurilor ce coboară de dincolo de veac peste sbuciumul trăirii umane. Tot raţiunea disecă modalitatea de funcţionare a instinctului şi desvăluie finalitatea lui morfologică şi fiziologică. Dar cunoaşterea sensului vieţii umane şi a finalităţii instinctelor vitale n'ar fi suficientă dacă voinţa, sprijinită pe voia lui Dumnezeu, n'ar avea puterea să activeze în direcţia aceasta şi să intervină în mecanismul instinctiv. Voinţa — ca funcţiune a spiritului — fiind facultatea „ce o are omul de a rezista impulsiunilor instinctive, normale sau alterate",[1] are putere *regulativă şi inhibitivă* asupra instinctelor: alege mijloacele (modul) şi timpul de realizare, poate să le stăpânească, să le contrazică, să le suspende, să le depăşească. *„Dintre toate actele de reacţiune, numai actele voluntare pot fi în desacord cu scopul fiziologic al fiinţei ce le execută: ceia ce dovedeşte că* **numai ele sunt libere"**,[2] întru cât sunt manifestarea unui principiu spiritual superior necesităţilor instinctive-trupeşti. *Libertatea* nu e tot una cu libertinismul, cu anarhia: *ea e trăirea spiritului în dimensiunile şi legile naturii lui.*

Numai prin această trăire pe linia firească de desvoltare a energiilor spirituale ce le avem, devenim cu adevărat stăpâni ai vieţii noastre, dominăm impulsurile instinctive din noi. De aceea sensaţia libertăţii e cu atât mai potenţată, cu cât viaţa spiritului e mai năvalnică; ea inundă atunci şi viaţa trupului, o spiritualizează, o înalţă peste necesităţile ei biologice. *Sfinţii* sunt exemplele sublime ale libertăţii spirituale, prin care omul întreg — trup şi suflet — se smulge din roboteala pământescului spre a înflori sub zările de jar ale Dumnezeirii. *Dacă legea biologiei e să respire în atmosfera pământului, legea duhului e să respire în Dumnezeu,* să se hrănească din lumina Lui divină: e legea naturii lui şi condiţia necesară, mediul prielnic de desvoltare a libertăţii lăuntrice cu care ne naştem. De aceia atât arta cât şi ştiinţa, oglindiri terestre ale măririi lui Dumnezeu, sau expresii ale nostalgiei ce ne arde sufletul, nu sunt suficiente spre a ne da şi a ne deschide

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III, p. 122.

[2] Ibidem, idem p. 86 n. 1.

zările acestei libertăţi: ele nu pot fi un scop în sine, ci numai o indicaţie a urcuşului ce duce către cer. *Singură religia, care coboară pe Dumnezeu real şi viu în inima omenirii, are şi zările şi puterile prin care libertatea spiritului devine o realitate trăită, nu un simplu vis târât prin mocirlele pământului. Sfinţii* nu aparţin nici ştiinţei, nici artei, pentrucă ele numai ne sugerează existenţa lui Dumnezeu: ei *sunt creaţiunile sublime ale religiei, care aşează spiritul în mediul trăirii lui, în Dumnezeu.*

Legea aceasta a libertăţii spirituale în Dumnezeu e o evidenţă a experienţii: ea nu poate fi negată, decât de ceice n'au privit niciodată spre cer şi n'au simţit niciodată înfiorările misterului de dincolo de veac, de dincolo de lume. Gânduri secate de vlaga duhului, inimi ruinate de vifornițele păcatului. Şi totuşi chiar şi în aceştia libertatea voinţii nu a dispărut: *altfel ar însemna că nu mai au suflet.* Ea există, ca un germene, sub sgura patimilor ce-i înlănţuesc viaţa. Patima însăşi e dovada acestei libertăţi. In libertatea aceasta, deplin realizată în sfinţi, dar nelipsită şi în pătimaşi, este posibilitatea de har a *convertirii*: cel mai mare păcătos poate deveni o icoană de virtute, numai *să vrea* să îngenunchieze sub zarea înlăcrimată a pocăinţii, în luminişul de cer şi taină al iubirii divine. Dacă şi-ar da numai puţină osteneală *să experieze trăirea spiritului în Dumnezeu* prin credinţă, toţi ceice astăzi se îndoesc de existenţa lui Dumnezeu şi a sufletului lor, ar culege roadele unor fericitoare certitudini, şi-ar da seama câtă deşertăciune e în viaţa de ţărână ce-o trăim şi câtă uscăciune fără sens e în toate halucinaţiile materialiste şi atee. Precum spiritul în luptă cu materia a creat cultura şi civilizaţia, dând lucrurilor neînsufleţite versuri metaforice-revelatorii, tot aşa spiritul în luptă cu impulsiunile carnale şi cu propriile sale rătăciri, creează marile personalităţi spirituale, sfinţii, revărsând peste viaţă puterile unor sensuri divine. Nu trupul trebuie să domine sufletul, ci sufletul trebuie să fie stăpân peste trup şi să-l călăuzească pe cărările voii lui Dumnezeu. In acest sens, fiecare om e opera voinţii sale, a libertăţii sale spirituale, dar a voinţii individuale întrucât se sprijină şi e sprijinită pe voinţa divină. Căci

trupul nu se supune vrerii de lumină a spiritului, decât atunci când acesta este el însuşi dominat de vrerea lui Dumnezeu. Sfinţii atârnă *numai* de Dumnezeu. De aceia viaţa lor e o viaţă care depăşeşte trupescul instinctiv: e suprema renunţare, dar şi suprema fericire. Ei sunt adevărata elită a omenirii, stâlpi de flacără ai veşniciei. Ceilalţi oameni nu ating piscurile de har ale sfinţeniei, lor le sunt totuşi accesibile revărsările de lumină ale mântuirii. Aceasta întrucât, nerenunţând la tehnica instinctivă a vieţii, *o disciplinează şi o încadrează în comandamentele morale şi în duhul trăirii spirituale:* viaţa lor aparţine nu instinctului, ci voinţii, unei voinţi infuzate de voia lui Dumnezeu. Ei pot fi liberi şi stăpâni peste directiva vieţii lor, pot face din ea o oglindire a cerului sau o întruchipare hidoasă a iadului. De aceia *sunt responsabili de direcţia ei.* Viaţa omului aparţine moralei, adică libertăţii responsabile, nu necesităţii iresponsabile. „Domeniul moralei — zice Paulescu — se suprapune exact celui al voinţii. Animalul care n'are voinţă e sub morală. Nebunul care şi-a pierdut voinţa, e în afara moralei".[1] Ceilalţi însă, sunt supuşi imperativelor conştiinţei morale, darului de lumină a spiritului, vrerii de har a veşniciei. *Actele instinctive însăşi devin astfel acte voluntare, acte ce trebuesc caracterizate moral.* S. ex. instinctul nutritiv e un act voluntar: mănânci ce vrei, cât vrei; poţi şi să nu mănânci nimic. Instinctul există, dar e supus voinţii umane. El nu mai e un instinct în sens pur animalic, ci o tehnică vitală disciplinată moral şi infuzată de sensurile duhului, sub zările căruia călătoreşte viaţa umană.

Dacă oamenii ar păşi *numai* spre aceste zări de lumină, viaţa lor ar fi un adevărat paradis: libertatea spirituală creşte ca un lujer de crin sub raza de har a Dumnezeirii şi zideşte real viziunea acelei societăţi comunitare, ale cărei hotare de lumină le întrezărim din haotica sbuciumare a istoriei. Dar puterea regulativă şi inhibitivă a voinţii, ca şi luminile raţiunii, sunt adesea folosite în sens contrar, deviate dela voia lui Dumnezeu, pervertite. Astfel

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: op. cit. t. III, p. 122 n. 3.

se naşte patima. Legea spiritului nu constrânge ca legea fizică: ea e dar, nostalgie, suferinţă şi *chemare*. Se poate — e posibil — să n'o asculţi, să-i înăbuşi suspinul după orizonturile Dumnezeirii. Şi consecinţa acestei neascultări, mai tristă decât moartea, este patima. Ce este patima? Aici analiza lui Paulescu, în geniala ei simplitate, descopere o lume nouă, pe care mulţi fiziologi, chiar psihologi, nici n'o bănuesc, deşi e de o capitală importanţă pentru trăirea omenească. Evidenţa ei e atât de orbitoare, încât cu adevărat nu putea fi sesizată decât de o minte de clasice limpezimi şi de autentică structură creştină: marile adevăruri, sublimităţile simple nu se răsfrâng decât în sufletele mari, în inimile curate. Paulescu a fost o astfel de inimă, cu un astfel de suflet...

Instinctele folositoare pentru individ sau specie, în momentul realizării lor, sunt însoţite de o accentuată senzaţie de plăcere: voluptatea. Dar scopul actului instinctiv nu e plăcerea: scopul lui fiziologic este conservarea individului şi perpetuarea speciei. Plăcerea e numai un mijloc care determină pe individ să asculte impulsiunile instinctului. S. ex. plăcerea bucală ce o simţi când mănânci; ea te determină să mănânci dar nu e scopul instinctului nutritiv. Tot aşa şi cu celelalte instincte: plăcerea e un mijloc pentru înfăptuirea lor, nu însăşi scopul actului instinctiv. Aşa este la animale: ele nu pot încălca această lege. Omul însă transformă actele instinctive în acte voluntare: are deci posibilitatea să le împlinească după finalitatea lor vitală, încadrându-le totuşi într'o disciplină morală şi un sens spiritual, să le depăşească în sfinţenie sau să le diformeze în patimă. El e liber să aleagă: „Iată am pus înaintea ta focul şi apa, viaţa şi moartea", zice Domnul. Şi e liber şi după alegere: sfântul însuşi poate să cadă, cel din urmă pătimaş poate să se convertească. Disciplinarea morală şi depăşirea spirituală a vieţii instinctive am schiţat-o fugar mai înainte: ea poate fi înţeleasă mai bine de oricine îndrăzneşte să păşească bărbăteşte pe cărările de flacără şi sângerare ale vieţii spirituale, după nepieritoarea pildă a sfinţilor. Dar deviaţia? Deviaţia este evitarea scopului firesc al instinctului şi aşezarea plăcerii ca

scop în sine. Se răstoarnă rânduiala firii: mijlocul accesoriu devine scop al instinctului. *Patima sau viciul este aşadar „căutarea exclusivă a plăcerii ce rezultă din satisfacerea unei trebuinţe instinctive deviate, alterate, care nu mai are scop sau al cărei scop firesc este ignorat, rău înţeles şi cele mai adesea ori în chip voluntar contrariat".*[1] E o modificare calitativă, nu cantitativă, a instinctului. Caracterul ei predominant e *egoismul:* păstrarea plăcerii pentru sine....

Patimile sunt tot atât de numeroase ca şi instinctele. Instinctului de nutriţie îi corespunde *patima beţiei:* consumarea exagerată a substanţelor ce produc o anumită plăcere (alcool, morfină, tutun, haşiş, opium ş. a.). Instinctului de reproducţie[2] îi corespunde *patima desfrânării* sub toate formele ei (desfrâu, adulter, avort, homosexualitate, masturbaţie ş. a.): voluptatea sensuală „căutată numai pentru ea însăşi, cu înlăturarea sarcinilor procreaţiei,... dă naştere la cel mai abject dintre viţiile omeneşti", desfrânarea. El distruge familia, tineretea, neamurile şi civilizaţia: e viermele civilizaţiilor prea înaintate şi mai ales al civilizaţiilor factice".[3]

Acestea sunt patimi individuale. Ele au urmări tragice pentru indivizii cari se lasă robiţi de amăgirea lor, dar nu mai puţin şi pentru societate.[4]

Mult mai grave urmări pentru societate au patimile sociale. Instinctul de proprietate e pervertit în *patima avariţiei.* Scopul instinctului este asigurarea existenţii individuale şi mai ales a familiei: proprietatea are caracter familial. Plăcerea, satisfacţia ce o simte celce se supune acestui instinct, transformată din mijloc în scop, deviată „într'o josnică mulţumire egoistă, constitue patima de proprietate, avariţia, care constă într'o dorinţă aprinsă de avere, într'o însetare fără margini după bogăţii".[5] Mani-

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III p. 96.

[2] Instinctul acesta îşi are împlinirea firească numai ca instinct familial: în afara familiei e patimă.

[3] Ibid. Idem, p. 109, 111.

[4] Viaţa actuală este o suficientă exemplificare a acestor dezastre, spre a ne scuti de orice insistenţă: boale, sinucideri, mizerie, crime ş. a.

[5] Dr. N. C. Paulescu: op. cit. t. III, p. 113.

festările ei sunt multiple: hoţia, înşelăciunea, camăta, trusturile, jocurile de noroc, mituirea, spoliaţiunea, devastarea, hoţia organizată a iudaismului (liberalism, socialism, bolşevism) ş. a.

Urmările avariţiei sunt: în familii, răcirea legăturii dintre membrii familiei (certuri, procese, ucideri); în stat: violenţa, crima, revoluţiile; între state: răsboaiele.

Instinctul de dominaţie e diformat de *patima de dominaţie*. Pentru securitatea internă şi externă, ca şi pentru organizarea socială, atât în familie cât şi în societate, există — la conducători şi supuşi — instinctul de dominare şi subordonare, prin care membrii societăţii se supun şi urmează conducătorilor ei. Scopul instinctului (la cei ce conduc) este slujirea interesului familial sau naţional (când e vorba de o naţiune): împlinirea lui este însoţită de o anumită satisfacţie, la care se adaogă gratitudinea supuşilor. Patima este intervertirea acestui scop: culegerea roadelor plăcerii fără împlinirea datoriei. „Dorinţa chiar exagerată de a guverna nu este o patimă, când obiectul ei este binele general. Ea devine patimă numai când scopul ei e deviat şi priveşte exclusiv *profitul dominatorului*". Spre ex. „un Suveran, infectat de acest viţiu caută numai avantajele de tot felul ale Puterii, fără să ia în seamă obligaţiile suveranităţii faţă de popor".[1] Din patima aceasta se nasc: despotismul sau tirania, abuzul de putere, demagogia, dominaţia iudaică internaţională, trufia, luxul, moda ş. a. Ea e suportabilă în familii, deşi adesea duce la destrămarea lor. In cadrul naţiunii, ea e un ferment de anarhie, lupte sterile şi revoluţii: imparte poporul în partide politice, cari urmăresc nu interesul general, ci interesul de partid, interesul individual, generează violenţa, crima şi revoluţia ca reacţiune împotriva tiraniei; între popoare, e motivul principal de declanşare a răsboaielor.[2]

In ceea ce priveşte instinctele disciplinate moral şi spiritual, ele nu tulbură nici pe individ, nici societatea cu asemenea conflicte: ele zidesc, nu ruinează. *Patima este*

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 115—116.

[2] Ibid. idem p. 120.

generatorul marilor conflicte, pricina destrămării sociale. Păcatul stă la temelia tuturor relelor ce rod societățile umane și adâncește istoria în negura de iad a barbariei.

Aceasta este imaginea paradoxală a vieții umane: de o parte o viață dominantă de imperative morale și spirituale, crescută sub priveghierea de har a lui Dumnezeu; de altă parte o viață de satanică clocotire a patimilor, îndepărtată de Dumnezeu, deviată dela sensurile adevărate ale trăirii umane, cauza tuturor dezastrelor și mizeriilor sociale. Animalele sunt ferite de astfel de conflicte „sociale", tocmai pentrucă viața lor nu cunoaște nici virtutea, nici patima: ea e pur instinctivă. Dar a visa pentru om realizarea faptică a nu știu cărei „stări de natură" — trăire pur instinctivă — e o utopie: aceasta nu există, nu e posibilă. Viața umană oscilează între două abisuri: abisul de lumină al sensurilor spirituale și abisul de întunerec al împătimirii diabolice. *Omul nu poate experia așa zisa „stare de natură", pentrucă pincipiul vieții lui nu este instinctul* (acesta e o tehnică, nu instrument), *ci spiritul:* fie că decade în noroiul de smoală al patimii, fie că se urcă senin spre zările de azur ale cerului. Altă posibilitate nu există.

2. *Remedii morale.*—Morala nu se poate opri aici: la constatarea cauzei conflictelor sociale. Ea trebue să lupte împotriva patimilor, să purifice atmosfera de acțiunea lor tulburătoare. Prin ce mijloace? Prin mijloace profilactice și mijloace terapeutice. Ca orice boală, viciile sunt „stări patologice ale sufletului omenesc".[1] *Mijloacele profilactice* înlătură numai condițiile, mediul de desvoltare al patimii: previn geneza ei, dar n'o pot extirpa, dacă există. De multe ori chiar o exasperează. Ele aparțin mai ales statului și medicului. Statul să ia măsuri împotriva abuzului și a condițiunilor ce favorizează patimile, nu să trăiască din exploatarea viciului public; medicul să lămurească științific sensul instinctelor și pericolul individual și social al patimilor, nu să fie un factor de propagare a destrăbălării sociale. Măsurile acestea — Paulescu enumeră o mulțime

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 121.

de măsuri practice — nu pot desrădăcina patimile din suflet: ele însă sunt necesare pentru stăvilirea lor.

Mijloacele terapeutice le smulg din rădăcină: sunt medicamente eficace împotriva patimilor; ele ctitoresc zările de har ale unei vieţi înoite. Care e rădăcina, isvorul patimii? Voinţa pervertită. „Patima începe prin căutarea *voluntară* a plăcerii, care mai târziu poate deveni o trebuinţă imperioasă". Aceasta o ştie orice pătimaş: toţi simt că, dacă ar *vrea*, s'ar putea opune deşartelor plăceri cari îi amăgesc cu „dulceaţa" lor. Care e remediul moral al patimii? Voinţa dreaptă, voinţa luminată de voia lui Dumnezeu. „Voinţa, deşi adesea învinsă, are în chip vădit o indiscutabilă acţiune ostilă asupra patimilor: *ea le poate înfrâna*". De aceea „pătimaşul e responsabil de faptele lui".[1]

Voinţa e singura putere care poate rezista nu numai impulsiunilor instinctive, depăşindu-le sau disciplinându-le, ci şi patimilor, adică instinctelor alterate. „Orice măsură coercitivă la care nu aderă *voinţa* (beţivului), nu face de cât să exaspereze patima şi la prima ocazie, îndată ce nu se va simţi supraveghiat, va începe din nou să bea".[2] „Ca şi beţia, (desfrâul) nu cedează de cât când individul se opune el însuşi *cu energie* impulsiunilor lui.[3] Aşa cu toate celelalte patimi: *voinţa e singura cale de vindecare a lor.* Aceasta e concluzia cercetărilor lui Paulescu. Este însăşi concluzia experienţii umane: e o evidenţă, un adevăr ştiinţific.

Totuşi, toată această dialetică a patimilor şi a remediilor morale n'a fost definită clar nici în filosofie, nici în legislaţiile civile, nici în vechile religii: din pricina aceasta istoria este încărcată de sbuciumul zadarnic al patimilor, împotriva cărora omenirea nu ştia cum să lupte. E vorba mai ales de patimile sociale, cari au urmări mai grave pentru societate. Nu vom urma pe Paulescu în documentările lui: îi vom rezuma numai concluziile.

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 139.
[2] Ibid. idem p. 123.
[3] Dr. N. C. Paulescu: op. cit. t. III, p. 125.

Platon („Republica") nu cunoaşte patimile: n'are nici remedii împotriva lor.

Aristot („Politica") le cunoaşte, dar n'are nici un remediu valabil împotriva lor.

Filosofii renaşterii n'au adus nimic nou peste Platon.

Enciclopediştii, Voltaire, J. J. Rousseau, ignorând patimile sociale, sunt promotorii revoluţiei franceze, revărsare neînfrânată de patimi arzânde. J. J. Rousseau a susţinut eroarea că instictele naturale de proprietate şi dominaţie sunt o uzurpare: el n'a înţeles că patima şi nu instinctul este pricina neegalităţii şi nedreptăţilor sociale. De aici mitul fals şi destrămător al libertăţii, egalităţii şi fraternităţii.

Kant, Fichte, Schelling, Hegel, A. Comte, H. Spencer ş. a. nu aduc, în această problemă, nici o soluţie: continuă vechile poziţii.

Marile sisteme filosofice n'au cunoscut adevărata cauză a conflictelor sociale: patima. Ele n'au nici un remediu pentru combaterea lor.

Legislaţiile civile sunt tot atât de străine de geneza conflictelor sociale, ca şi sistemele filosofice. Mai mult: ele legalizează patimile. Nu vorbim de popoarele „primitive", total robite patimilor şi, din pricina aceasta, degenerate; dar însuşi dreptul roman făcea din patima de proprietate şi de dominaţie temeiul legilor sale (cf. „pater familias", cu absolutismul lui). Celelalte popoare antice nu fac excepţie (despotism, sclavaj, caste, răsboaie ş. a.). Legislaţia democratic-liberală marchează dimpotrivă o slăbire a autorităţii fireşti în familie şi stat: ea împinge spre anarhie, fără a stăvili patimile sociale. De altfel legile nu pot tămădui: ele constrâng, dar nu distrug rădăcinile patimilor.

Religiile popoarelor antice ignorează patimile şi remediile lor. Bachus — patima beţiei — şi Venus — patima desfrâului — sunt zeităţi publice. Aceasta la Greci. Ce să mai zicem de celelalte neamuri?...

Filosofia, legislaţiile civile şi religioase, fie că ignorează patimile, fie că nu le ignorează deplin, n'au cunoscut remediile morale ale conflictelor sociale: mintea omenească sau a legiferat patimile, sau le-a exagerat, sau a căutat

înlăturarea lor prin constrângere, prin forță. Erau perspective nebuloase, în care nu se vedeau clar nici cauzele, nici soluțiile patimilor și conflictelor sociale...

Ce aduce *creştinismul* în fața acestei desorientări a filosofiei, politicei și religiilor umane? — O adâncă analiză a isvoarelor ce alimentează patimile, o clară precizare a patimilor și urmările lor, o viguroasă combativitate și o dumnezeiască putere tămăduitoare.

Isvoarele patimei de proprietate sunt: grija exagerată de viitor și sensația de plăcere ce-o are avarul când își vede bogățiile acumulate. Impotriva lor nu există alt mijloc terapeutic decât voința umană sprijinită, cu încredere, pe voința divină. „Pentru aceasta zic vouă: *Nu vă îngrijiți* pentru sufletul vostru *ce veți mânca și ce veți bea,* nici pentru trupul vostru *cu ce vă veți îmbrăca.* Au nu este sufletul mai mare decât hrana și trupul decât haina? *Căutați la paserile cerului,* că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru cel ceresc le hrănește. Au nu sunteți voi mai mult decât ele? Și cine dintre voi *îngrijindu-se,* poate să-și adaoge statului său un cot? Și de haină ce vă *îngrijiți?* Socotiți crinii câmpului cum cresc: nu se ostenesc, nici torc și zic vouă, că nici Solomon, în toată mărirea sa, nu s'a îmbrăcat ca unul din ei. Deci dacă iarba câmpului care astăzi este și mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu așa o îmbracă, nu cu mult mai vârtos pe voi, puțin credincioșilor? Deci *nu vă îngrijiți* zicând: Ce vom mânca? sau: ce vom bea? sau: cu ce ne vom îmbrăca? Acestea toate păgânii le caută: că *știe Tatăl vostru cel ceresc* că aveți trebuință de toate acestea. Ci *căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și acestea toate se vor adăoga vouă".*[1] Acesta este îndemnul prin care primul isvor al patimei este secat: celce urmează calea aceasta nu va fi niciodată copleșit de grija excesivă a zilei de mâine, căci va avea încredere în ocrotirea lui Dumnezeu. A crede și a munci fără avariție și neliniște: iată totul. Dumnezeu coboară pacea și seninătatea peste vâltoarea neliniștilor noastre.

---

[1] Sf. Ev. Mateiu VI, 25—33.

In ce privește al doilea isvor: plăcerea bogățiilor acumulate, Hristos arată deșertăciunea bogățiilor terestre, nebunia celui ce se 'ncrede în avuții, răsplata veșnică a avarului ca și fericirea veșnică a celui milostiv, care nu și-a lipit inima sa de cele trecătoare: „Nu vă adunați comori pe pământ, unde moliile și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. *Ci vă adunați comori în cer, unde nici moliile, nici rugina nu le strică și unde furii nu le sapă, nici nu le fură.* Că unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră".[1] „Și a zis către ei: Vedeți și vă feriți de lăcomie, căci viața cuiva nu stă în prisosul avuțiilor sale". Dimpotrivă: bogatului nebun, care-și făcea socoteala să-și mărească hambarele sale, Dumnezeu însuși îi grăește: Nebune, în noaptea aceasta ți se va lua sufletul, iar cele ce ai gătit ale cui vor fi? Așa este celce-și adună comori, iar în Dumnezeu nu se îmbogățește".[2] Pilda cu bogatul cel nemilostiv și cu săracul Lazăr e elocventă în această privință.

Prin aceasta, al doilea isvor al avariției e secat. Creștinismul, pe lângă analiza precisă a patimei de proprietate, are așa dar și mijlocul terapeutic prin care avariția dispare și e înlocuită cu detașarea spirituală de averi, cu mila.

Pentru combaterea patimei de dominație și vindecarea ei, creștinismul învață: *umilința* ca antipod al trufiei (al dorinței de măriri) și *datoriile* ce incumbă conducătorilor față de supuși. In primul rând, stăpânitorii să fie conștienți că deasupra lor este Dumnezeu. Ei vor da seama în fața Lui de toate faptele lor. Aceasta e prima datorie. In al doilea rând, li se spune că acel ce vrea să fie mai mare trebue *să fie tuturor slugă* (Mt. 10, 25-27): este a doua datorie. Astfel se fixează imaginea reală a stăpânitorului: slujitor al lui Dumnezeu, slujitor al poporului. De aici răsare și umilința: „Celce se înalță pe sine se va smeri și celce se smerește se va înălța",[3] căci „Dumnezeu celor smeriți le dă

---

[1] Sf. Ev. Mateiu VI, 19—21.

[2] Sf. Ev. Luca XII, 13, 20—21.

[3] Sf. Ev. Luca XIV, 11

dar, iar celor mândri le stă împotrivă". De aceea, chiar când și-a făcut toată datoria, conducătorul n'are dreptul să se trufească, ci să se socotească „slugă netrebnică", slugă care n'a făcut decât „ceeace trebuia să facă". Creștinismul cunoaște pricina patimei de dominație și îi aplică remediul potrivit: umilința. Smerirea sub voia lui Dumnezeu, conștiința că ești un simplu slujitor al lui Dumnezeu și al neamului. Paulescu s'a oprit numai asupra patimilor sociale: creștinismul însă desrădăcinează toate patimile umane și din omul cel vechiu, putrezit în păcate, ctitorește, în duh de viață dătător, omul cel nou, făcut după chipul lui Dumnezeu, conturat după modelul lui Hristos. Pentrucă „nici desfrânații, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici avarii, nici bețivii — nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu".[1] Ci roada duhului, care spală de orice păcat, este „dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândețea, înfrânarea poftelor".

Chemarea lui Hristos răsună și azi peste sbuciumul neamurilor: „Celce *vrea* să vină după mine, să se lapede de sine, să-și ia *crucea* sa și să-mi urmeze mie". Crucea, adică lupta cu patimile. Căci „ceice sunt ai lui Hristos Iisus *și-au răstignit firea pământească împreună cu patimile și cu poftele ei*".[2] Celce *vrea* să urmeze lui Hristos, să prindă în viața lui o rază din neprihănirea cerească a Invățătorului, își simte sufletul ieșit din temnița patimilor și crescând luminos, ca o flacără de azur, spre zările veșniciei...

Ce credeți despre Hristos? — e întrebarea ce ne pune Paulescu. Și el răspunde: Este Fiul lui Dumnezeu. Pentrucă, de vreme ce mintea omenească a dibuit în desorientări dramatice, numai Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu, poate fi aceea care a disecat atât de clar și de adânc firea omenească, i-a găsit defectele și i-a recomandat singurele remedii cu adevărat tămăduitoare. Dar opera lui Hristos nu se mărginește la această clar-viziune a relelor de care suferă omenirea și a remediilor necesare: ea este revelarea

---

[1] I Corinteni VI, 9-10.

[2] El însuși fiind viața cea adevărată, isvorul vieții cei veșnice...

iubirii veşnice. Dumnezeu este iubire: iubirea trebue să stea în inima vieții umane ca paradisul visurilor noastre să devie o realitate. Aceasta e focarul moralei creştine, supremul remediu al dramei omeneşti, adevărata temelie a oricărei înoiri. E evident: dacă remediul patimilor e în voință, voința însăşi trebuie să se îndrumeze pe căile ei de biruință. Şi *asupra ei singură iubirea are putere dominatoare:* iubirea înaltă cât cerul, vastă cât nostalgiile nemărginirii. Prin iubirea plăcerii ne robim, prin iubirea lui Dumnezeu ne liberăm. Prin iubirea plăcerii ne duşmănim şi destrămăm legăturile sociale, prin iubirea lui Dumnezeu şi a aproapelui ne unim şi devenim creatori de istorie. *Iubirea este călăuza voinții*: ea e puterea ce ne uneşte cu Dumnezeu, ne face asemenea lui; ea e chiagul şi temelia oricărei societăți umane.

Atras tot de aspectul social al problemei, Paulescu observă — ca fiziolog — că „legea supremă care conduce societățile omeneşti este iubirea".[1] Fără nici o îndoială, există o simpatie naturală — un fel de analogie firească a iubirii spirituale — care leagă între ei pe membrii națiunii şi ai familiei. Instinctul familial se compune din: iubirea conjugală (între soți), iubirea părintească (pentru copii), iubirea fraternă (între copii); iar instinctul de națiune se temeiniceşte pe iubirea națională, ca sentiment înnăscut de simpatie mutuală. Instinctul de dominare şi subordonare, prin care familia şi națiunea se organizează, este înfrățit cu acest duh de iubire simpatetică. Intr'adevăr, el e însoțit de sentimentul de *simpatie* al conducătorilor față de conduşi şi de sentimentul de *gratitudine* al supuşilor față de conducători: ambele sentimente sunt doar variante ale iubirii. Analizând, dar, temelia şi factorii organizatori ai societăților umane, e firesc să conchidem că *iubirea, ca simpatie naturală, este legea oricărei societăți.* Ea se extinde asupra omenirii întregi, ca sentiment instinctiv de simpatie față de orice om: mila.

Dar cu cât sfera socială e mai extinsă, cu atât şi simpatia naturală este mai slabă, mai diluată, mai vagă. Mai mult:

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III, p. 83.

conflictele sociale provocate de patimi o fac neputincioasă, fără folos. *Care este remediul?* Prin ce mijloace patimile ar putea fi reduse la tăcere şi iubirea reaşezată în centrul vieţii sociale? — „Societăţile“ animale durează în baza simpatiei instinctive: societăţile omeneşti se destramă. De ce? — Pentrucă animalele nu cunosc patimile; pentrucă viaţa umană aparţine voinţii şi nu instinctului. Instinctul e numai un instrument, un temeiu biologic: el însă nu poate aranja totul, nu poate fi principiul de perfecţionare a societăţii omeneşti. *Principiul acesta este: iubirea spirituală*, iubirea care isvorăşte din Dumnezeu. *Ea transfigurează voinţa şi spiritualizează „iubirea“ simpatetică a firii;*[1] ea e biruitoare împotriva patimilor şi e ziditoare a adevăratei societăţi umane. Popoarele antice n'au cunoscut-o: de aceea istoria lor este o permanentă ruină de civilizaţii; filosofii şi legislatorii au ignorat-o: de aceea sistemele lor dau impresia câmpurilor arse de seceta verii. Hristos singur face din ea porunca supremă, semnul distinctiv al vieţii creştine:[2] El era însăşi iubirea veşnică întrupată pe pământ: Şi *din iubirea Lui s'au aprins veacurile.* Numai cel ce trăeşte în Dumnezeu cunoaşte puterea iubirii creştine, ştie până la ce înălţimi se poate ridica omul pe aripile ei, îşi dă seama ce energii ctitoritoare de istorie mustesc în darurile ei... Cum poate deveni realitate sublimitatea unei iubiri care atinge cu înălţimea ei cerul? Prin intermediul sentimentului de gratitudine — răspunde Paulescu — dar mai ales prin iubirea lui Hristos. Există în om impulsul firesc al gratitudinii faţă de binefăcătorii săi. Dumnezeu este Părintele nostru, isvorul tuturor darurilor ce ne luminează viaţa. Cine simte şi ştie aceasta, trebue să fie copropit de un sentiment de infinită gratitudine faţă de Tatăl ceresc. Noi însă lui Dumnezeu nu-i putem da nimic. Iisus Hristos ne spune că voia lui Dumnezeu este ca manifestarea acestei gratitudini s'o revăsăm peste aproapele nostru (Mt. 25, 31—40). In felul acesta, prin Dumnezeu, iubim pe semenii noştri.

[1] Atât în familie, cât şi în cadrul naţiunii şi între neamuri. Ecumenismul simfonic al ortodoxiei e un ideal în acest sens. Fără iubirea spirituală, toate se destramă; prin ea, toate se zidesc, toate se luminează.
[2] Sf. Ev. Ioan XIII, 34.

Dar centrul de isvorîre al iubirii creştine este Hristos: El e însăşi iubirea. Şi iubirii Lui nu-i poţi răspunde decât tot numai prin iubire. Dumnezeu este iubire; Hristos este iubire: *ca să-l cunoaştem, ca să-i împlinim poruncile, trebuie să-l iubim*. Fără iubire, creştinismul e stins. Iubirea ne uneşte cu Hristos, ne face asemenea cu Dumnezeu: *celce iubeşte pe Hristos devine vas al iubirii lui Dumnezeu*, inima lui isvoreşte apele vii ale Duhului. Primii creştini au dovedit-o, şi o mărturisesc şi astăzi ceice au avut fericirea să guste din luminile acestei iubiri. E firesc: iubirea e puterea care asimilează. Prin iubire suntem asimilaţi lui Hristos, devenim oglindiri mai mult sau mai puţin depline ale personalităţii lui divin-umane. Modelul sfinţeniei e Hristos: ceice l-au avut ca model şi l-au primit în inima lor ca stăpân, au fost umpluţi de luminile harului şi au simţit într'adevăr că iubirea e mai tare ca moartea. Şi cine, odată cunoscând pe Iisus, poate să nu-l iubească? Iar iubindu-l pe El, în El iubeşte întreaga omenire. Nu cu o iubire firească, ci cu iubirea cu care Dumnezeu îşi iubeşte creatura. Atunci nu *vrea* să iubească: el *e*, în toată fiinţa lui, *iubire*, iubire care transfigurează, iubire care cucereşte. Insul robit unei astfel de iubiri este nu numai biruitor al patimilor, liberat şi purificat de păcat, ci şi o făptură nouă în care musteşte viaţa de neprihană a lui Dumnezeu; familia dominată de iubirea lui Hristos este aluat al împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ; neamul plămădit în fervorile iubirii divine înalţă frunte de lumină, catapetesme de istorie pentru veşnicii; omenirea, infuzată de duhul iubirii, este o anticipare măreaţă a paradisului veşnic. Impărăţia lui Hristos pe pământ este împărăţia iubirii: a iubirii ce coboară de sus peste lume — harul — şi a iubirii ce urcă, în dor şi rugă, din inima omului spre Dumnezeu. Ea sfidează veacurile şi cucereşte veşnicia.

Prin Iisus Hristos avem aşadar: 1. Învăţătura clară şi adâncă despre om, despre patimi şi remediile lor morale, ceeace nu există în nici o religie, în nici o filosofie, în nici o legislaţie din afara creştinismului;

2. Nu numai *cunoaşterea* păcatului şi a căii de mân-

tuire a destinului uman — aceasta n'ar fi fost suficient — ci *și puterea* de a transforma cunoașterea în trăire, de a deveni cu adevărat din omul păcatului o făptură nouă, om al lui Dumnezeu. Puterea aceasta, prin care spiritul ciopleşte omul întreg după icoana vieții veșnice, nu o au nici întemeietorii de religii, nici filosofii, nici savanții, nici împărații: ea este harul lui Dumnezeu. Iubirea divină care ni s'a dat în Iisus Hristos. El a deschis cerurile ca să plouă peste omenire luminile iubirii lui Dumnezeu și cuprinși în flacările acestei iubiri, să fim curățiți de patimi și topiți într'o făptură nouă. „Foc am venit să arunc pe pământ și mult aș vrea să-l văd aprins", acesta e glasul lui Hristos. Focul iubirii divine care aprinde veacurile și transfigurează istoria...

Ce credeți despre Iisus? ne întreabă iarăși Paulescu. Mai adânc decât toți filosofii, mai divin decât toți întemeetorii de religii, mai sublim decât toți moraliștii, mai puternic decât toți conducătorii de popoare. Om desăvârșit și pur, ca lacrima de rouă a zorilor, a cărui neprihănire atinge cerul: asemenea Lui n'a fost om pământean. Desăvârșirea aceasta morală și spirituală, ca un pisc inaccesibil de azur, nu poate fi apanajul nici unui muritor: ea este expresia vizibilă a desăvârșirii divine turnată în chip de om. Model sublim al omului, Hristos este Dumnezeu întrupat: în El a locuit trupește toată plenitudinea Dumnezeirii. Aceasta e concluzia ce se desprinde atât din învățătura Lui, cât și din viața și persoana Lui. Aceasta cu atât mai mult, cu cât El nu e numai învățător, numai Adevăr și Cale; El e și Viață: în El și prin El omenirea soarbe puterile vivificatoare ale harului, ca să urce cu adevărat spre piscurile isbăvirii și culmile de foc ale transfigurării taborice.

Punând față în față ignoranța și rătăcirile minții umane în filosofie, legislație și religie, cu cunoștința clară, adâncă, sigură și adevărul neîndoelnic propovăduite de Hristos, ca și viața apăsată de patimi a omenirii antice cu viața înoită în duh pe care o dă Hristos, Paulescu nu ezită să conchidă că știința deplină și viața cea adevărată nu aparțin decât numai lui Dumnezeu: Hristos, întrupare a Ade-

vărului și Vieții, este Dumnezeu. El e isvorul vieții spirituale și morale: fără El, omul este rob al păcatului; cu El, omul devine moștenitor al cerului și fiu al lui Dumnezeu după har.

Știința vieții m'a condus să zic: Credo in Deum. Aceeaș știință mă face azi să adaog: Et in Jesum Christum".[1] Aceasta este adevărul: — De vreme ce viața umană își găsește echilibrul și plinirea numai în Dumnezeu, prin care spiritul stăpânește peste toate; de vreme ce patimile sunt alterări ale naturii și înlănțuiri ale voinții, pentru care mintea și puterea omenească n'a găsit remediu, e firesc să credem că Iisus Hristos, întru care avem plinătatea vieții, libertatea față de robia patimilor și sincronizarea voinții umane cu voia lui Dumnezeu, să credem că El este Dumnezeu; om și Dumnezeu în aceeaș persoană. De aceea Iisus Hristos este inima istoriei: în El și prin El omenirea pășește pe căile de transfigurare ale vieții veșnice. Căci singur Dumnezeu avea puterea ca făcându-se om, pe om să-l îndumnezeiască, să-l ridice din robia păcatului la starea de fiu al lui Dumnezeu, după har...

CONCLUZII

1. *Dumnezeu, temelie și încoronare a științei.* „Poate că mulți dintre Dvoastră se întreabă: ce caută în acest sanctuar un om de știință, care-și propune să vorbească despre Biserică? Dar dați-mi voie să vă răspund: Prezența mea, în acest sfânt locaș, înseamnă *unirea desăvârșită ce trebue să existe între religie și știință,* unire pe care materialismul ateu a încercat, *în zadar,* s'o schimbe într'o infamă și dezastruoasă dușmănie... Știința e cunoștința prin cauze — și cine studiază cauzele secundare, e *forțat de logica științifică să se ridice până la cauza primă,* adică până la Dumnezeu. Vin deci *să aduc înțelepciunii infinite, prinosul de adorație al științei vieții.* Și în ce loc mai potrivit aș putea depune un asemenea omagiu, decât aici în fața altarului pe care Dumnezeu însuși se jertfește zilnic pentru omenire"?[2]

---

[1] Dr. N. C. Paulesco: Les Passions, Les Conflits sociaux, Remèdes moraux p. 114—115.

[2] Dr. N. C. Paulescu: Biserica creştină şi rostul ei în lume. Bucureşti 1926, p. 102.

Acesta a fost Prof. N. C. Paulescu, ca om de știință: știința lui — știința cea adevărată — era lipsită de orgoliul luciferic al pseudo-savanților ce vor să înlăture pe Dumnezeu dela conducerea universului; dimpotrivă: — pentru el, ca și pentru toți marii savanți ai omenirii, știința este mărturia adevărului creatural despre adevărul creator și necreat. Nu haos, ci cosmos; nu întâmplare, hazard — ci lege, armonie; nu emanație oarbă din neguri fără sens, ci creație plină de sens, adevăr și lumină, plămădită de chiar voia lui Dumnezeu. O lume în care darurile lui Dumnezeu coboară în cascade de lumină; o lume care glăsuește necontenit despre slava lui Dumnezeu. Căci dacă cosmosul este atât de măreț, atât de frumos, cum trebuie să fie măreția și frumusețea Creatorului?

Fără Dumnezeu, ca stâlp de lumină și boltă de har, știința umană plutește în haosul desorientării, în negura disoluției. Ce sens ar avea un univers în care totul e numai materie inconștientă, lege mecanică neînduplecată, în care nu simți mâna lui Dumnezeu călăuzind veacurile, adevărul lui ca isvor al adevărului creat, frumusețea lui transfigurând pânzele de mister ale făpturii? De ce ai mai trăi într'un astfel de cosmos, care răsare în neguri din abis ca să se piardă în aceleași neguri absurde? — Știința fără Dumnezeu se năruie în haos: e o mărturie a neputinței și a neființei; viața care nu simte prezența lui Dumnezeu în lume se sfarmă în anarhie. Dumnezeu e temelia și încoronarea științei și vieții umane.

In acest sens, *Paulescu este pentru știința românească — în sanctuarul Științei universale — ceeace este Pasteur pentru Franța.*

Când va înțelege învățământul secundar și universitar român să pășească pe cărările de lumină ale marilor oameni de știință, în rândul cărora așezăm, cu justificată mândrie și pe celce este cea mai expresivă întrupare a învățatului român: Nicolae Paulescu? — Școala trebuie să fie un sanctuar unde slujesc cele mai reprezentative figuri de savanți, zămisliți din plămada duhului românesc, nu azil pentru concepțiile oloage ale unei pseudo-științe îmbolnăvite de ateism. Altfel „știința" pe care o propagă, nu e nici știință

de valabilitate universală, cu atât mai puţin ştiinţă românească: *lipsită de respiraţia marilor orizonturi, n'are nici o aderenţă roditoare cu sufletul Ţării.* Ea falsifică generaţiile neamului, acele generaţii cari ar trebui să ştie că natura e un templu pe lespezile căruia poţi săruta urmele paşilor lui Dumnezeu...

2. Hristos: temelia civilizaţiei umane.

Ce este barbaria? — Viaţă dominată de patimă, de satanică clocotire a tuturor viciilor omeneşti, viaţă de bestializare a omenirii.

Ce este civilizaţia?[1] — Desbărare de vicii, lepădare de patimi: viaţă care creşte pură, senină, creatoare, sub zările de cer ale bărbăţiei morale şi spirituale, nu se pierde în mocirlele desfrâului. Această definiţie a civilizaţiei nu are nevoie de documentări speciale. *E un fapt al istoriei* că mărirea statelor şi civilizaţiilor depinde de disciplina moral-spirituală a neamurilor, că viermele care roade temeliile statelor şi distruge civilizaţia umană este destrăbălarea morală şi anarhia spirituală, manifestată prin răbufnirea neînfrântă a patimilor omeneşti. E un concept al civilizaţiei care trebue acceptat de oricine se simte *om*, căci omul nu poate fi creator de cultură întrucât este animal, ci *numai* întrucât depăşeşte biologia, spre a-şi ancora viaţa sub zările de taină şi mister ale spiritului.

Ce rezultă de aici? — Că temelia şi puterea creatoare a civilizaţiei umane nu poate fi decât acea doctrină existenţială care înfrânează, combate, înlătură patimile individuale şi sociale şi încadrează viaţa omenească în lumina unui sens spiritual. Cu alte cuvinte, *„adevărata civilizaţie nu poate fi decât creştină, deoarece cuvântul civilizaţie însemnează desbărare de viţii şi singură doctrina lui Hristos combate aceste flagele"*.[2] Credinţa în Hristos e singură în stare să civilizeze pe om. Nici ştiinţa, nici arta, nici statul, nici societatea, nici orice alt sistem de filosofie umană nu pot da individului plenitudinea vieţii spirituale prin care el devine o făptură nouă, nerobită de patimi, generatoare de cultură.

---

[1] In sensul larg, cuprinzător, pe care îl dă Paulescu acestui termen.

[2] Dr. N. C. Paulescu: Cele 4 Patimi şi remediile lor, Bucureşti 1921 p. 157

Hristos este flacăra dumnezeiască prin care sufletele se purifică de zgura patimilor şi se transfigurează în lumina veşniciei. Prin el, neamurile sunt cu adevărat creatoare de civilizaţie, nu agenţi ai barbariei mondiale. Istoria stă mărturie pentru aceasta: cine a civilizat pe barbari? Imperiul roman decadent şi desbinat? Nu. Creştinismul. Acel oropsit Ev-mediu, cu austeritatea lui morală, cu viaţa lui întreagă dominată de credinţa creştină, este veacul în care barbaria — prin puterea lui Hristos — a devenit civilizaţie: fără el, mult trâmbiţata civilizaţie modernă ar fi fost o imposibilitate. Hoardele asiatice ar fi rămas în aceeaş stare de barbarie în care au venit. Ele nu s'au plecat imperatorului, ci lui Hristos. Civilizaţia europeană este creaţia creştinismului: marele filosof francez H. Bergson era de părere că şi industrialismul european cu toată aparenţa lui anticreştină, poartă cu el în celelalte continente mireasma duhului creştin. Pe de altă parte, civilizaţia europeană este *superioară* oricărei civilizaţii umane: e aici dovada că rădăcinile dăinuirii ei sunt într'o doctrină din care ţâşneşte adevărata civilizaţie umană, creştinismul.

Răul e că am început să ne îndepărtăm de creştinism. Rezultatul? Europa e din nou ameninţată de valurile barbariei. Civilizaţia ei se prăbuşeşte; cultura ei se pipernniceşte; viaţa ei se ruinează, seacă. Şi patimile individuale şi sociale clocotesc cu înflăcărări de iad: nu mai e cine să le stăpânească. Pentrucă forţele demonice nu ascultă nici de savanţi, nici de poeţi, nici de oameni politici, nici de utopiştii reformelor sociale; un singur glas le poate potoli: este glasul lui Iisus. *In afara creştinismului, împotriva lui Hristos, Europa nu mai are nici un destin civilizatoriu; sub aceste zări anticreştine, unicul ei destin posibil este barbaria.* Semnele acestei disoluţii le trăim: unde ne vom opri, aceasta n'o ştim. In orice caz unica soluţie salvatoare este întoarcerea la Hristos.

In ceeace priveşte civilizaţia română, cred că nu-i nevoie să insistăm: Hristos este piatra de temelie a istoriei noastre. *Creştinismul este unica zare care deschide istoriei româneşti porţile veşniciei.* Dacă e adevărat că creştinismul e isvorul civilizaţiei europene în tot ceeace are înalt, să-

nătos, pur și frumos, această afirmație e tot atât de adevărată și pentru poporul român. Destinul Europei — ca și destinul omenirii întregi — are o singură împlinire: Hristos; destinul României, fragment din destinul european, are o singură poartă de lumină: Hristos. Hristos este temelia, viața și desăvârșirea civilizației, a adevăratei civilizații umane. Sub ocrotirea iubirii Lui, ce transfigurează neamurile și veacurile, cresc zările de destin și har ale tuturor națiilor pământului.

In perspectiva aceasta, Paulescu devine *fondatorul naționalismului creştin*, cum l-a numit dl Nichifor Crainic: pământ național și cer creștin. El a pus creștinismul la temelia naționalismului românesc. Naționalismul lui are ca ideal suprem *restaurarea lui Hristos .în inima neamului*. Căci duşmanii creştinismului sunt şi duşmanii neamului. Astfel înțelegem misiunea dublă pe care a luat-o Paulescu asupra sa, în lupta „politică" — dacă se poate spune — din acel timp: *a)* scoaterea la iveală și combaterea dușmanilor cari vor să excludă creştinismul din viața statului; *b)* propagarea doctrinei creştine, spre a fi trăită ca supremă certitudine a duhului românesc.

Dușmanii ni i-a făcut cunoscuți într'o serie întreagă de broșuri și articole: *judaismul şi francmasoneria*, cu toate celelalte unelte iudeo-masonice. Nu este primul antisemit, dar — pe cât ştim — este primul luptător antimasonic. In chestiunea antisemită, Paulescu s'a păstrat pe linia creștinismului: n'a aderat la exagerările rasiste. Iudaismul actual — zicea Paulescu — nu este creația Vechiului Testament, precum nici Vechiul Testament nu e o simplă creație a geniului iudaic: iudaismul actual este creația Talmudului. Vechiul Testament — parte integrantă a Sfintei Scripturi — este mărturia Sfântului Duh despre Mântuitorul neamului omenesc, despre împărăția ce va veni; Talmudul este mărturia unui mesianism satanic, care a lepădat Impărăția cerurilor, pentru dominația universală a lui Israil. Vechiul Testament e pedagog spre Hristos; Talmudul se hrăneşte din ura împotriva lui Hristos. De aceea Vechiul Testament aparține creştinătății, iar Iudaismul aparține duhului talmudic. Antisemitismul nu este deci

împotriva vechiului Testament, ci împotriva Talmudului, care crescut din ura împtriva lui Hristos, a cioplit fizionomia diformată a Iudaismului actual.

Francmasoneria este unealta prin care iudaismul recruta, chiar din sânul creștinilor, luptători împotriva lui Hristos. Desigur numai oameni mânați de interese materiale. Conducerea supremă o au jidanii din America. Paulescu desvăluie misterul organizației și scopurile masoneriei. Nu ne oprim asupra lor. Important e că fracmasoneria slujea Iudaismului ca instrument de discreditare a Bisericii, monarhiei, armatei, de destrămare a spiritului public, de anarhizare a popoarelor. „Înțelegeți acum, de ce atâtea generații, înșelate de fracmasonerie, au încercat, cu o ardoare de necrezut să susție doctrinele sofistice ale Ateismului inept și ale materiaismului degradator",[1] de ce școala românească a trăit sub stăpânirea acestei mentalități funeste, de ce statul român considera Biserica drept o instituție periferică, aproape inutilă.

Care este scopul iudaismului și a anexelor lui? — Descreștinarea popoarelor și, prin aceasta, îndobitocirea lor, ca peste o omenire robită de patimi, să așeze jugul împărăției universale al lui Israil. De aceea Cahalul și fracmasoneria erau fermentul tuturor viciilor ce distrug civilizațiile și nimicesc neamurile: desfrâul (freudism, căsătorie liberă, sexualism, ș. a.), alcoolismul, hoția, crima, capitalismul avar, anarhia, comunismul ș. a. Factor de corupție publică, Iudaismul a făcut din religie — opiu pentru popor, din artă — o exhibiție nerușinată de murdării imorale, din știință — o armă împotriva lui Dumnezeu, din filosofie — o negație a a lui Hristos, din școală — factor de desorientare spirituală, din presă — literă de falsificare a spiritualității românești. „Trebue să facem pe români să înțeleagă — scria Paulescu în 1914 — că Ovreii și slugile lor Francmasonii, vor să le smulgă credința în Dumnezeu — cununa de înțelepciune ce le-a rămas dela părinți și *pe care moșii și strămoșii lor au apărat-o cu prețul vieții* — și s'o înlocuiască cu un sforă-

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Fracmasoneria. București 1913 p. 297.

itor *Nimic*, prăbușindu-i astfel în prăpastia materialismului. Mai mult decât atât: trebuie să le deschidem ochii ca să vază că *jidovii au interes să-i descreştineze, pentruca pierzând nădejdea în Iisus, să se afunde în mocirla patimilor* şi să coboare mai jos chiar ca bestiile, cari sunt lipsite de viții. Și atunci îi va fi uşor jidanului — care și-a păstrat credința în Iehova — să devie domn-stăpânitor peste această turmă... și *să domnească asupra ei precum oamenii domnesc asupra animalelor*. Dealtmintrelea se știe că Ovreii n'au putut să urce până la cârma lumii, decât dupăce au descreştinat națiile. *Teribila peaeapsă a celor ce se leapădă de Hristos, e să cază în ghiarele lui Iuda*".[1] Adevăruri atât de evidente, încât e de mirare cum de au fost înțelese așa de târziu. Astăzi evreii sunt eliminați din economia Europei și francmasoneria aproape în toate statele e desființată, așa cum a cerut Paulescu încă înainte de răsboiul mondial. Insă biruința definitivă împotriva Iudeo-masoneriei nu este câștigată: de rezultatul acestei lupte, și *de înțelegerea ce-o vor avea biruitorii față de creştinism*, depinde soarta viitoare a Europei. Ea oscilează între barbarie și civilizație, între anarhie și Hristos.

De aceea naționalismul nu e numai demascare a minciunii iudeo-masonice. El trebue să fie și afirmare a adevărului care dă viață neamurilor: adevărul creştin. „Minciuna este baza sistemului jidovesc... Dar minciuna are un dușman pe care-l urăște de moarte: adevărul. Or adevărul este trăsătura distinctivă a creștinismului." „Hristos a trimis ucenicilor săi o armă invincibilă, adică duhul său... Spiritul divin al adevărului, care va apăra în veci omenirea în contra spiritului diavolesc al minciunii. Inaintea acestui spirit al Adevărului, mă închin strigând din adâncul sufletului: CREZ IN DUHUL SFANT!"[2] Naționalismul creştin este trăire în duhul sfânt, viețuire în Hristos, pârguire sub revărsarea harurilor Bisericii Lui sfinte. Naționalismul necreştin, naționalismul egoist, naționalismul care nu luptă împotriva patimilor individuale și sociale și nu are de model pe

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Supliment la cartea „Spitalul, Coranul, Talmudul, etc." București 1913 p. 44-45.

[2] Dr. N. C. Paulescu: Spitalul, Coranul, Cahalul, etc. p. 301.

Hristos, nu este liber de apărarea duhului iudeo-masonic, chiar dacă este antisemit și antimason: *naționalismul creator este puritate de suflet îngenunchiată la icoana lui Iisus.* Scopul iudaismului e descreștinarea și bestializarea neamurilor, scopul naționalismului trebuie să fie rezidirea civilizației creștine, *intronarea lui Hristos în inima neamurilor.* Orizonturi clare ca luminile paradisului.

Paulescu a fost pilda vie — nu numai propovăduitorul — naționalismului creștin. Căci nu e suficient a cunoaște doctrina creștină, a o admira și a o copia în reforme politico-sociale. *Creștinismul este viață, viață izvorâtă din inima lui Dumnezeu. Civilizația creștină* nu se poate temeinici, nu poate avea duh de viață dătător dacă vede în Hristos numai un filosof, un doctrinar, un reformator, un întemeetor de religie: *la temelia civilizației creștine este credința în Dumnezeirea lui Iisus.* Ca om, El este modelul suprem al desăvârșirii; Ca Dumnezeu, El este dătătorul harurilor prin care putem deveni asemenea modelului divin. Trebue să crezi că Iisus e Dumnezeu, să simți iubirea Lui transfigurându-ți ființa, să faci din inima ta iesle de sălășluire a pruncului dumnezeesc: numai astfel trăiești în Hristos și Hristos trăiește în tine, adică devii o făptură nouă cioplită din lumini cerești. La temelia civilizației umane nu poate fi un om, ci Dumnezeu însuși, căci pentru El am fost făcuți, după zările Lui însetăm, nu după zările de țărână ale pământului. De aceea Paulescu — convins de dumnezeirea lui Iisus — a trăit intens sub revărsarea harică a Bisericii strămoșești. „Nu e Duminecă și nu e sărbătoare — mărturisește el — în care să nu mă duc la o modestă bisericuță ortodoxă, din Mahalaua Vergului, și acolo — răpit de frumusețea sublimei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur — să asist la jertfa Mielușelului lui Dumnezeu, care ridică păcatele lumii".[1] Era convins și credea — și nu se rușina să se plece sub patrafirul preotului spre mărturisire sfântă, ci aprindea în inima lui dorul după dumnezeiasca împărtășire cu trupul și sângele Domnului, spre iertarea păcatelor și viața de veci: „Luați mâncați. Acesta este trupul Meu,

[1] Dr. N. C. Paulescu: Supliment la cartea: Spitalul, Coranul,... p. 15.

care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor. — Beți dintru acesta toți. Acesta este sângele meu, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor!... (e) *o poruncă* a Imensității... pe care oameni *au nebunia* s'o ia în râs".[1] El credea: prin aceasta a fost întruchiparea vie a doctrinei ce-o propovăduia.

De aceea cuvântul lui avea putere. Singura lui preocupare în lupta politică era, alături de antisemitism și antimasonism, infuzarea duhului creștin, în trăirea lui haric-bisericească, în viața neamului, în organizațiile naționaliste. In acest scop a scris, pentru masele poporului, o minunată operă de popularizare a principiilor ce-l călăuzeau, care ar trebui retipărită: „Cele 4 Patimi și remediile lor"; tot în acest scop a tipărit un manifest, adresat tineretului, în care lămurea zările credinței creștine (legea iubirii, Biserica, jertfa euharistică ș. a.), pentrucă observase că tinerii naționaliști nu prea știau ce este creștinismul, deși se pretindeau creștini, iar în convorbirile ce le aveam, tinerii, cu Prof. Paulescu, mărturisește N. Mucichescu-Tunari — „vorbiam foarte puțin de politică. Vorbiam însă foarte mult despre Dumnezeu și despre Biserică. Imi aduc aminte că profesorul Paulescu ne-a întrebat (odată) pe fiecare, dacă ne ducem la biserică în fiecare duminecă... Și, cum era de așteptat... răspunsul nostru nu l-a mulțumit. Ba chiar s'a supărat. Și ne-a dojenit aspru. Dojana aceea n'am s'o uit niciodată.....

In special ne întreba dacă tineretul merge, în fiecare duminecă, la Biserică. Aceasta era singura preocupare a lui N. Paulescu".[2] Din adâncurile unui astfel de crez, care vede în educația creștină unica salvare a neamului (ca și a civilizației europene), au răsărit, ca roua dimineții, cuvintele adresate către studențime: „Naționalismul, adică iubirea de Neam, îl aveți imprimat în suflet, căci el e un instinct cu care v'ați născut și n'aveți nevoie să-l învățați, ci numai să-l disciplinați" —; dar „ca să meritați numele glorios de adevărați creștini *trebue să citiți, cel puțin odată pe an,*

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Cele 4 Patimi și remediile lor, p. 226.

[2] Cf. Art.: „N. Paulescu și Tineretul", în Rev. „Sfarmă-Piatră", 16 Iulie 1936

Cartea sfântă a Evangheliilor. Pe măsură ce veţi repeta citirea, veţi descoperi splendori din ce în ce mai neînchipuite, în faţa cărora veţi striga extaziaţi: **Iată o carte dumnezeiască!"**.[1] Câţi studenţi i-au ascultat sfatul? Câţi intelectuali i-au urmat pilda? Şi totuşi certitudinile lui sunt de-o actualitate permanentă: ele sunt înşişi certitudinile neamului; mai mult: sunt certitudinile de azur ale civilizaţiei umane, ale civilizaţiei europene.

Savant în cel mai autentic sens al cuvântului, ctitor de ştiinţă românească, fondator al naţionalismului creştin, Paulescu era convins că ştiinţa nu poate fi nici atee, nici materialistă, nici anticreştină: ştiinţa, pentru el, ca şi pentru toţi marii creatori ai veacurilor, este treapta pe care se urcă mintea umană spre a se pleca, senină şi fericită, în pulberea veşniciei, în pragul de azur al Dumnezeirii. Dumnezeirea treimică pe care o măresc îngerii: Dumnezeu-Tatăl, „Creatorul şi scopul suprem al universului"; Iisus-Hristos, Fiul sau Cuvântul lui Dumnezeu, Celce s'a făcut om şi a deschis omenirii căile mântuirii; Duhul Sfânt, Duhul adevărului, carele sfinţeşte toate şi luminează cărările mântuirii. Dumnezeu — mărturie a ştiinţei umane; Hristos — Fiu al lui Dumnezeu — temelie şi ideal al civilizaţiei umane; Sfântul Duh, principiul dinamic al desăvârşirii noastre în Iisus Hristos, sub cupola de har şi lumină a Bisericii Lui sfinte[2]...

Nicolae Paulescu: gândul tău, ca o boltă de azur, se arcueşte peste sbuciumul neamului şi-i luminează zările; el este frânt din inima de aur a istoriei româneşti: Hristos, Domnul şi stăpânul vieţii noastre, în vifornițele veacurilor şi'n liniştile veşniciei....

---

[1] Dr. V. Trifu: † Prof. Dr. N. C. Paulescu, în: „Acţiunea Română" din 4 August 1931.

[2] Dr. N. C. Paulescu: Biserica creştină şi rolul ei în lume, p. 5—6.

ȘTIRI ȘI DOCUMENTE DESPRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA DUPĂ 1761

CULESE DIN ARHIVA CONSILIULUI DE STAT ȘI A CABINETULUI IMPERIAL DIN VIENA [1]

de

Prot. Dr. ȘTEFAN LUPȘA

Rectorul Academiei teologice din Oradea-Timișoara

Rezoluția care aproba aceste propuneri, s'a publicat.[2] S'a arătat însă și aceea că toate aceste puneri la cale au fost zădărnicite de providență, întru cât înainte de a ajunge să calce pe pământul Ardealului, episcopul Vârșețului Ioan Georgievici ajunse, prin decretul din 19 Nov. 1768 al împărătesei, administrator al mitropoliei din Carloviț și apoi la 7 Sept. 1769, tot cu sprijinul explicabil din cele de mai sus al Curții, mitropolit.[3]

Cererea Românilor ardeleni de a li se da episcop ortodox rămâne în urmă lăsată în suspensie, soluție ce dau birourile cererilor juste pe care nu vreau să le îndeplinească.

Și cine știe dacă nu dura acestă suspensie până la răsboiul napoleonian, care le-a arătat Habsburgilor că Românii ortodocși merită bunăvoința lor și a oricărei stăpâniri, dacă nu ne veneau într'ajutor frații întru ortodoxie Sârbi.

Grație puternicei lor organizări bisericești, politice și militare conexate, Sârbii reușiră să pună la ordinea zilei chestiunea rezolvării cererii ortodocșilor ardeleni și anume așa că se făcură a nu ști că episcopia ardeleană nu e sârbească și procedară la îndeplinirea ei prin alegere în sinodul (congresul național-bisericesc) din Carloviț. Această lovitură teatrală sili curtea să se ocupe de scaunul ar-

---

[1] Urmare din *Revista Teologică XXXII,* 1942 p. 18.

[2] I. Mateiu: o. c. p. 101—102. [3] Idem, p. 35.

delean și pentru ca să nu cadă el sub jurisdicția Carlovițului, care reușise să se extindă până și asupra ortodocșilor din Maramureș,[1] curtea nu găsi altă scăpare decât numirea celui ales de congresul sârbesc. Astfel își câștigară Românii ortodocși din Ardeal episcop propriu și încă pe multă vreme, deoarece apucând cu episcop domnia liberală a lui Iosif al II-lea (1780—90), în cursul ei li se îndeplini prompt în două rânduri scaunul vacantat prin deces, și abia după 26 de ani recurse iarăși stăpânirea la oprimarea ortodocșilor ardeleni prin lăsarea lor fără păstor suprem, pradă prozelitismului papistaș.

Peripețiile câștigării de episcop ortodox pentru Românii ardeleni la 1770 sunt, după actele pe cari le dau sub linie, următoarele:

La sfârșitul anului 1769 fiind convocat congresul național-bisericesc al mitropoliei autonome sârbești din Carloviț pentru a alege episcopi la Arad și la Buda, el alese episcop și pentru Ardeal și anume pe fostul vicar în Buda al episcopului care petrecuse mai mult în Ardeal, Dionisie Novacovici, pe Sofronie Chirilovici. Comisarul imperial Hadik observă imediat importanța plină de consecințe a acestui act și îi restitui mitropolitului actele sinodale cu ordinul ca cel despre alegerea de episcop la Buda, cuprinzând și raportul despre alegerea de episcop în Ardeal a lui Sofronie Chirilovici care nu fusese ales pentru Buda, să fie redactat din nou în sensul că pentru Ardeal se cere să numească împărăteasa episcop, congresul neavând drept de a face alegere pentru acel scaun.

---

[1] Acest lucru îl stabilise deputațiunea aulică ilirică în urma întrebării împărătesei, printr'o cercetare și propuse ca să rămână și în viitor ortodocșii maramurășeni sub jurisdicția episcopului de Arad, precum arată următorul act: St.—R. 1250-1770. Vortag der Illyrischen Hofdeputation vom 7 Apr. 1770. Die a. h. abgeforderte Auskunft, was für einen Bischof die Nicht Unierten des Marmaroscher Comitats fänden? (Vide Illyr. H. D. Act. 60 v. 1770) Die Nicht Unierten des Marmoroscher Comitats gehörten der Zeit zur Diözes des Bischofs von Arad, wie es auch der Graf vom Hadik zu vernehmen gegeben habe. Sie Können daher um so weniger diesfalls auf eine Abänderung, ohne einer ihr nicht bekannten Ursache einrathen, als nach demleiztgeendichten National-Congress und dabey in Ordnung gebrauchten Geistlichkeit und Volk alle Neuerungen hindanzuhalten wären. RES. AUG. Dient zur Nachricht (iscălitură ministerială indescifrabilă).

Preşedintele deputaţiunii aulice ilirice, baronul Koller, aminteşte că încă înainte îl propusese pe Chirilovici prin raportul A) de episcop pentru ortodocşii ardeleni, şi propunerea fusese aprobată de împărăteasă şi trimisă spre executare contelui Hadik; totuş, având în vedere complicaţia jurisdicţională produsă prin amestecul congresului sârbesc, este, împreună cu deputaţiunea ilirică, de părerea ca să i se ordone lui Hadik să nu mai execute deciziunea prin care se numea Sofronie episcop în Ardeal, ci să facă propunere pentru numirea egumenului de Bezdin, Sivoinovici, sau a altuia, numai nu a celui ales de congresul sârbesc, ca să vadă acesta că n'are dreptul de a alege episcop pentru Ardeal.

Rezoluţia imperială din 12 Ian. 1770 e mai moderată: se mulţumeşte a ordona să i se comunice sinodului sârbesc că se anulează alegerea făcută pentru Ardeal, ca necompetentă. Dar deoarece Sofronie Chirilovici totuşi merită episcopia Ardealului pentru calităţile lui prea lăudate, comisarului Hadik să i se ordone să-i aducă imediat la cunoştinţă numirea de episcop în Ardeal şi să-l cheme la Viena pentru a primi instrucţiuni dela împărăteasă. Acest lucru i se comunică şi preşedintelui comisiunii în cele ardelene (religioase mai ales), Breuner, şi cancelariei ardelene. [1]

---

[1] St. R. 38/1770. *Vorstellung des Freyherren von Koller vom 7 Iänner 1770. Warum Sophronius Cyrillovich niemals zum exempten Bischof in Siebenbürgen, des griechischen Nicht Unirten ritus, zu ernennen sey?*

Der Frh. von Koller stelt vor: es sey zwar auf die beyliegende Vorstelung a) Sophronius Cyrillovich, gewesenen Vicarius, des verstorbenen zu Siebenbürgen angestellt gewesenen exempten Bischofes G. R. n. u., zu diesem Bisthume Allergnädigst bestimt, und solches dem Gr. von Hadick, durch ein Privatschreiben ermöglicht worden.

Seit dem aber habe Gr. von Hadick die Anzeige gemacht, dass nebstden für das Ofener Bisthum auf einen anderen gegebenen Wahlstimmen, die Bischöfe zugleich auf diesem Cyrillovich für das Siebenbürgische Bisthum angetragen hätten; dass aber Gr. Hadick die Wahlacten dem Metropoliten, zur Abänderung zurückgesendet und veranlasset habe, das Wahlgeschäft des Ofner Bisthums, in annehmlicher Gestalt einzureichen.

Wie diese Verfügung befolget worden, sey aus einem Vortrage der Illyrischen Hofdeputation, über das Wahlgeschäft der Bisthüme Ofen und Arad, zu ersehen,

Preşedintele comisiunii în cele transilvănene trimise îndată raport, la care primi răspunsul din 28 Ian. 1770 al împărătesei, ca din decretul de numire (collationales) a episcopului Sofronie să fie ştearsă expresia *episcopatam a nobis institutum* şi să se accentueze că numai din graţia sa le dă episcop propriu ortodocşilor ardeleni, iar în instrucţiunile ce i se vor da lui Sofronie să fie cuprinse toate îngrădirile şi condiţionările câte i se impuseseră lui Dionisie şi în plus încă două: 1. Să nu poată conveni cu popii săi fără aprobarea guvernului şi 2. Să nu admită

Aus den beyliegenden abgeschriebenen Wahlacten sey zu ersehen, dass die Bischöfe eigenmächtig, ohne mindester Einschreitung des Gr. von Hadick, ihre Stimmen einhellig für das Bisthum Siebenbürgen auf diesem Cyrillovich gegeben hätten. Dieses Wahlgeschäft sey zwar, durch die vorsichtige Benehmung des Gr. von Hadick zernichtet worden und Cyrillovich würde allenfalls seine Benennung, blos Ihrer Mayestät zu verdanken haben.

Nun entstehe die Frage, ob er dermal zum Bischof von Siebenbürgen zu benennen sey, wenn er schon an Wahlgeschäfte gar keinen Antheil haben sollte?

Frh. von Koller würde in dieser Sache gar nicht einschreiten, wenn er nicht die Vorstellung A) hätte machen müssen, und die höchste Entschliessung dem Gr. von Hadick erinnert hätte. Dieser habe aber seit dem gar nicht angezeiget, ob er dem Cyrillovich die anbefohlene Anleitung, anher zu reisen, gegeben habe, oder was er sonst deswegen antrage. Die Entscheidung der Frage scheine aber um so nothwendiger, als die Ursachen der vorigen wegen der Bestimmung des Cyrillovich für Siebenbürgen gegebenen Entschlüssung vielleicht jetz noch dringender seyen.

Es sey dermal nicht räthlich, zu untersuchen, ob Cyrillovich mit dem für selben ausgefallenen Wahlgeschäfte verflochten sey? Obschon die Unzufriedenheit einiger nicht unirten Bischöfe mit selben den Verdacht erregen könnte, entweder dass er die Hand im Spiel hatte, oder dass die Anmassung einer Unbefügniss, der niederen Neigung der Bischöfe gegen ihn, vorgedrungen sey.

Dennoch sey Frh. von Koller, und die Illyrische Hofdeputatio, der vereinigten Meinung, dass, wenn schon Cyrillovich alle nöthigen Eigenschaften zum Bisthume Siebenbürgen besitze; wenn er schon unter allen, die angetragen werden könnten, der tüchtigste wäre, und durch sein bisheriges Betragen und seine Verdienste sich der Höchsten Rücksicht würdig gemacht habe, dessen ungeachtet niemals mehr zum Bischof in Siebenbürgen zu ernennen, dem Gr. von Hadick aber zu bedeuten wäre, das er von der Entschlüssung wegen Bestimmung des Cyrillovich keinen Gebrauch machen, sondern sich über den weiteren Antrag, wegen des Abbten zu Bestin Sivoinovich, oder wer sonst diesem Bisthume vorzusetzen sey, ehestens äussern solle.

Dieses Einrathen geschehe, um die unbefügte Wahl gar nicht zu billigen, und gänzlich zu entkräften. Und wenn auch Gr. von Hadick dem Cyrillovitch die Anleitung anher zu reisen schon gegeben hätte, folglich von dessen Bestimmung für Siebenbürgen schon etwas kundbar wäre: so würde solches zur Warnung für die

popi sfinţiţi în afară de Ardeal, ci pe cari îi va afla, să-i denunţe guvernului spre pedepsire.[1]

Decretul de numire a lui Sofronie Chirilovici întru episcop al Românilor ortodocşi din Ardeal a fost iscălit la 1 Martie 1770 şi remis comisiei în cele transilvănene, care-l redactase. In urma relaţiunilor date de comisie în raportul său din 21 Febr. 1770, cu care trimesese spre iscălire de-

---

Bischöfe auf künftige Fälle und zur Ueberzeugung ihrer unrechtmässigen Anmassung dienen.

Resolutio Augusta: Den versammelt gewesenen Bischöfen ist ihre Anmassung, dass Sie für der von der metropolitan. Jurisdiction gänzlich exemte nicht unirte Bisthum in Siebenbürgen einige Wahl vorzunehmen sich beygehen lassen, nachdenksamst zu verhalten und die getroffene Wahl für null zu erklären.

Da sich jedoch independenter von diesem Vorschlag den Sophronium Cyrillovics in Rücksicht seiner anderweit angerühmten guten Eigenschaften zu diesem Sieb. Bisthum untereistens zu benennen gefunden; so ist dem Hadick aufzugeben, dass Er demselben sein Benennung sofort bekannt machen solle, mit der Anleitung, womit Er, um meiner Gesinnung näher verständig zu werden, sich ohnverlangt anhero begeben solle.

Allwenigsten dann der Sibenbürgischen Kanzley wegen behöriger Ausfertigung der Instruction das erforderliche bereits mitgegeben werden solle.

Billet an Gr. Breuner: In Verfolg meiner Ihnen schon bekannt gemachten Gesinnung habe nunmehro den bey dem verstorbenen nicht unirten Bischof in Siebenbürgen gestandenen vicarium Sophronium Cyrillovich als Bischof in Siebenbürgen zu ernennen befunden, und lasse an den Hadick untereinstens die Anweisung ergehen, demselben die Anleitung zu geben, damit Er, um meiner Gesinnung näher verständig zu werden, sich ohnverlangt anhero verfügen solle.

Die Siebenbürgische Kanzley wird angelegen halten, demselben sodann meine anderweit erklärte Intention in bisheriger Art zu erklären, und demselben die förmliche Instruktion auszufolgen, über die anderweit derselbe meine Entschliessung noch zukommen wird.

12 Jänner 1770 *Gr. v. Blümegen*

[1] St. R. 328—1770. *Copia eines an den grafen Breuner Ddo. 28 Jänner erlassenen A. H. Billets.* — Er hat hiemit den herbeygehenden Vortrag samt der darauf gestellten Resolution zurück zu empfangen; in denen Collationalien ist der Ausdruck *Episcopatum a nobis institutum* auszulassen, dargegen klar auszudrücken, das Ich ex pur gratia einen Bischofen zu lassen beschlossen habe. Sonst verhoffe, dass in der Instruction alle Bedingnisse und Beschränkungen, wie est mit dem Dyonisio geschehen, beygesetzet worden, weiters ist beyzurücken, dass der Bischof in keinem Falls einige Zusammentrettungen mit denen Poppen ohne vorläufiger Erlaubniss des Gubernii halten, auch wohl invigiliren solle, dass sich keine Poppen ausser Lande ordiniren lassen welche dem Gubernio allzeit anzuzeigen seyn werden, damit auch wieder solche nöthigen Falls eine grössere Strafe bestimmt werde.

cretul, împărăteasa se văzu îndemnată să ordone ca în decretul prin care i se aducea la cunoştinţă episcopului unit din Ardeal, Atanasie Rednic, neplăcuta veste a numirii lui Sofronie Chirilovici, să se cuprindă şi îndrumarea la purtare paşnică şi liniştită faţă de noul său coleg şi rival. Mai ordonă împărăteasa ca instrucţiunile cu restricţiuni să i se elibereze cât mai curând lui Sofronie (şi copia lor să-i fie trimisă guvernului), pentruca el să poată cât mai curând pleca în Ardeal. [1]

Cele hotărâte pentru numirea ca episcop propriu ardelean a lui Sofronie Chirilovici, i se comunică la 26 Sept. 1770 preşedintelui deputaţiunii ilirice, împreună cu două dispoziţiuni în favorul unirii. Una este înfiinţarea tipografiei ilirice (cu litere cirilice) pentru ruperea legăturilor cu ortodocşii din străinătate, pe care le prilejuiau aducerea dela ei a cărţilor de slujbă necesare ortodocşilor din împărăţia habsburgică, iar alta e menţinerea în vigoare a ordinului că ortodocşii sunt obligaţi a-l primi în bisericile lor pe episcopul unit când vine în vizitaţie şi a-i asculta predica. [2]

---

[1] St. R. 704. *Resolution* über den Vortrag der Siebenb. Commission von 21 Febr. 1770 mit den *Collationalibus für den Gr. N. U. Bischof Cyrillovich.*

Die von mir unterfergtigte Collationales folgen hiemit zurücke. Der Rednick ist in dem an ihm zu erlassenden decreto nur generaliter, ohne von dermaligen Umständen eine Erwähnung zu machen, zum ruhig und friedsamen Benehmen gegen den n. u. Bischof anzuweisen. Im übrigen wird dem Cyrillovich, damit er seine Rückreise antreten möge, die instruction fordersamst hinaus zu geben sein wovon eine Abschrift ohnehin auch an das Gubernium zu gelangen wird. (Iscălitură) 1 Martii 1770. —

[2] St. R. 3425. 26 Sept. 1770. *Billet an den B. Koller.*

Hier nebenfindig will ihm numehro die von der Siebenbürgischen Commission abgeforderte Acta in Betref der zur Beförderung der H. Union in Siebenbürgen erlassenen Verordungen samt deren Verzeichniss mittheilen, und zugleich noch von einigen Veranlassungen die Eröffnung beyfügen, die in diesen actis nicht enthalten finden, als: 1. Bestehet die Anordnung, dass die Schismatici bey Gelegenheit der Vizitationen des unirten Bischofs angehalten werden sollten, demselben in ihre Kirchen zuzulassen und zuweilen auch seine Predigten anzuhören. — 2. Ist ferners der Antrag dem Siebenbürgischen n. u. Volk einen Administratoren provisorio modo zum Geistlichen Oberhaupt zu geben, durch die Ernennung zum Metropoliten des zu sieb. Administrators Steile bestimmten Werschetzer Bischofs dahin abgeändert worden, dass staat dessen ein gewisser Cyrilovich als wirklicher Schismatischer Bischof

În ultima dispoziție, recunoaștem aprobarea uneia din cele două propuneri făcute de comisiunea în cele transilvănene în ședința sa din 28 Iulie 1768, cu ocazia discutării prelungite a punctului IV al ordinei de zi fixate pentru desbaterea cererii de episcop ortodox în Ardeal. Punctul IV se referea la mijloacele pentru păstrarea și promovarea „sfintei uniri", chestiune care de altfel trecea ca un fir roșu prin toate desbaterile, iar propunerea a doua din 28 Iulie 1768 cerea pedepsirea celor ce părăsesc unirea. Am văzut mai sus că deși stăpânirea avea dată lege în acest sens încă din 1749, nu îndrăsni să ordone aplicarea ei întocmai nici la 1770 și nici mai târziu.

In lumina concepțiilor politice de azi, ne apare nejust și atâta cât hotărî atunci curtea în favorul unirii și chiar și conexarea și condiționarea cererii ortodocșilor ardeleni de problema viitorului unirii. Ne ajută însă la înțelegerea politicii religioase a Habsburgilor constatarea că stăpânirea austriacă privea acordarea de episcop pentru ortodocșii ardeleni drept o jertfă silnică și își dădea toată silința ca s'o micșoreze prin compensări făcute în prealabil sau concomitent „sfintei uniri". De aici aspectul curios al dosarului desbaterilor privitoare la cererea ortodoxiei ardelene: se discută aproape mai mult unirea papistă decât episcopia ortodoxă, a cărei activare și îndeplinire se ceruse.

---

inzwischen ernannt, auch mit der diessfalls nöthigen Instruction versehen, und an dem in Land commadirenden General besonders angewiesen wurde. — 3. Endlichen ist ihme ohnehin bekannt, was gestalten die Illyrische Buchdruckerey zur Behebung des gefährlichen Nexus mit den Auswürkungen, und desto grösserer Erleichterung der Union errichtet worden seye.

Res. Aug. auf den Vortrag des Gr. Breuner: Diese Acten habe ich zum gehörigen Gebrauch zurückbehalten, und, werde selbe zu seiner Zeit der Kanzley wieder zurückstellen.

26 Sept. 1770 *Blümegen*

ATITUDINI

CREŞTINISMUL ROMÂNESC

SIMBIOZA INTRE ORTODOXIE ŞI ROMÂNISM

Poporul românesc s'a născut creştin. E unicul caz în istoria omenirii. La alte popoare, împărații şi misionarii au depus muncă asiduă, folosind uneori chiar constrângerea, până ce învățătura creştină s'a integrat în structura lor sufletească. La noi, creştinismul a apărut, dela început, ca un atribut al vieții spirituale. Nu ca un decor pe care să-l etalăm la festivități, ci ca un factor decisiv în toate manifestările vieții particulare sau obşteşti. Altoit pe sufletul dac — a cărui trăsătură precumpănitoare era religia — creştinismul a recoltat la noi cele mai alese roade. Aceste roade constitue — pe drept cuvânt — o glorie a istoriei noastre. De ce? Fiindcă vădesc o credință viabilă şi neviciată de ambițiile deşarte ale semeților şi impostorilor religioşi. Noi am încercat să înțelegem şi să aplicăm — pe cât a fost omeneşte posibil — spiritul învățăturii creştine, adaptându-ne comportamentul — real şi nu aparent — postulatelor moralei creştine. Lucru care ne-a reuşit pe deplin. Istoria e martoră că n'am practicat răsbunarea, am respectat supremația spiritului, am fost îngăduitori față de credințele altora, am contribuit efectiv la menținerea şi desăvârşirea ființei noastre etnice şi am lucrat pentru progresul moral al omenirii.

Dl profesor S. Mehedinți — educator creştin prin vocație şi formație — în cea mai recentă lucrare a sa: „Creştinismul românesc", înfățişează şi preamăreşte — absolut documentat — însuşirile caracteristice ale sufletului românesc, nimbate de aureola strălucitoare a luminii cereşti, militând pentru o reînviere neîntârziată a tradițiilor noastre sfinte — se înțelege în sufletul celor cari le-au părăsit — şi pentru o reabilitare integrală a valorilor ideale în conştiința conducătorilor.

Mânecând dela informații istorice, cercetări etnografice, producțiuni folklorice, etc. dl profesor Mehedinți face constatarea că neamul românesc — spre deosebire de alte neamuri creştine, învecinate sau îndepărtate — a înțeles pe deplin porunca iubirii creştine. La noi, istoria n'a înregistrat răsboaie confesionale, masacre abominabile, maşini infernale pentru exterminarea potrivnicilor religioşi sau măsuri draconice pentru readucerea la matcă a rătăciților. Fără a ne ascunde cusururile, unele destul de frecvente, putem avea satisfacția că n'am violentat conştiința celor de altă credință şi n'am asuprit pe cei cu cari am venit în contact. Această îngăduință afectivă este concretizată în maxima poporului nostru: „Lasă-l pe fiecare cu legea lui" !, fără ca prin

aceasta să putem fi acuzați de slăbiciune sau de teamă în fața urgiilor și potrivniciilor vieții. Toleranța noastră față de credințele altora este izvorîtă dintr'un sentiment profund de iubire creştinească și dintr'o maturitate spirituală care nu-şi pierde timpul cu zădărnicii, ci priveşte viața prin prisma unei finalități morale constructive. Noi, chiar și suferința am interpretat-o creştineşte, ca un mijloc de purificare morală şi de intuire a propriei noastre izbăviri.

Vorbind despre „românism", adică despre esența firii noastre ca neam, dl Mehedinți îl identifică în vechiul dacism, peste care s'a altoit creştinismul în forma lui cea mai autentică. Departe de vâltoarea ereziilor, deasupra frământărilor și pasiunilor politice, creştinismul s'a reflectat adânc în conştiința poporului nostru, realizând o cultură majoră prin creațiunile folklorice (p. 164—165).

Dacă istoria neamului românesc străluceşte prin virtuți eminamente creştine, cu cari mult încercatul nostru popor a înfruntat viforul năprasnic al urgiilor, de ce astăzi aceste virtuți au devenit piese de muzeu și nu-și mai găsesc adăpost durabil în sufletul nostru? De ce tineretul nu se inspiră din comorile noastre tradiționale și nu-și încălzeşte conştiința la flacăra sfântă a creştinismului românesc, pentru a se consolida din punct de vedere moral și pentru a fi scutit de pustiirile păgubitoare de mai târziu, cari îi ruinează viața? Fiindcă a fost contaminat de miasmele negativismului modern și educat printr'o pedagogie exclusiv intelectualistă, împrumutată de aiurea. Această pedagogie dă omului o cultură intelectuală, are însă marele incovenient că nefiind subordonată culturii conştiinței, nu promovează formarea personalității morale și a caracterului moral. Dacă, vremelnic, intelectualismul a răvăşit sufletul tinerelor noastre generații, ignorând și nevalorificând virtualitățile lor etice, astăzi, după atâtea rătăciri păgubitoare în materie de educație, trebuie să adoptăm o pedagogie inspirată din comorile creştinismului românesc, fiindcă după cum spune dl prof. Mehedinți: „un om, ca și un popor, atâta prețueşte cât a înțeles din Evanghelie".

In haosul deconcertant al vieții de azi, când omenirea își dispută prin cultul forței dreptul la hegemonie politică, pentru noi nu există decât un singur leac: „întoarcerea la creştinismul nostru românesc, dându-i cât mai repede puterile lui de altă dată" (p. 216). Având clarviziunea destinului nostru național, — actualmente întunecat de ciuntirea nedreaptă a granițelor — dl prof. Mehedinți îl vede profilându-se măreț în viitor, sub auspiciile duhului ortodox, care și în trecut ne-a călăuzit pe drumul prosperității naționale și al desrobirii tuturor fraților subjugați.

Preot Prof. IOAN BUNEA

MIŞCAREA LITERARĂ

Preotul *Mihail Bulacu*, conferenţiar la Facultatea de Teologie din Bucureşti: CONŞTIINŢA CREŞTINĂ. Studiu catehetic, după catehezele Sf. Ciril arhiepiscopul Ierusalimului. Bucureşti, Tipografia ziarului „Universul", 1941, p. 367. Preţul 150 Lei.

Problema educaţiei este veşnic actuală în viaţa unui neam, căci de rezolvirea ei depinde progresul şi viitorul său. Fără o bună educaţie şi mai ales fără o educaţie inspirată din duhul creştinismului şi alimentată din forţele lui inepuizabile, nu se va putea instaura o lume nouă, ori câte jertfe de sânge s'ar aduce pe altarele patriei. De aceea, orice lucrare serioasă în acest domeniu este binevenită. O atare lucrare a dat de curând publicităţii harnicul părinte Prof. Mihail Bulacu.

Lucrarea propriu zisă e precedată de o potrivită şi amplă introducere, în care subliniază importanţa şi actualitatea problemei învăţământului religios în Biserica ortodoxă, constatând totodată în sânul acestei biserici dorinţa de a reveni la cercetarea, studierea şi valorificarea îndrumărilor sf. Părinţi pentru formarea unei conştiinţe creştine ortodoxe. Importanţa ecumenică a sf. Ciril de Ierusalim pentru catehetică şi folosul catehezelor sale pentru pregătirea conştiinţei ortodoxe ecumenice, motivează din plin intreprinderea autorului.

De natură introductivă — şi tocmai de aceea erau mai bine încadrate în „Introducere" — sunt şi primele două capitole, care tratează despre conştiinţa creştină ca imperativ al Evangheliei şi educaţia conştiinţei creştine ca practică apostolică. Cap. III din partea I („Problema conştiinţei creştine după catehezele sf. Ciril al Ierusalimului"), serveşte de introducere în problema conştiinţei creştine la sf. Ciril al Ierusalimului. Cu cap. I din partea II, autorul trece la tratarea propriu zisă a temei alese. Materialul e orânduit astfel: Partea II. Conversiunea conştiinţei creştine ca fenomen psihologic religios; III. Examinarea conştiinţei penitente a catehumenului; IV. Sinergismul conştiinţei creştine ortodoxe; V. Etapele de pregătire a conştiinţei în cadrul catehumenatului; VI. Indrumarea morală a conştiinţei; VII. Credinţa şi evlavia conştiinţei sub îndrumarea catehumenatului; VIII. Contribuţia Sfintei Scripturi întru luminarea conştiinţei creştine; IX. Orientarea mistică a conştiinţei creştine. Rezumată foarte succint, această carte este un studiu general asupra conştiinţei creştine, precum şi unul special cu privire la modul în care se pregătia conştiinţa creştină după vederile şi principiile sf. Ciril al Ierusalimului.

Lucrarea părintelui Bulacu este tot atât de importantă şi necesară, ca şi problema educaţiei însăşi pe care o serveşte. Isvorîtă din studierea migăloasă şi atentă a catehezelor sf. Ciril al Ierusalimului şi sprijinită pe o bogată şi selectă bibliografie modernă, ea are meritul de a pune în lumină clară *valoarea excepţională a catehezelor sf. Ciril al Ierusalimului şi actualitatea lor pentru educaţie:* „Catehetica propriu zisă,... sub influinţa temporară a anumitor curente din apus, a privit catehezele sf. Ciril... mai mult sub importanţa istorică a unei etape în desfăşurarea catehumenatului în primele veacuri creştine, decât ca un ghid metodic pentru continuarea metodei catehetice patristice. Deci nici o importanţă pentru actualitate. Simple documente ale catehumenatului patristic" (p. 66). Autorul înlocueşte o atare apreciere cu una justă şi completă: „*De fapt catehezele sf. Ciril al Ierusalimului constituesc una din operele de cea mai mare actualitate pentru Catehetica ortodoxă*" (p. 67). „Găsim în cuprinsul catehezelor sf. Ciril al Ierusalimului, pusă în toată amploarea şi adâncimea ei, problema conştiinţei creştine, în etapele, condiţiunile şi capitolele ei de formare" (p. 68). „Catehezele sf. Ciril al Ierusalimului... ne oferă preţioase elemente în cadrul pregătirii conştiinţei religioase pentru omul adult, dându-ne sugestii tot aşa de importante şi pentru catehizarea adolescenţilor şi a copiilor. Căci în expunerea lor, aceste cateheze ne înfăţişează descrierea psihologică a vastei experienţe religioase, de a trece sufletul omenesc prin diferitele etape, dela starea de păgânătate prin procesul psihologic religios al convertirii creştine, până la vrednicia pentru harul sf. Botez şi apoi al sfintei Euharistii, spre a deveni cu adevărat hristofor" (p. 68 sq).

Caracterul şi valoarea catehezelor sf. Ciril al Ierusalimului nu-s privite şi apreciate izolat, ci în perspectiva ultimelor rezultate ale psihologiei şi pedagogiei profane şi religioase. Din confruntarea lor cu principiile filosofice moderne, răsare valoarea şi actualitatea principiilor catehetice ale lui Ciril. Probleme noui, ce se impun a fi rezolvate în catehetica modernă, pot găsi orientări sigure în opera catehetică a sf. Ciril. Din catehezele sf. Ciril, autorul deduce corectivele ce se impun învăţământului de astăzi. Şi câtă nevoie se simte, mai ales în vremea noastră, de a se catehiza poporul explicându-se cu Sf. Scriptură în mână, cum dogmele adevăratei credinţe, pe care o mărturisim, îşi au temeiul vădit în cuprinsul Sf. Scripturi. De asemenea, câtă atenţiune ar căpăta studiul Dogmaticii în şcoala secundară, dacă concepţia programei analitice ar reveni la tradiţia catehezei biblice a învăţământului dogmatic. „Şi cât de temeinic ar fi acest studiu, când în loc să preceadă Apologeticii în şcoală, cum se face astăzi, ar succeda Apologeticii, având alături Sf. Scriptură, primul isvor al credinţei noastre strămoşeşti" (p. 281).

Studiul părintelui Bulacu prezintă şi un real folos practic pentru educatori, mai ales pentru cei însărcinaţi cu educaţia religioasă, întrucât cuprinde observaţii, principii şi sugestii foarte juste şi sănătoase. Aşa la p. 209: „Catehumenatul patristic ne apare ca cea mai

metodică şcoală creştină a vieţii, *şcoala creştină activă* cu adevărat, care nu se mulţumeşte cu memorizarea de virtuţi creştine, ci trece la însăşi practicarea lor" (Vezi şi p. 237, 239, 250, 276, 280, 281, 282). Cum ţinta educaţiei noastre trebue să fie *formarea conştiinţei creştine ortodoxe* şi cum sf. Ciril al Ierusalimului ne arată căile şi mijloacele cari duc la realizarea acesteia, însemnează că studiul părintelui Bulacu prezintă într'adevăr *importanţa şi folosul unui adevărat îndreptar de educaţie creştină.*

Concluzia fundamentală a studiului e următoarea:

„Se impune pentru noi Românii ortodocşi, să orientăm învăţământul religios în şcoală după metoda sfinţilor Părinţi. Deci cunoaşterea metodei catehetice a sf. Ciril nu poate rămâne un simplu capitol de istorie catehetică, ci *trebue să devină un capitol de orientare pentru actuala catehizare, atât în şcoală, cât şi în Biserică*" (p. 306).

Cartea aceasta e de mare folos în special preoţimii noastre, care găseşte într'ânsa un valoros călăuzitor şi sprijinitor în greaua ei misiune de educatoare a tuturor vârstelor şi stărilor sociale.

Preot Dr. CORNELIU SÂRBU

Clement C. Pavel: PSIHOLOGIA CREDINŢEI, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti 1941; p. 114, Preţul Lei 80.

Credinţa este un dat al vieţii noastre sufleteşti. Ea constituie axa vieţii omeneşti. Dacă are norocul ca subiectul să fie o fiinţă convinsă de necesitatea şi utilitatea acceptării harului divin, credinţa primeşte aripi îngereşti şi devine virtutea supremelor noastre împliniri.

Studierea actului de credinţă s'a făcut foarte adeseori superficial şi unilateral. Credinţa a fost redusă la o simplă părere, nesocotindu-se elementul determinant, harul divin. Astăzi, psihologia religioasă — fără să cadă în eroarea psihologistă care consideră religia ca un produs exclusiv omenesc — cercetează şi surprinde credinţa religioasă în intimitatea vieţii sufleteşti, în faza ei de gestaţie, dând importanţa cuvenită şi harului divin atunci când e vorba de conturarea şi cristalizarea acestei strălucitoare şi izbăvitoare virtuţi.

La noi, problema abordării fenomenului credinţei religioase sub raport psihologic, este într'o fază incipientă. Deodată cu avântul pe care l-au luat investigaţiile ştiinţifice în domeniul vieţii spirituale, s'a întreprins şi din partea teologilor noştri o explorare mai adâncă în domeniul „inefabilului religios", menită să desvăluie multe taine ale existenţei noastre. Lucrarea dlui Clement C. Pavel: *„Psihologia credinţei"*, e una dintre serioasele şi reuşitele încercări de explorare a unui dat din complexitatea vieţii religioase, a actului de credinţă.

Constatând generalitatea credinţei în viaţa omenească, autorul face dela început o distincţie tranşantă între *credinţa subiect* şi *credinţa teologică:* credinţa subiect constă în adeziunea la un adevăr ce ne vine prin intermediul cuiva, iar credinţa teologică este adeziunea

la adevărul absolut, revelat. Psihologia studiază în special credința subiect, adică „atitudinea receptivă pe care o ia credinciosul față de învățăturile cu care vine în contact“ (p. 17) și înregistrează într'o oarecare măsură și efectele harului, așa cum se vădesc din mărturisirile și viața convertiților.

Definind credința în sens profan ca adeziunea la cele spuse de o autoritate imanentă, iar în sens teologic ca fiind adeziunea sufletului la adevărurile revelate, pe baza autorității lui Dumnezeu, care s'a descoperit, autorul arată contribuția ei la dobândirea cunoștințelor științifice și religioase. Departe de a fi obscurantistă, credința este isvorul lărgirii orizontului nostru intelectual, întrucât ajută rațiunii să pătrundă în angrenajul vieții imediate și să întrevadă tărâmul vieții numenale. Demonstrează în continuare rolul efectiv pe care-l au, concomitent, funcțiunile sufletești (intelectul, elementul afectiv și elementul voluntar) în actul credinței. Acestea nu lucrează disparat, ci într'o colaborare armonică, fiecare având-și atribuția bine stabilită în ansamblul vieții religioase. Astfel „rațiunea stabilește credibilitatea, cercetând motivele de credință și examinează, pe cât îi este posibil, obiectul credinței, care de multe ori depășește puterea ei de înțelegere“ (p. 58). Emoția colorează și animă credința. Deodată cu certitudinea credinței, „o puternică emoție de iubire și un sentiment de nețărmurită gratitudine inundă inima credinciosului“ (p. 73), acestea exteriorizându-se apoi prin actele de cult. Voința împinge spiritul să cerceteze motivele de credință de-o parte și traduce în practică, prin acțiuni virtuoase, comandamentele voinței divine — sub auspiciile căreia înflorește credința — de altă parte.

La formarea credinței religioase, pe lângă rolul precumpănitor al harului divin, mai contribuie un factor esențial: mediul. Aici, e suficient să amintim efectul ce-l au adunările culturale în formarea și întărirea credinței. Acestei probleme, autorul îi consacră un capitol destul de bogat.

Mai sumar și mai incomplect e tratată patologia credinței. Psihologia credinței având ca obiectiv principal latura umană a credinței, autorul ar fi adăugat o valoare în plus lucrării dacă ar fi îmbrățișat și ar fi înfățișat toate stările morbide ale credinței. Printr'o anchetă sistematică și îndelungată, s'ar fi putut culege și înregistra date interesante din viața exaltaților și maniacilor religioși.

Privită în ansamblul ei, lucrarea dlui Clement C. Pavel: „Psihologia credinței“ este elaborată după criterii științifice, sprijinită pe o vastă și selectă bibliografie și redactată într'un stil frumos și atrăgător. Pe lângă valoarea ei teoretică, lucrarea are și una practică. Folosește educatorilor, dându-le posibilitatea să cunoască procesul de naștere a credinței, felul cum sporește și cum scade credința. Ea cuprinde și o serie de îndrumări prețioase, a căror strictă aplicare duce la sporirea potențialului de viață religioasă.

Preot Prof. IOAN BUNEA

Valer Literat: DIN ȚARA OLTULUI. Insemnări vechi din biserici noui. Intâia serie (Extras din revista „Țara Bârsei"), Brașov 1938, p. 42.

Profesorul V. Literat a strâns cu răbdare de albină o mulțime de însemnări de pe matricolele, icoanele și cărțile vechi ale bisericilor din Țara Oltului. O parte din aceste însemnări, privitoare la bisericile mai vechi, le-a sortit să fie publicate în dările de seamă ale Comisiei Monumentelor istorice din Cluj. Aici se află însemnări dela 22 biserici din această frumoasă Țară a Oltului. Ne trec pe dinainte câteva antimise vechi, dela Climent al Râmnicului, 1741 (parohia Luța), dela episcopii sârbi din Viena, 1751 (parohiile Grid și Părău), precum și dela Dionisie Novacovici, 1762 (bisericile din Râușor și Toderița) și dela Gherasim Adamovici, 1793 (Șercaia, biserica ortodoxă), ca să pomenim numai de epoca grelelor suferinți pentru Ortodoxie din sec. XVIII, când Românii din Țara Oltului au avut aceeaș atitudine dârză din tot trecutul istoriei. Fostele mânăstiri și schituri din satele de sub munte Dejani, Netotu, Iași și altele (azi biserici parohiale), pline și azi de cărți bisericești, unele slavone, adunate de personalități marcante ca hagiul Isaia dela Mărgineni (hagiu = care a călătorit în pelerinaj la Sfintele Locuri), sau ca și Constantin Ivanovici, protopopul Veneției de jos, sau în fine ca ieromonahul Isaia Eșanul, care aducea cărți din Râmnicul episcopului Inochenție, sunt tot atâtea cetățui de dârză luptă de păstrare a neamului. E și firesc ca bisericile mai de sub munte să păstreze mai bine amintirile istorice decât cele din șes. Intre amintirile privitoare la biserica unită din jud. Făgăraș, amintim singhelia dată în 1740 de Inocențiu Micu Clain de Sadu preotului David din Bucium (p. 35—36), precum și însemnarea din 11 Martie 1723, făcută de popa Toma din Făgăraș pe o Cazanie a lui Varlaam, că uniții au ocupat Biserica brâncovenească din Făgăraș încă înainte de instalarea episcopului unit Ioan Pataki (6 Aug. 1723). Mă gândesc câte lucruri și însemnări vechi n'am putea scăpa dela disparițíe, dacă Cucernicii Preoți ar urma pilda Prof. V. Literat.

Preot Dr. TEODOR BODOGAE

Nicodim Aghioritul: RĂSBOIUL NEVĂZUT. Traducere de Protosinghel Nicodem Ioniță (Biblioteca Misionarului ortodox Nr. 6). Chișinău, Tip. Uniunii Clericilor ortodocși din Basarabia, 1937, p. 181, Lei 100.—

Vrednicul de pomenire și prea învățatul dascăl Nicodim Aghioritul (1748—1809), e poate cel mai strădalnic monah al Bisericii grecești din vremurile mai noui.

Ducând o viață de continuă luptă cu puterile vrăjmașe lui Dumnezeu și sufletului, n'a pregetat ca să dea și în scris — pentru ceilalți creștini — roada duhovniceștilor sale osteneli desfășurate în atmosfera de taină a sfântului Munte Athos.

Răsboiul nevăzut!... Nu e deloc vorba de un răsboiu de natura celor cari se deslănţuesc astăzi, pornite din setea de-a alunga pe Dumnezeu din lume, ci de un răsboiu al luminii din omul care se vrea înduhovnicit, împotriva întunericului care vrea să sfâşie poala de lumină a cerului. Scena pe care se desfăşoară el e inima omului. Această minunată fiinţă creaturală, această existenţă bipolară în care se împreunează cerul cu pământul, e teatrul celui mai formidabil răsboiu, al răsboiului nevăzut, răsboiu al suflării de viaţă cu pofta cărnii, al pământului împotriva cerului, al stăpânirilor întunericului împotriva îngerilor slavei, răsboiu al lui Satan împotriva lui Dumnezeu, răsboiu care zguduie până'n temelii fiinţa omenească.

Şi care e ţinta finală a acestui răsboiu? Biruinţa omului? Nu, ci biruinţa vieţii asupra morţii, a duhului asupra cărnii. Omul de lut trebúe să ajungă un om transfigurat, încins de puterile harului; omul pe pământ fiind, să cuprindă totuşi în braţele sale nemărginirea cerului, să atingă desăvârşirea.

Iar pentru acest lucru, ca'n orice luptă, trebuie să te conduci după anumite reguli, pentru a-ţi fi asigurată deplinătatea succesului:

1. Să nu te încrezi niciodată în tine, pentrucă umplându-ţi sufletul *de tine*, nu mai rămâne loc şi pentru Dumnezeu.

2. Să te încrezi totdeauna în puterea şi ajutorul lui Dumnezeu, întrucât numai astfel îl recunoşti ca Stăpân şi Părinte, numai astfel te ascultă şi te ajută în lupta ce ai de purtat cu vrăjmaşii cei văzuţi şi nevăzuţi.

3. Să lupţi fără preget, pentrucă în continuitatea luptei rezidă deplinătatea biruinţii.

4. Să te rogi necontenit, cum porunceşte sf. Apostol Pavel, pentrucă rugându-te în inima ta ai prilejul să te vezi cine eşti, ce eşti, ce-ţi trebuie şi cine-ţi poate ajuta. Iată, deci, prima parte a acestei valoroase cărţi.

Partea a doua arată necesitatea unui nutremânt pentru întărirea firească a omului în această luptă: sf. taină a Cuminecăturii, cum se cuvine a ne împreuna cu Hristos şi a sălăşlui pe Mielul lui Dumnezeu în staulul sufletului nostru.

„Răsboiul nevăzut" (Ἀόρατος πόλεμος), tipărit întâi la Veneţia în 1783, a fost o carte mult căutată, o bună armă de biruinţă. La noi, a fost tradusă de Egumenul Dometian de la Mănăstirea Neamţu (1826). Un cuvânt de laudă se cuvine Păr. Ieromonah Nicodim Ioniţă, care face cunoscută — într'o limbă mai potrivită zilelor noastre — această preţioasă carte a Teologiei răsăritene.

Preot NICHIFOR TODOR

*

Dr. *I. Schildenberger:* DAS BUCH ESTHER übersetzt und erklärt. Bonn 1941, p. 124.

Lucrarea a apărut în colecţia de comentarii la V. T., publicată sub îngrijirea profesorilor de teologie Dr. F. Feldmann şi Dr. H.

Herkenne. Cartea Estera este comentată şi prevăzută cu o întroducere necesară pătrunderii problemelor ce se pun în cadrul scrierii. Trei probleme discută autorul în introducere: *Textul, forma literară* şi *locul cărţii în cadrul Teologiei.*

In Biblia ebraică, cartea stă în cl. III-a, între „chetubim", şi anume în grupul celor 5 cărţi (1 Cânt. Cântărilor, 2 Rut, 3 Plângeri, 4 Eclesiast, 5 Estera), cari au întrebuinţare liturgică. Astfel cartea Estera e obiect de lectură la sărbătoarea Purim. In textul grecesc ea stă între cărţile istorice, încheind, deobiceiu, şirul lor. Cartea Estera are caracter istoric; autorul ei a fost inspirat.

După judecata unora, cartea Estera ar fi pătrunsă de duhul răsbunării, al invidiei şi al fanatismului. La o examinare mai amănunţită, se constată că nu e lipsită de frumoase gânduri morale. Cartea relatează o luptă pe viaţă şi moarte: atacul porneşte dela Aman şi oamenii lui; iudeii sunt în defensivă. Cartea enunţă adevărul: „cine scoate sabia, de sabie va pieri". O altă învăţătură ce se desprinde din ea, este următoarea: oricât de mare ar fi valul de greutăţi ce coboară asupra cuiva, individ sau popor, acesta nu piere dacă voinţa sa şi-o împleteşte cu o credinţă sinceră şi nefăţărită în Dumnezeu.

Cartea e scrisă într'un stil uşor, accesibil tuturor.

Prof. Dr. NICOLAE NEAGA

Theodor Blieweis: ZUM AUFBAU UNSERER PFARRGEMEINDE. Viena, Editura Herder & Co. 1940, p. 72.

Din prefaţa acestei broşuri, prefaţă pe care o scrie consilierul arhiep. Dr. Karl Rudolf, conducătorul oficiului pastoral din Viena, aflăm că autorul cărţii este un preot tânăr, un teolog şi scriitor care prin talent, sârguinţă şi entuziasm se impune tot mai mult pe terenul Teologiei practice. In special problemele de Teologie pastorală îl preocupă în gradul cel mai înalt pe acest tânăr teolog. Vedem acest lucru şi din cuprinsul broşurii despre care vorbim: Vizitele pastorale, Planul parohiei, Cartoteca, Foaia enoriei, Cartea parohiei, Calendarul parohiei, Pastoraţia prin tablouri religioase, Expoziţii în parohie, sunt toate subiecte care aparţin Teologiei pastorale. Autorul arată cu stăruinţă, cu pricepere, într'o formă clară şi atrăgătoare, importanţa şi necesitatea actuală a acestor probleme.

Nici un păstor de suflete conştient de îndatoririle pe care le are faţă de sufletele încredinţate conducerii sale pastorale, nu poate să neglijeze şi să nu aplice în parohia sa toate metodele şi toate mijloacele prin care sufletele pot fi influinţate, cucerite şi îndrumate spre Dumnezeu.

Theodor Blieweis ne dovedeşte că pentru pastoraţia modernă problemele pe care le tratează sunt indispensabile, sunt unelte şi puteri cari ajută preoţilor să conducă cu mai multă siguranţă şi uşurinţă sufletele în împărăţia Cerului. De aceea, cartea aceasta este o călăuză bună, un îndreptar preţios al tuturor strădaniilor pastorale ale preoţilor de astăzi. Prot. Dr. SPIRIDON CÂNDEA

Dr. theol. P. *Willibrord Hillmann* OFM, Lektor der Theologie in M. Gladbach: AUFBAU UND DEUTUNG DER SYNOPTISCHEN LEIDENSBERICHTE. Ein Beitrag zur Kompositionstechnik und Sinndeutung der drei älteren Evangelien. Freiburg im Breisgau, Herder & Co. 1941; p. XVI+276, Prețul 6,80 RM. (aprox. 350 Lei).

După opinia tradițională, sfintele Evanghelii, cu deosebire cele sinoptice, n'ar fi altceva decât o reoglindire sumară a ceea ce credea și mărturisea creștinătatea începuturilor erei noastre despre Fiul lui Dumnezeu întrupat. Tradiția orală ar fi căpătat astfel conturele istoriei scrise cu grija statornică de-a reda cât mai fidel părțile esențiale ale neostenitei propovăduiri apostolice.

In vremurile mai noui — teologii noștri, preoțimea inclusiv, cunosc chestiunea — a făcut carieră pe cât de scurtă pe atât de sgomotoasă teoria după care la rădăcina evangheliilor sinoptice n'ar sta tradiția orală, ci fie două scripturi evanghelice fragmentare (faimoasa „Zwei—Quellen—Theorie"), fie actuala Evanghelie dela Marcu. Punctul acesta de vedere, perimat mult mai de vreme de cât s'ar fi putut aștepta cineva, a fost reluat cu modificări lipsite de însemnătate de așa numita „formgeschichtliche Schule", despre care a mai fost vorba în revista noastră, cu alte prilejuri.

Impotriva ambelor puncte de vedere expuse, ia atitudine în cartea de față teologul romano-catolic Dr. W. Hillmann. Pecum vom vedea, cât se poate mai pe scurt.

Hillmann se situează pe punctul de vedere că Evangheliștii sinoptici nu povestesc o simplă istorie a vieții Mântuitorului, nici nu colectează în scripturile lor fragmente singuratice de-ale bogatei tradiții orale a vremii lor. Ei orânduiesc materialul preferat după o metodă capabilă să servească satisfăcător scopul pe care-l urmăreau prin întocmirea acestor sfinte scripturi. Cu alte cuvinte, Evangheliile sinoptice nu sunt catene de date ale tradiției orale, ci cărți de concepție. Ele urmăresc fiecare 'n parte câte-o anumită țintă și își acomodează expunerile atingerii ei. Mărturisesc o tendință și se slujesc de un plan adecvat ei. Sf. Evanghelist Mateiu își propune să lămurească relația dintre proaspăta biserică a lui Hristos și comunitatea religioasă iudaică, problemă crucială pentru vremurile și împrejurările în cari se desbate ea. Altfel sf. Marcu: el temeluiește credința în dumnezeirea „Fiului Omului", iar „doftorul" Luca deslușește din viața Mântuitorului zorile aprinse ale vieții celei noui care avea să schimbe fața lumii și să îmbuneze inimile oamenilor.

Dar exemplul ales de W. Hillmann pentru dovedirea tezei sale, care acoperă cea mai mare parte a acestei cărți, este istoria patimilor Mântuitorului. Analiza minuțioasă a referatelor evanghelice în chestiune, întărește convingerea după care ostenelele sinopticilor, purcese din credința neșovăitoare în dumnezeirea persoanei istorice Iisus din Nazaret, nu țintesc altundeva decât la *generalizarea* acestei credințe, la îmbrățișarea ei cu ardoare de către toți cei ce râvnesc

să capete odihnă sufletelor lor. E o splendidă unitate în varietate aci; pe căi diferite, acomodate împrejurărilor și oamenilor cărora li se adresau, sinopticii slujesc sporului împărăţiei lui Dumnezeu în lume.

Cartea lui Hillmann, de-o îndrăsneaţă noutate, va găsi fără'ndoială destui cititori recunoscători.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Preot *Vasile Coman:* ADEVĂRUL ORTODOX ŞI GREŞALA SECTARĂ DESPRE SFÂNTA TRADIŢIE („Popasuri Duhovniceşti" nr. 24). Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941; p. IV+60, Preţul Lei 30.

Cărţile de luptă antisectară, atât de dorite altă dată, în vremea din urmă au apărut în număr destul de mare. Ele constitue tot atâtea unelte de preţ în mâinile celor îndatoraţi prin însaşi slujirea lor să apere Biserica lui Hristos de sminteliile ereziilor moderne, iar obştea dreptcredincioasă o luminează şi o întăresc, făcând-o capabilă să reziste cu succes ispitelor amăgitorilor.

Cea mai nouă lucrare de acest gen, ieşită din teascurile tiparniţei noastre arhidiecezane, o datorim osârdiei Părintelui Vasile Coman, profesor de Religie la liceul „Şaguna" din Braşov şi publicist încercat.

Atitudinii negative a sectelor faţă de sf. Tradiţie, autorul îi opune cu pricepere argumentele de neclătinat ale adevărului ortodox, stăruind asupra imposibilităţii eliminării vechilor predanii din şirul isvoarelor învăţăturii revelate.

Cititorii — preoţime, intelectuali şi popor de rând — o vor citi cu recunoştinţă şi cu folos, căci e o lucrare complectă şi bine întocmită.

GR. T. M.

Lascarov-Moldovanu Al.: VIEŢILE SFINŢILOR. Volumul VII (ultimul). Bucureşti, Editura „Cugetarea" 1942, p. 318, Preţul Lei 80.—

Am subliniat şi cu alte prilejuri întru tot lăudata faptă a dlui P. Georgescu-Delafras, directorul proprietar al marei case de editură „Cugetarea" din Bucureşti, care ne-a oferit o ediţie bună şi ieftenă a vieţilor sfinţilor, prelucrate de iscusitul scriitor creştin ortodox dl Al. Lascarov-Moldovanu.

Al şaptelea şi ultimul volum, a apărut în sf. şi marele post al Paştilor.

Costul minimal al întregei colecţii (Lei 420), îngădue fiecărui membru al clerului nostru să-şi procure această lucrare folositoare.

GR. T. M.

CRONICA

ATITUDINEA DLUI MINISTRU I. PETROVICI FAŢĂ DE ACADEMIILE TEOLOGICE DIN ARDEAL. In ciuda vredniciilor lor didactice şi educative, astăzi unanim recunoscute, Academiile teologice din Ardeal au fost supuse în anii din urmă unui tratament absolut intolerabil. Preoţii pregătiţi de ele în condiţiuni incontestabil superioare celor pe cari le pot oferi Facultăţile de Teologie, au fost retribuiţi statornic de Stat cu salarii inferioare colegilor lor licenţiaţi în Teologie. Situaţia aceasta nefirească a fost accentuată prin legea rămasă de pomină din 4 Noemvrie 1938 — zisă „de raţionalizare a învăţământului superior" — care a degradat Academiile teologice la rangul de „şcoli speciale", le-a împuţinat catedrele — pe unele din cele rămase desfigurându-le — iar pe profesori, asimilaţi până atunci cu agregaţii universitari, i-a coborât la gradul de conferenţiari.

Intenţiilor piezişe cari zăceau la temelia acestei opere a fostului prim-ministru Armand Călinescu, instituţiile lovite cu atâta lipsă de consideraţie faţă de eminentele lor servicii trecute şi actuale, le-au răspuns dublându-şi eforturile creatoare şi nădăjduind fără contenire şi fără şovăire în satisfacerea dreptelor lor revendicări.

Odată cu rânduirea reputatului filosof creştin dl Prof. *Ion Petrovici* în fruntea Ministerului Culturii naţionale şi al Cultelor şi Artelor, această nădejde a căpătat şi mai multă amploare. Şi cu drept cuvânt.

Insoţit de dl Prof. *Aurel Popa*, secretarul general al Cultelor şi Artelor, unul dintre cei mai buni cunoscători ai vieţii noastre bisericeşti, dl Ministru *I. Petrovici* a vizitat, în zilele de 7 şi 8 Februarie a. c., cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului, interesându-se îndeaproape de mersul aşezămintelor noastre de învăţătură şi educaţie. Impreună cu I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, al cărui oaspe a fost, dsa a cercetat şi Academia teologică „Andreiană", fiind întâmpinat în Capela şcoalei de Corpul profesoral şi de studenţii teologi. Cu acel prilej, dl Ministru I. Petrovici — răspunzând pătrunzătoarei cuvântări de bineventare a Păr. Rector Dr. D. Stăniloae — a dat expresie satisfacţiei ce a simţit-o călcând pragul acestei înalte instituţii, ale cărei merite excepţionale dsa le cunoaşte îndeaproape şi a promis că în curând va veni cu o lege care va pune capăt nedreptăţilor de până acum, legalizând o stare de fapt.

Urmările acestei vizite n'au pregetat să se arate. Preoţii absolvenţi ai Academiilor teologice din Ardeal au fost echivalaţi la salar cu colegii lor licenţiaţi în Teologie, iar profesorilor cărora legea Călinescu le-a recunoscut drepturile câştigate şi cari prin decretul de sporire a salariilor de astă toamnă au fost retrogradaţi la rangul de conferenţiari, li s'a acordat un salar egal cu al consilierilor eparhiali.

Prima măsură a făcut cea mai bună impresie în rândurile preoţimii din Ardeal. Cealaltă, se cere desăvârşită. Căci profesorilor cu drepturi câştigate nu li s'a făcut dreptate nici pe jumătate — salariile lor actuale fiind inferioare mediei salariilor de agregat şi conferenţiar — iar cei mai tineri, au rămas şi de astă dată sub prevederile legii Călinescu.

Academiile teologice din Ardeal, întemeiate pe starea de fapt constatată chiar de dl Ministru I. Petrovici, cer să li se facă dreptate deplină. Ele nu revendică privilegii, ci doar un tratament adecvat meritelor dovedite şi misiunii de neînlocuit pe care o îndeplinesc cu râvnă exemplară şi cu tot atâta folos, pentru întremarea şi consolidarea sufletului obştesc.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

OFENSIVA DUHOVNICEASCĂ DIN POSTUL SF. PAŞTI. In săptămânile de post şi rugăciune cari premerg luminatului praznic al sfintelor Paşti, am înregistrat cu firească bucurie o serie de manifestaţii ortodoxe menite să cimenteze alipirea obştei dreptcredincioase faţă de Biserica străbună şi să pregătească sufletele pentru întâmpinarea cu cuviinţă a Invierii Domnului.

Potrivit dispoziţiilor primite din partea I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, duhovnicul studenţimii sibiene Păr. Prof. Aurel Nanu a orânduit o săptămână spirituală (15—22 Februarie a. c.) cu sf. slujbe, spovedire şi cuminecare, precum şi un ciclu de predici, meditaţii şi conferinţe religioase, întitulat *„Hristos şi tinerimea"*. Au fost tratate — câte unul pe zi, dela amvonul Catedralei mitropolitane sau în sala pusă la dispoziţie de Universitate — următoarele subiecte: Tineri, veniţi la Hristos (Diacon Prof. Dr. Nicolae Balca), Hristos şi tinerimea sfintei Evanghelii (I. P. C. Arhimandrit Vicar Teodor Scorobeţ), Hristos şi viaţa religioasă a studenţimii în timpul cruciadei noastre împotriva ateismului comunist (Preot Prof. Dr. Isidor Todoran), Hristos şi valorile spirituale ale studenţimii (Prof. univ. Dr. Eugen Speranţia), Hristos şi virtuţile studentului român din zilele reîntregirii (Prof. univ. Dr. Valeriu Bologa), Hristos şi ispitele tinerimii noastre culte de azi (Prot. Prof. Gh. Maior), Hristos şi sfintele Taine ca isvoare de energie spirituală în lupta sufletească a tinerimii (Preot Prof. Dr. Nicolae Terchilă) şi Hristos şi Ortodoxia ca axă spirituală a tinerimii (Prot. Dr. Spiridon Cândea).

Un public distins şi număros a cercetat regulat, în rând cu studenţimea noastră, aceste folositoare manifestaţii de afirmare şi adâncire a credinţei şi simţirii religioase.

De acelaş succes s'au bucurat conferinţele încadrate de coruri şi recitări ale filialei sibiene a Societăţii ortodoxe naţionale a femeilor române, organizate prin osârdia dnei prezidente Sofia Şt. Meteş, cu concursul corului şcolilor noastre normale de băeţi şi fete „A. Şaguna" şi al Societăţii scriitorilor români din Ardeal. Inaugurarea lor

s'a făcut în Dumineca Ortodoxiei, de către Păr. Rector Dr. D. Stăniloae, care a tratat subiectul „Ortodoxia și sf. Icoane". Au venit la rând, în Duminecile următoare, conferința dnei Sofia Șt. Meteș, întitulată „Imperative naționale (1 Martie a. c.) și o foarte reușită șezătoare literară (8 Martie a. c.), la care și-au dat concursul Păr. Rector Dr. D. Stăniloae, dl Prof. univ. Victor Papilian, dra Michaela Papilian, dl Prof. Dr. Grigore Popa și tinerii poeți Romeo Dăscălescu și I. V. Spiridon.

Conferințele continuă.

In Capitală, profesorii Facultății de Teologie au desbătut între 5 Febr. și 26 Martie a. c., la Fundația Dalles, următoarele subiecte din ciclul „*Ortodoxismul*": Spiritul ecumenic (dl Prof. Nichifor Crainic); Ce este Ortodoxia? (dl Prof. I. Gh. Savin); Misionarismul ortodox în Transnistria (I. P. C. Arhim. Iuliu Scriban); Sectele, un pericol național și social (dl Prof. V. G. Ispir); Stat și Biserică (dl Prof. Lazăr Iacob); Vitalitatea Bisericii ortodoxe (dl Prof. Teodor M. Popescu) și Ortodoxismul sub aspectul social (dl Decan Șerban Ionescu).

Nici celelalte centre ortodoxe — Arad, Alba-Iulia, Beiuș, Brașov, Caransebeș, Timișoara, etc. — n'au rămas mai prejos.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

BISERICA ORTODOXĂ DIN FINLANDA (SUOMI).[1] Biserica ortodoxă din Finlanda, ca organizație independentă, există de abia un pătrar de veac. Inceputurile ei, zac cu câteva veacuri în urmă. Supusă rând pe rând chiriarhiilor din Novgorod și Petrograd, în 1896 s'a format o eparhie proprie pentru credincioșii ei din această țară.

Marile reforme politice și sociale ale anului de cumplite prăbușiri 1917, au lovit grav Biserica ortodoxă finlandeză, care — surprinsă de evenimente — trece printr'o perioadă de criză a elementelor de conducere și prin simțitoare lipsuri materiale.

Arhiepiscopul Serghie al Finlandei ajungând la Vladimir, locul său e ocupat — cu titlu provizoriu — de episcopul vicar Serafim, ales în soborul dela Viborg din 10/23 Ianuarie 1918, cu 58 voturi din 90.

In sarcina acestuia cad o serie de obligații impuse de situația în care se afla Biserica: statornicirea stilului bisericesc, formarea elementelor de conducere și acoperirea celorlalte lipsuri cari abundau în Biserică. In înțelegere cu Patriarhul Tihon al Moscovei introduce stilul nou, fără a fi prin aceasta în asentimentul tuturor. Cât privește pregătirea clerului, Senatul a hotărât încă în 1917 înființarea pe cheltuiala Statului a unui Seminar în orașul Serdobol, ale cărui cursuri aveau să dureze doi ani. In 1920, durata acestor cursuri s'a prelungit la 3 ani, iar în 1922 la 4 ani. Incepând cu anul 1918, biserica ortodoxă finlandeză își are „Statutul" său de organizare, cu 7 capitole și 262 paragrafe.

---

[1] După *V. Dudu:* Biserica ortodoxă din Finlanda (Suomi). Călărași, Tip. I. Christescu 1940, p. 24.

In 16 Iunie 1919 se ţine primul sobor al nouei Biserici autocefale. Cu acel prilej, a fost ales M. Kazanski ca episcop-vicar. Problema stilistă, în loc să se potolească, devine şi mai ardentă, dând naştere la incidente serioase. De aceea, în 1921 fu convocat un nou sobor, care hotărăşte, printre altele, să introducă stilul nou. In acest scop, cere şi obţine aprobarea guvernului. Patriarhul Tihon are o atitudine inconsecventă faţă de Biserica finlandeză, nu mai acceptă noua reformă şi nu mai recunoaşte autonomia Bisericii. Pentru aceasta, se trimite o delegaţie la Moscova, căreia nu i s'a îngăduit să pătrundă la Patriarhie.

In 1921 M. Kazanski moare şi neaflându-se nici un candidat acceptabil, se cere ajutorul bisericii Estoniei, de unde se recomandă Pr. Gherman Aav, care în 1922 e şi ales de sobor, aprobat de guvern şi cinstit cu cetăţenia finlandeză. Episcopul Serafim nu-l poate suferi însă, fiind străin.

Patriarhul Tihon e înlocuit cu Jaroslav, care nu mai poate acţiona liber şi atunci Biserica ortodoxă finlandeză recurge la ajutorul şi sprijinul Patriarhiei ecumenice din Constantinopol. In 1923 se şi trimite într'acolo o delegaţie. Patriarhul de atunci, Meletie IV, era tocmai pe punctul de-a fi îndepărtat de guvernul turc, pe motiv că era cetăţean grec. După mai multe intervenţii, i se amână plecarea, primeşte delegaţia şi a doua zi, în 5 Iulie 1923, ţine un sinod cu 12 mitropoliţi, la care participă şi finlandezii. Se aprobă propunerile delegaţilor şi autonomia Bisericii finlandeze, iar prot. G. Aav e hirotonit ca episcop de patriarhul Meletie, asistat de 9 mitropoliţi.

Biserica ortodoxă finlandeză trecând astfel sub jurisdicţia Patriarhiei ecumenice, i se dă delegaţiei un „tomos" patriarhal, o pastorală a patriarhului Meletie către credincioşi, o scrisoare a patriarhiei ecumenice adresată preşedintelui Republicii finlandeze, o scrisoare adresată arhiepiscopului de Viborg şi al întregei Finlande, iar o alta adresată arhiepiscopului Serafim. In curând patriarhul Meletie pleacă la Athos, iar în 2 Octomvrie acelaş an, se retrage din scaun.

Delegaţia ajunge în Finlanda, raportează totul, iar în Noemvrie 1923 se ţine primul sobor la care participă ambii ierarhi, se citeşte „tomos"-ul dat de Patriarhul Meletie şi se hotărăşte înfiinţarea celor două eparhii independente: Viborg şi Karelia, fapt care se realizează la începutul anului 1924.

In Decemvrie 1923 e ales Grigorie VII ca succesor al Patriarhului ecumenic Meletie. Acesta decedând în Noemvrie anul următor, îi urmează Patriarhul Constantin VI.

In 1924 e pensionat Serafim al Finlandei, pentrucă nu ştia limba finlandeză, iar în anul următor e ales ca arhiepiscop G. Aav de Karelia, care mută reşedinţa dela Viborg la Serdobol, iar la Viborg e ales ca episcop Alexandru.

Cu prilejul conferinţei ecumenice dela Stockholm, mitropolitul Ghermanos al Tiatirei — reprezentant al Patriarhului ecumenic —

face un popas de vreo două săptămâni în Finlanda, trecând şi pe la mânăstirea Valaam, unde s'a iscat o răsmeriţă din pricina stilului.

Presa bisericească finlandeză apare în 1926, cu revista lunară „Utrenniaia Zaria" (Aurora), redactată în limba rusă, urmată de alte două în limba finlandeză.

Biserica finlandeză are 5 mănăstiri, 29 parohii şi 3 filii. Credincioşii sunt în număr de 70.000. Aproape jumătate sunt ruşi. Reşedinţa arhiepiscopească e la Helsinki, unde are o clădire modernă cu 9 etaje.

Preot NICHIFOR TODOR

BISERICA ÎN RUSIA SOVIETICĂ. Scriitorul german Dr. Max Hodann, care a petrecut mai mulţi ani în Uniunea sovietică, descrie în cartea sa voluminoasă „Sowietunion" situaţia din Rusia sovietică, din toate punctele de vedere.

Intre acestea, se ocupă fireşte şi de problema religioasă. Deşi autorul este un adept convins al ideologiei comuniste şi laudă organizaţia statului sovietic, expunerea situaţiei religioase din această ţară confirmă faptul că stăpânii Rusiei au pornit dela început o acţiune sistematică pentru distrugerea sentimentului religios, care „împiedică luminarea cetăţenilor în propăşirea concepţiilor materialiste-marxiste. Credinţa în Dumnezeu este puntea măgarilor care duce la abrutizare şi fatalism şi aceasta este identică cu credinţa deşartă a oricărui trib din sălbatica tundră siberiană. Credinţa creştină trebue prin urmare distrusă".

Ideile acestea au fost sămănate printre proletarii Rusiei, cu mult înainte de războiul mondial, de către propaganda socialiştilor. Impotriva acestei propagande s'a ridicat în 1905 protestul bisericii, care a isbutit să înfrâneze câtva timp înverşunarea socialismului.

Revoluţia din Februarie 1917 a anulat prerogativele bisericii ţariste, iar în Octomvrie 1917 patriarhul Tihon anatemizează bolşevismul. Guvernul sovietic dă în 18 Ianuarie 1918 decretul care anulează orice legătură între stat şi biserică. Şcolile cari până aci erau confesionale sunt acaparate de comisariatul poporului, bisericile pe rând închise, cultul religios interzis şi bisericile deposedate de toate proprietăţile lor.

In 1921 apare un oarecare Antoniu, care în opoziţie cu biserica tradiţională proclamă „biserica vie", o noţiune obscură, fără cult religios. Patriarhul Tihon duce cu dârzenie lupta împotriva stăpânirii până în 2 Mai 1923, când Antoniu convoacă un congres al bolşevicilor, care detronează pe Tihon, declarându-l „tovarăşul Vasile Belavin". Tihon dispare şi cu el şi biserica.

Biserica vie a lui Antoniu însă nu se poate infiripa, neavând nicio concepţie precisă, iar poporul ca să-şi salveze credinţa religioasă îşi ia refugiul la o mulţime de secte clandestine.

In ţinuturile în cari comisarii poporului erau mai indulgenţi şi probabil şi mai venali, au închis ochii şi au lăsat să funcţioneze biserica veche cu preoţii ei, avizaţi însă numai la contribuţia credincioşilor. Bisericile şi preoţii au fost impuşi cu impozite grele către stat.

Autorul cărţii amintite dă şi date statistice. In 1905 biserica ortodoxă avea 2.610.000 desetine pământ. Din venitul acestui pământ biserica susţinea 84 fabrici, 436 lăptării, 602 ferme, 1112 edificii, 704 mânăstiri, 311 albinării, 237 spitale şi asile şi şcolile confesionale. Mitropoliile din Kiev, Moscova, Petrograd şi Nijni Novgorod plătiau din bugetul propriu peste 200.000 de oameni plasaţi în serviciul lor.

In cursul celor patru ani dintâi de după revoluţie (1917—1921), toate acestea au fost răpite din mânile bisericii de regimul sovietic.

Până în 1929 au fost închise, pe baza unor deciziuni formale ale partidului, numai în oraşe 530 iar la sate 589 biserici creştine, abstrăgând dela numărul mare al bisericilor închise de volnicia autorităţilor locale din alte ţinuturi. Cele mai multe au fost transformate în cluburi, în cuiburi pentru întruniri comuniste, în cinematografe sau restaurante.

Preoţii tuturor confesiunilor nu mai au drepturi politice. Copiii până la 18 ani nu pot avea nicio confesiune. Se interzice sever orice propagandă religioasă faţă de aceşti copii. Şcoala este obligată să crească tineretul în ateism. Dacă totuşi unii dintre cei trecuţi de 18 ani vor să se declare aderenţii unei anumite confesiuni sau secte, aceştia sunt notaţi de comisarii poporului şi au „să suporte consecinţele".

La început, sovietele n'au pornit atacul direct împotriva bisericii, ci au prezentat în faţa poporului situaţia deplorabilă a ţării în urma dezastrului din răsboi, ca o consecinţă vinovată a stăpânirii ţarului, supremul şef al bisericii, precum şi a chiriarhilor şi preoţimii, cu o situaţie materială excepţională faţă de mizeria proletarilor. Deviza era bate-voi păstorul şi se va risipi turma. Dupăce însă milioanele de ţărani au rămas totuşi credincioşi tradiţiilor religioase, s'a pornit acţiunea directă pentru suprimarea credinţei religioase.

Constatările scriitorului de mai sus, simpatizant al comunismului sovietic, făcute cu câţiva ani în urmă, sunt edificatoare, întrucât confirmă şi verifică descoperirile dureroase pe cari le fac armatele noastre în teritoriile eliberate.

Avea dreptate iezuitul Heinrich Sierp, care scria în 1924: „Bolşevismul nu poate creşte decât acolo unde moare biserica şi creştinismul. Amândouă nu pot trăi alăturea. Cu cât creşte autoritatea bisericii, cu atât scade primejdia internaţionalei ateiste. Cine lucrează conştient sau inconştient împotriva bisericii, mână apa la moara Moscovei internaţionaliste".

Prof. Dr. SEBASTIAN STANCA

NOTE ŞI INFORMAŢII

HRISTOS A ÎNVIAT! Să învie Dumnezeu şi dreptatea Neamului nostru — şi să se risipească vrăjmaşii lor.

IN anul 1922, a fost înfiinţat pe lângă Sf. Sinod un aşezământ de editură şi colportaj numit „Institutul Biblic". Deşi sprijinit efectiv de Biserică şi de Stat, activitatea lui a fost din cale-afară de săracă. Exceptând o anumită parte a clerului nostru, foarte puţini erau cei ce au apucat măcar să audă de existenţa lui, deşi aria în care trebuia să activeze era cel puţin tot atât de vastă cât zarea pământului românesc.

Anul trecut, s'a purces la reorganizarea lui. Potrivit statutelor modificate şi votate de Sf. Sinod în şedinţa sa din 5 Noemvrie 1941, aşezământul numit devine „Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii ortodoxe române". La conducerea lui a fost rânduit un comitet alcătuit din P. Sf. Arhiereu Eugeniu Laiu-Suceveanu, preşedinte şi delegat al Sf. Sinod, dnii Prof univ. I. Gh. Savin şi I. D. Ştefănescu, Protosinghelii Dr. Vasile Vasilache şi Firmilian Marin, preoţii Ioan Gafton, Dr. D. Fecioru, Dr. Grigore Cernăianu şi Dr. Gh. I. Soare şi dl Ion V. Georgescu, membri.

A fost întocmit un plan de editură amănunţit, aprobat de I. P. Sf. Patriarh Nicodim, care prevede editarea de cărţi teologice şi bisericeşti, icoane, periodice şi imprimate.

„Librăria teologică", înfiinţată de harnicii preoţi bucureşteni Dr. Olimp N. Căciulă şi Dr. D. Fecioru, fiind preluată de Institut, tipărirea colecţiei „Izvoarele Ortodoxiei" va continua sub auspiciile lui.

Institutul publică şi un buletin al său, care va constitui o lucare utilă dacă va apărea regulat şi în condiţiunile bune în cari se prezintă nr. 2 a. c. (celălalt nu ne-a parvenit).

Urarea cu care însoţim acest început de muncă nouă, este egală cu o dorinţă: să facă ispravă. Membrii comitetului de conducere inspiră cea mai deplină încredere: toţi sunt harnici şi toţi sunt pricepuţi.

STUDENŢII Academiei teologice ortodoxe române din Arad, editează de doi ani încoace revista de specialitate *„Catehetul"*.

Am urmărit cu simpatie şi cu sporită încredere mersul acestei laudabile intreprinderi şi suntem fericiţi că putem să ne mărturisim bucuria de-a fi constatat că ea îmbinează un conţinut ales, sever triat şi îngrijit redactat, cu o apariţie surprinzător de regulată pentru toţi cei ce cunosc greutăţile cu cari au de luptat, în începuturile lor, încercările de genul acesta.

Studenţii teologi dela Arad nutresc preocupări cărturăreşti ma-

nifeste și au ambiția tinerească de-a și le face cunoscute prin mijlocirea acestui prețios vehicol al gândurilor și ostenelelor lor științifice, conceput și lucrat de ei. Diriguirea atentă a Păr. Prof. Dr. *Vintilă Popescu*, se face simțită la tot pasul. Dintre colaboratorii obicinuiți ai revistei, reținem numele dlor studenți teologi N. Nedelcu, serios și documentat în tot ce scrie, T. R. Floruțiu, sprinten și bine informat și Lucian Emandi, poet de frumoase făgăduinți. Colegilor lor de trudă, toate binețele noastre. Fapta lor cinstește Academiile teologice din Ardeal, cari s'au străduit totdeauna — și nu în deșert — mai mult *să fie* decât să pară.

Sediul revistei „Catehetul" e la Academia teologică din Arad. Apare lunar. Abonamentul anual, Lei 150.—

✠

DUPĂ evenimentele din Septemvrie 1940, foaia săptămânală *Renașterea*, organul oficial al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, a luat drumul pribegiei, sălășluindu-se la Alba-Iulia. Conducerea ei a fost încredințată Păr. Prot. Nicolae Vasiu, care s'a străduit, atâta cât omenește era cu putință în împrejurările schimbate, să-i asigure o apariție regulată și demnă de prestigiul pe care i-l agonisise condeiul strălucit al fostului ei director, dl Prof. univ. Dr. Ioan Mateiu. Amintirea Arhipăstorului rămas cu turma dreptcredincioasă dincolo de proaspătul hotar, *Renașterea* a întreținut-o totdeauna vie, iar unirea duhului care nu cunoaște vămi despărțitoare de frați a fost afirmată cu vigoare și înțelepciune în coloanele ei.

De câtăva vreme încoace, frânele ei au trecut în mâinile Păr. T. Ciuruș, care într'un emoționant cuvânt de început își afirmă viguros vrerea nestrămutată de-a menține „Renașterea" pe linia firească a menirii ei: punte de legătură dela frate la frate.

✠

MINISTERUL Culturii naționale și al Cultelor și Artelor a interzis, pe toată durata răsboiului nostru sfânt, atât prozelitismul religios al sectelor, cât și trecerile dela cultele istorice la asociațiile religioase recunoscute de Stat: baptistă, adventistă de ziua a șaptea și a creștinilor după Evanghelie.

E o măsură bună. Ea nu trebue însă să servească preoțimii noastre ca motiv de împuținare a râvnei pastorale, ci dimpotrivă, să-i fie îndemn spre o și mai atentă priveghere.

✠

ASOCIAȚIA baptiștilor din România număra în 1926 nu mai puțin de 224 case de rugăciuni, cu 26.314 membri declarați. In 1936, așa dar un deceniu mai târziu, casele de rugăciuni s'au rotunjit la 400, cu 62.203 membri. Tot atunci, aceiași sectari aveau în Germania 265 case de rugăciuni, în Polonia 116, în Ceho-Slovacia 29, în Iugoslavia 26, în Franța 18 și în Bulgaria 17.

Inamicul dreptei credințe devine, deci, pe timp ce trece, tot mai primejdios.

Luați aminte, fraților preoți!

✠

CEA mai antipatică şi mai evidentă caracteristică a sectarilor, este trufirea cu pretinsa lor perfecţiune morală. Işi etalează virtuţile în mod ostentativ, ca fariseul din Evanghelie. Intâmplări ca cea care urmează, nu par a îndreptăţi reclama ce şi-o fac ori de câte ori au prilejul. Iată ce s'a putut citi nu de mult în ziare:

„In noaptea de 3 Ianuarie a. c., magazia cooperativei „Ucurişana" din Ucuriş a fost prădată de tâlhari. La magazie era depozitat grâul strâns de populaţie pentru aprovizionarea celor nevoiaşi. Din acest grâu s'au furat circa 500 kg. Făcându-se cercetări de către jandarmeria din Ucuriş, hoţii au fost identificaţi în persoana locuitorilor fruntaşi Ioan Brânduşe şi Alex. Brânduşe, unchiul acestuia. Cel dintâi e proprietar de moară şi are două maşini de treerat, iar al doilea e un bogătaş din sat. Ioan Brânduşe e un baptist înfocat, deţinând calitatea de preşedinte al tineretului baptist din plasa Beliu şi e conducătorul fanfarei baptiste din Ucuriş. Tatăl său deasemenea e secretar baptist, preşedintele b ă n c i i poporane „Ucurişana" şi casier la societatea de consum „Ucurişana". Grâul furat s'a aflat la moara din Şiad, unde între timp a fost transportat de cei doi răufăcători. Astăzi se găseşte din nou în magazia satului. In ziua de 6 Ianuarie a. c., hoţii au fost escortaţi la parchetul jud. Bihor, unde cu acte în regulă sunt trimişi în judecată.

Populaţia satului a rămas uimită de fapta comisă de cei doi secretari, cu atât mai mult cu cât sunt bine situaţi materialiceşte. Comunitatea baptistă din Ucuriş a primit o grea şi decisivă lovitură, din care cauză e în curs de destrămare, ne mai având nici un temei moral. Osânda populaţiei cade greu asupra acelora, ce în trufia lor dispreţuiau morala şi purtarea fiilor bisericii noastre. Acum au ajuns ei de ocara satului".

*

SCRIS'A Stalin Papei?... sau ba? „Unirea" blăjană (nr. 10 a. c.), se socoteşte în măsură să ne spună că ştirea difuzată de agenţia „Radio-Urbe" a fost desminţită de cercurile bine informate ale Vaticanului, pentru ca într'o coloană învecinată să reproducă dintr'un articol al directorului ziarului „Curentul", în care Atila şi papa Leon deoparte, Stalin şi Pius XII de altă parte, sunt puşi faţă 'n faţă.

Candidă, „Unirea" conchide: „Indiferent că s'a trimis ori nu s'a trimis mesagiul şi autograful în chestiune (adică ale lui Stalin către papa), observările d. Şeicaru privitor la persoana Vicariului lui Hristos rămân ceeace sunt"...

Bravo, fraţilor! Aşa argumentare mai înţelegem şi noi.

GR. T. M.